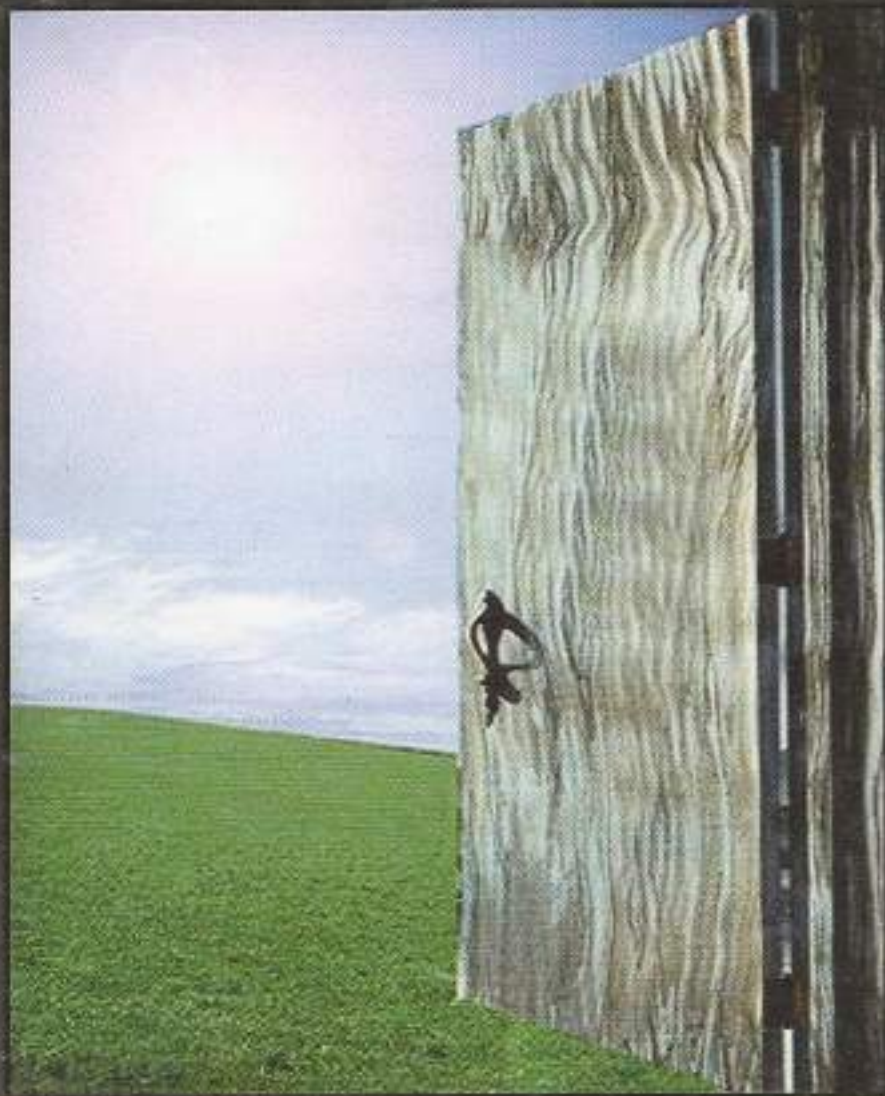

Özgür Düşün

Aylık Gençlik Dergisi Yıl:2 Sayı:15 Eylül-Ekim 2003

1.500.000 TL

● SÖMÜRGEÇİLİK VE ÜNİVERSİTELER ● UYUŞTURUCU

● İDEOLOJİLERİN SONU MU?

● BERTOLT BRECHT

● YAŞAM ALANLARI

● KARADENİZ'İN GÖLÜ: FINDIK

Birçok sayı boyunca incelediğimiz Irak savaşı, Irak'a asker gönderme tartışmalarıyla güncelliğini koruyor. Bu sayımızın başyazısında bu konuya, yeni YÖK yasa tasarısına ve özelleştirme yasalarına değindik.

Okur-yazarlarımızdan bize ulaşan yazıların sayısı gün geçtikçe artıyor. Bu olumlu bir gelişme ancak, bununla beraber gelen bazı sorunlara da değinmek gerekiyor. Doğal olarak, yazıların bazılarını elimize geçene dek güncelliğini yitiriyor. Aynı zamanda bazı yazılar, metnin bütünlüğü bozulmadan giderilemeyecek tarihsel hatalar ve somut bilgi hataları içeriyor. Okurlarımızdan gelen bazı yazıları neden dergiye koyamadığımızı dergide belirtmemiz olası değil. Bazı yanlış anlaşılmalara yer vermemek için, okurlarımızdan, onlara ulaşabileceğimiz e-posta adreslerini yazılarına ilâştirmelerini rica ediyoruz. Böylelikle yazılarla ilgili eleştirilerimizi onlara ulaştırabilmemiz ya da yazılarını neden yayınlamadığımızı bildirmemiz mümkün olacak. Bunun okurlarımızla iletişimimizi güçlendirecek bir uygulama olmasını diliyoruz.

Yeni başlayan öğretim yılı, kendi sorunlarını beraberinde getirecek. Şüphesiz, bunların çözümünde en büyük payda öğrencilerin olacaktır. Bizim dileğimiz, öğrencilerin, eğitimleriyle ilgili sorunlarda olduğu kadar, ülke sorunlarında da özne olmayı başanıp, hak ettikleri demokratik düzenin yaratımında üretici bir rol almalarıdır.

Sarılam Güne, Sarılam Sacte	1
Yaşam Alanları	4
Karadeniz'in GÜLÜ: Fındık	11
Sömürgeçilik ve Üniversiteler...	15
Uyuşturucu	21
Kadın...	30
Sakağın Sesi	32
Thomas Mann	35
Düşündüren İm, Değiştiren İm	41
Felsefeyle Düşünmek (Mitoloji)	45
İdeolojilerin Sonu mu Geldi?	47
Mücadele Tarihinden	57
Bulmaca	64

ABONE OLALIM - ABONE BULALIM OKUYALIM - OKUTALIM

Yurtiçi Abonelik

6 Aylık: 9.000.000 TL

12 Aylık: 18.000.000 TL

Yurtdışı Abonelik

6 Aylık: 35 Euro

12 Aylık: 70 Euro

Özgür Düşün

E-mail: ozgurduşunkolektif@hotmail.com

KARDELEN BASIM-YAYIM REKLAM GÖSTERİ ORGANİZASYON LTD. ŞTİ.

Sahibi ve Yazışmaları Müdürü: Ernel GÜLER

Yönetim Yeri: Atatürk Bulvarı Emlak Bankası

Apt. C Blok No: 142 Kat: 6 Daire: 24/Aksaray/İst

Tel: (0212) 520 54 42

Faks: (0212) 520 53 93

Dişgi: Kardelen Yayıncılık Baskı: Kayhan

BÜROLAR

ADANA: Kuruköprü Mah. Melâğımız Çarşısı 10 Sok. No:21 Tel-Fax: (0322) 352 67 20

ANKARA: Kanur Sok. 14/26 Kızılay/Ankara Tel-Fax: (0312) 425 79 59

İZMİR: 853. Sok. Bilen İhanı No: 27 Kat 6/610 Konak/İzmir Tel-Fax: (0232) 445 86 22

KARTAL: Atatürk Bulvarı Dr. Sadık Ahmet sk. Karaköy İhanı No:2/25 Tel-Fax: (0216) 389 56 07

MERSİN: Kırınhan Mah. 4406 Sok. Müzayyen Borç İhanı No: 9 Kat 4 Daire: 29 Tel-Fax: (0324) 237 32 79

ATİNA: Kalichromiou 30 Ekserhia 106 80 Atina/Yunanistan Tel-Fax: (0030) 10 381 45 38

YD TEMSİLCİLİĞİ: KYOTO STR. 19 50670 Köln/DEUTSCHLAND

Tel/Fax: (00 49) 221 130 13 68 e-mail Adresi: devrimci-demokrasiyurtdisi@hotmail.com

Özgür Düşün Hesap Numarası Ümüt Sığdır

Yapı Kredi İstanbul Şubesi Şişli Şubesi No: 0026582-7 İş Bankası İstanbul Şubesi No: 10021159324

Irak'ta işgale, Irak'a asker göndermeye, özelleştirmelere, YÖK'e, yozlaştırmaya, anti-demokratik uygulamalara karşı;

SARILALIM GÜNE, SARILALIM SAATE...

Bir acayip çelişkiler yumağının olduğu, her alanda istikrar nidalarının yerini günü geçiştirme söylemlerinin aldığı bir ana tanıklık ediyoruz.

3 Kasım seçimleri öncesinde yapılan kamuoyu anketleri neticesinde, seçmen kitlesinin büyük bir kısmı hükümet olacak partiden bir beklentileri olmadığını, önceki hükümetlerle aynı ayarda bir hükümet görececeklerini açıklamışlardı. Seçimler üzerinden 9 ay geçmesine ve AKP etiketli iki hükümet kurulmasına rağmen, hükümetin önüne koyduğu ve halka vaat ettiği icraatlar hala kağıt üzerinde. Hükümet kurulduktan sonra, Acil Eylem Planı adı altında çok iddialı bir şekilde ortaya atılan paketler serisi adeta etrafa saçılmış vaziyette... Çünkü bu planda yer

alan çalışmaların büyük bir kısmını yaşama geçirilemedi. Hükümet bir taraftan bu alumsuz performansı sergilerken -yani halkın beklentilerine cevap vermezken- bir taraftan da kendisini, hükümet yapan güçlere bunun diyetini ödemek zorundaydı.

IMF'nin hükümete "kamu harcamalarını kısacaksınız" dayatması neticesinde; kamu personellerinin maaş artışı için memur konfederasyonları ile masaya oturan devlet bakanının IMF'nin temsilcisi tavrını sergilemesi, bu kurumun niyet mektuplarının iyi değil kötü niyet içerdiğini göstermiştir. Devlet bakanının, uzlaşma masasında yaşanan tikanıklığı konfederasyonlardan KESK başkanının tavrına bağlaması ise, sorunun siyasal

Ancak ortak sorunlarımıza ve düşmanlarımıza dönük politika üretmek üzere bir araya gelip ortak mücadele yürütebilecek ortak noktalarımız yok değildir. Bu yüzden Irak'ta yaşanan işgale karşı ülkemizdeki ilerici ve anti-emperyalist unsurların ortak bir platformda hareket etmesi, yürütülen mücadelenin başarıya ulaşması açısından vazgeçilmezdir.

hastalık boyutunu ve bakanın taraflı tavrını (kamuyuna "bunlar siyasi bir partili olarak masaya oturmak istiyorlar" yalanı ile yanıltma metodunu acemi bir politikacı olarak sergilemesi bunu gösterir) ortaya koymuştur. Uzlaştırma Kurulu'nun belirlediği zam miktarını dahi kabul etmeyen hükümet, emek düşmanı yüzünü saklayamamıştır.

Hükümet açısından bir başka içler acısı durum(!); Irak'a müdahale sırasında ABD'nin yanında yer almasını sağlayacak olan, Türkiye üzerinden asker sevkiyatı yapmasını onaylayacak tezkerenin yeterli çoğunluğu alamadığı için meclisten geçememesiydi. Bunun

acısını oraya buraya saldıracak çirkama çalışan AKP yetkilileri, bir şekilde ABD'ye destek vermek için fırsat kollamayı ihmal etmediler. Bunu yaparken de "Türk sıkı pazarlık eder," görüntüsü vermekten de geri durmadılar. Çünkü 1 Mart'ta yaşadıkları hezimetini bir kez daha yaşamamak için, temkinli ve güven verici adımlar atmalıydılar. Bunun için etkili bir pazarlık meselesi gerekiyordu, onlar da KADEK'i ABD'ye gönderilecek desteğe karşılık masaya yatırılacak antlaşma kozu olarak kullandılar. Bu pazarlıklar sırasında her ne kadar dışarıya 'uzlaşmaz' izlenimleri verildiyse de, bunun bir aldatma-

cadan öte bir şey olmadığı Dubai'de yapılan görüşmeler sonucu 8.5 milyar dolarlık kredi antlaşmasının imzalanmasıyla belgelendi. Türkiye Hükümeti Kuzey Irak'ta KADEK güçlerinin etkisizleştirilmesi talebinin ABD tarafından kabul edilmemesi gerekçesiyle, Irak'a asker gönderme istemini kabul etmedi.

Hükümet, bu kredi sözleşmesi imzalanıncaya kadar "gündemimizde Irak'a asker gönderme kararı yok" diyordu, ancak kredi sözleşmesi gündeme geldiğinde "Ekim sonundan önce asker gönderme kararı çıkacaktır" diyerek "dün dündür bugün bugündür" anlayışını yeniden sergilemiştir. Burada yapılan bir kan pazarlığıdır. ABD'nin ülkesine geri gönderileceği veya daha az tehlikeli bölgelere geri çekeceği askerinin yerine gönderilecek olan Türk askeri, ABD'ye 8,5 milyar dolar kredi karşılığında kurbanlık misali ileri sunuluyor. Bu arada ABD'nin "Türk yetkililerinin belirttiğinin aksine-"Kuzey Irak'ta KADEK'i mücadele edilmesi gereken bir unsur olarak görmüyoruz" beyanı da, çok bel bağlanmaması gereken bir beyandır. Çünkü emperyalistler kendi menfaatleri neyi gerektiriyorsa o doğrultuda ilişkilerini düzenlerler. Bu durum yurtsever çevre için de rahvet verici bir ortam yaratmamalıdır. Türk hükümeti "Topluma Kazandırma Yasası" adıyla Kürt ulusal hareketi üyelerine teslim olmayı dayatmada başarılı olamayınca, ABD'nin desteğiyle Kuzey

Irak'taki kamplara yönelik saldırı hareketlerinin zeminini asker gönderme pazarlığı üzerinden yaratmanın yollarını arıyor. Süleymaniye'deki Türk askerlerinin ava giderken avlanması, Kerkük'te yaratılmak istenen provokasyon, Ezidi liderine yönelik suikast girişimi ve bunun arkasında Türk istihbarat üyelerinin olduğu söylentileri, Türk ordusunun Kuzey Irak'ta zaten var olduğunu kanıtlamıştır. Ancak Türk ordusu, Amerikan güçlerinin varlığından dolayı rahat hareket edememekten dolayı sıkıntı içerisinde.

YÖK yasa taslağıyla ÖSS'de yapılacak değişiklikler ekseninde hükümet, YÖK üyeleri ve rektörlerin koltuk kavgasından kaynaklanan atışmalar, yerini nispeten durulmuş bir ortama bıraktı. Hükümetin, üniversiteleri her an müdahalede bulunabileceği bir kurum; rektörleri de bürokrat olarak görmek istemesi, her kesimden tepki gelmesine neden oldu. Bunun yanı sıra, ÖSS'de meslek liselerine yapılan haksızlığı gidermek adı altında imam hatip lisesi mezunlarının tekrardan üniversitelerin tüm alanlarına sokulmak istenmesinden, hükümetin üniversitelerde yeniden kendi kadrolarını yetiştirmeye dönük politikaları gündeme getirdiği açıkça anlaşılıyor. Üniversitelere dönük tartışmaların öğretim üyelerinden, üniversite çalışanlarından ve öğrencilerden bağımsız yürütülmesi, güç odaklarının bu alandaki çıkarlarına işaret ediyor. Yeni YÖK

tasarısı ile AKP'nin 10.000 dolar karşılığında ODTÜ, İTÜ, Boğaziçi ve Bilkent Üniversitesi öğrencilerine ABD üniversitelerinden ikinci bir diplomaya kavuşmayı vaat etmesi, 10.000 yoksul öğrencinin devlet tarafından özel okullarda okutulması için çaba harcanması ve bazı okulların satılığa çıkartılması, varolan hükümetin diğer hükümetler tarafından eğitimde güdülen tüccar mantığını daha da ileri taşıdığına kanıttır.

AKP hükümeti kamuya ait mal varlıklarını ve teşekkülleri de sermayeye peşkeş çekmekten geri durmamaktadır. TÜPRAŞ, TEKEL, TÜRK TELEKOM, Milli Piyango İdaresi özelleştirilmek; 'orman vasfını yitirmiş' diye nitelendirilen ormanlık alanlar satılmak üzeredir. Bahsedilen kurumların özelleştirilmesi bir yönüyle buralardan alınacak hizmetin pahalılaştırılmasını, bir yönüyle de varolan çalışan sayısının azaltılmasını -yani çalışanların işten çıkartılmasını- beraberinde getirecektir. Ormanlık alanlar ise yok pahasına sermayedarlara satılıp, talan ettirilecektir. Bunlara dönük bazı yasa tasarılarının Cumhurbaşkanı tarafından meclise tekrar iade edilmesinin önüne geçmek amacıyla, anayasada değişikliklere gitmektedirler. İcraatları noktasında kendisini hiç kimseye hesap vermek zorunda hissetmeyen hükümetin, IMF'nin altıncı gözden geçirme görüşmesi öncesi, uygulamalarına çeki düzen vermeye çalışması bu tutumunu yalınlamaktadır.

Ülkede yaşanan hak ihlalleri; sürekli olarak çıkarılan uyum yasalarının sadece raflarda kalmalarından dolayı, artarak devam etmektedir. Özellikle Kürt illerinde örgütlenme ve yaşam hakkına yönelik ihlaller, yayla yasakları, anadilde eğitim ve yayın hakkı önündeki yasakların varlığını koruması, Kürtçe isim kaydına yönelik yasakçı zihniyet -onca demokratikleşme söylemine rağmen- yaşam bulmaya devam ediyor.

Bu saldırı fırtınasına karşı koyabilmek, ancak birlikte hareket etme yetisiyle mümkündür ve kendi gücümüze güvenmekten başka çıkar bir yol yoktur. Bunu bilince çıkartarak hareketimize ve mücadelemize bu doğrultuda yön vermeliyiz. Bugün şartlar, 'Küresel Barış ve Adalet Koalisyonu' ile 'Irak'ta Savaşa Hayır Koordinasyonu' adı altında aynı hedefe ulaşmaya çalışan iki ayrı oluşumun bulunmasını gereksiz kılıyor. Sorunların nihai çözümüne yönelik bakış açılarımız elbette farklı olabilir. Ancak ortak sorunlarımıza ve düşmanlarımıza dönük politika üretmek üzere bir araya gelip ortak mücadele yürütebilecek ortak noktalarımız yok değildir. Bu yüzden Irak'ta yaşanan işgale karşı ülkemizdeki ilerici ve anti-emperyalist unsurların ortak bir platformda hareket etmesi, yürütülen mücadelenin başarıya ulaşması açısından vazgeçilmezdir. Örgütlü ve birleşik mücadele ruhuyla sarılalım güne sarılalım saate...

İKTİDARIN YOZLAŞTIRMA SALDIRISINA KARŞI, BAŞKA BİR DÜNYA UMUDUYLA

YAŞAM ALANLARI YARATALIM!

Halk sınıf ve katmanlarına yönelik ekonomik ve politik saldırılar, devrimci ve demokrat çevrelerde yeterince derinlikli kavranamasa da ilgi uyandırıyor, inceleniyor ve tartışılıyor. "Köylü IMF'nin tarım politikalarıyla ezilirken, işçi ve memurlar sefalet ücretlerine mahkum ediliyor, esnaf siftoh yapmadan kepenk kapatıyor..." son birkaç yılın en basmakalıp haber yorum girişi. Bir yazıda bu girişi gördüğümüzde yalnızca orta paragrafı okuyup yazıyı geçebilirsiniz. Ne de olsa girişte 'saldırıların ne kadar büyük olduğu'ndan, son

paragrafta ise 'halkımızın bu saldırılara mutlaka karşı koyacağı'ndan söz ediliyordur. Orta paragrafta ise birkaç cümleyle yeni saldırının ne olduğu anlatılır. Bize gerekli olan da o kısımdır.

Basmakalıp yazıları eleştirmek gerekli ve bir o kadar da keyifli ama konumuz bu değil. Gündemde yeterince yer bulamayan, en az ekonomik ve politik saldırılar kadar tehlikeli kültürel-ahlaki saldırı ve durumlara değinmek; bazı karşı duruş olanakları ortaya koymak istiyoruz. Saldırı ve "durumlar" dedik; çünkü yaşananlardan bazıları iktidarın doğrudan saldırı-

nsı değil, dolaylı saldırıları veya sistemin yapısından kaynaklı "kendiliğinden" durumlar.

SALDIRILAR VE GELİŞMELER

Tüm kültürel-ahlaki saldırıların yöneldiği hedef, kitleleri -özellikle de en alt katmanlardan kitleleri- uyuşturmak, yozlaştırmak ve sınıf mücadelesinden uzaklaştırmaktır. Sistemin bu yolla etkisi altına aldığı bireyi sınıf mücadelesine çekmek oldukça güçleşiyor; üstelik politikaya çekilse bile kişi saldırıların yarattığı tahribat ve "hastalık"larla geliyor. Bunları bulunduğu kuruma taşıyor.

Dergimizin burjuva gazetelerin üçüncü sayfalarına veya haber bülteni 'süsü verilmiş' magazin programlarına benzememesi için aslında hepimizin iyi bildiği ve yaşadığı saldırı ve durumları özet geçip, birkaç örnekle yetineceğiz. Esas amacımız bunların özünü ve amacını ortaya koymak. Sınıflandırmış olsak da, saldırıların bir bütün oluşturduğu ve birebir bağlantılı olduğu unutulmamalı.

Yozlaştırılan Cinsellik: Sosyete ve medya maymunlarından oluşan sefil bir güruh, aşkı geniş kitlelerin gözünde bayağılaştırıyor. Gün geçmiyor ki, basında bu güruhtan birilerinin büyük aşkına ilişkin bir haber yer almasın. Bu haberi, birkaç gün -olmadı en fazla birkaç hafta sonra- 'büyük aşkın' nasıl bittiği haberi izliyor. Genç insanlar basında sürekli gördükleri ve olumlu olarak sunulan örneği benimsiyorlar. Karşılına geçip filozof ve sanatçılardan alıntılarla, aşkın bir yaratım ve özgürleşme süreci olduğunu anlatmaya kalkışırsanız pek dik-kate alınmazsınız. Aşkın bayağılaştırılmasının yanında bir de cinselliğin sürekli göz önünde tutulması var; hem de en açık seçik, gereksiz ve bayağı biçimiyle. Klipler, filmler, diziler, magazin programları, yarışmalar fark etmiyor. Gazetelerin 'arka sayfa güzelleri'ni de unutmamalı. Özellikle kadın bedenini ve cinselliği farklı ürünlerin reklamı-pazarlan-

ması için çok uzun zamandan beri kullanılıyor.

Cinsellik ve aşk feodal lordların ilk gece hakkında bile böylesine yozlaşmamıştı belki. Liseli gencin, kız arkadaşıyla birlikte oluşunu dolapta gizlenen arkadaşına kaydettirip görüntüleri internetten yayınlaması; Mardin, Sivas ve daha pek çok şehirde 13-14 yaşında kızlara onlarca 'kelli-felli' adamın ve devlet görevlilerinin tecavüz etmesi cinselliğin yozlaşmasının acı örnekleri.

Feodal kültürün kalıntılarının sınırlayıcılığı ile emperyalist cinsel 'özgürlük' ilginç sentezler yaratıyor. Giyim tarzında bunun derin yırtmaç ve başörtüsü gibi gülünç örnekleri var. Özellikle işsizler ve düşük ücretle çalışanlar saldırıdan daha fazla etkileniyorlar. Toplumsal baskılar alt katmanlar için cinselliği daha çekici duruma getiriyor; doğal bir süreç olmaktan çıkıyor. Şehir küçük burjuvazisi daha rahat olduğu için daha 'şanslı'. Olanakları geniş. Örneğin Number One TV'de gece yayınlanan "Arkadaş TV" programı, özellikle toplumsal ilişkilerin geldiği boyut açısından incelenmeli. Genç kadın ve erkekler çıkıp kendilerini tanıtıyor. 'Hafta sonları arkadaşlarıyla kafelerde takılmayı sevenler', 'kitap okuyanlardan nefret edenler', 'bir erkekte önce el ve ayak tırnaklarına bakınlar'...(sırf bu yazıda örnekeylemek için bu işkenceye katlanıp,

gerçekten izledik...) Telefonlarını verip 'arkadaş'ların aramalarını bekliyorlar. Bir gün bir mizah köşesi hazırlarsak, bu program mutlaka hak ettiği yeri alacaktır.

Özetlersek 'aşk yaşamaktan' ve cinsellikten başka bir şey düşünmeyen bir güruh yaratılıyor. Tecavüz, taciz ve fuhuş yaygınlaşıyor. Genç insanlar için cinselliğin ve yozlaştırılmış aşkın 'bu denli gündem olması, onları yaşamın diğer alanlarından özellikle de politikadan ve sınıf mücadelesinden koparıyor. Dünya ve ülkemiz egemen sınıflarının beklentisi de bu.

Aptallaşma: Saçma yarışma programlarının, lümpen türkücülere veya güzel ve aptal kadınlara sundurulan söyleşilerin, magazin programlarının, haber bültenlerindeki sığığın, gazetelerin içeriğinin ve köşe yazarlarının çapsizliğinin yaratacağı etki düşünülürse, bunlar karşısında yaşanacak durumun aptallaşma olacağı görülür. Okul eğitiminin niteliğini, öğrenciye verdiklerini de analize kattığımızda derinlikli düşünemeyen, görüneni gerçek, propogandası yapıları doğru kabul eden bir kitlenin yaratıldığını görüyoruz. Kahvehane 'kültürü' ve kumar, aptallaştırma saldırısının önemli bir ayağı. Örneğin 60.000 nüfuslu Bingöl'de 500 kahvehane varmış (Milliyet, 29.08.03). Alt katmanlar için şans oyunları, televizyondaki yarışmalar umut; magazin prog-

ramlarında gördükleri Laila sürecinin yaşamı da hedef oluyor. "Oğlumuz türkücü, kızımız manken olmak istiyor. Sınıf mücadelesi de ne oluyor?"

Şiddet: Son dönemlerin en gözde başlığı. Yozlaşma sürecinin diğer bileşenleri yalnızca haber olarak verilirken, şiddet burjuva medyada haberin ötesinde tartışılan bir başlık olarak yer alıyor. Çünkü komprador burjuvazinin yaşamına da yönelen bir tehdit var. Umutları tükenen ve politik bir öncüyle tanışamayan kitleler kimi zaman bireysel, kimi zaman kitlesel şiddete başvuruyorlar. Kitlesel şiddetin iki yaygın örneği olan çeteleşme ve futbol fanatizmi sistem tarafından destekleniyor. Çeteleşmeye belli sınırlar içinde kaldığı sürece politik örgütlenmeye 'alternatif' olduğu için, fanatizme ise kitlelerin sisteme duydukları -ancak yeterince bilincine varamadıkları- öfkelerin politik mücadele alanındansa tribün kavgalarında dindirilmesine olanak verdiği için, her zaman destek verilmesi de en azından göz yumuluyor.

Bireysel şiddet daha dramatik ne yazık ki. Çocuklarına ekmek götüremeyen yoksul bir baba, iflas etmiş bir esnaf, işsiz bir genç kendine ve/veya durumundan sorumlu olmayan insanlara zarar veriyor. Demokratik Halk Hareketi (DHH) geliştiği ölçüde halk sınıflarının geleceğe karamsar ba-

kan unsurları, umutsuzluğa kapılarak kör şiddete başvurmak yerine, umutla sınıf mücadelesine sarılacaktır.

Şiddet bunlarla sınırlı değil elbette. Bunlar yalnızca son dönemde artan, göze çarpan başlıklar. Aile içinde, okulda ve yaşamın başka alanlarında sistemin getirdiği sıkıntılardan doğan şiddet sürüyor.

Şiddete ilişkin son bir noktaya dikkat çekmek istiyoruz. Kapkaç ve hırsızlık olaylarında yaşanan şiddet de artıyor. Bu tip olaylar sistemin doğal sonuçları, ancak olaylarda yaşanan şiddetin boyutları ve çoğu zaman gereksizliği, toplumda şiddetin geçim sıkıntısından öte, düzenin yarattığı ruhsal bozuklukların etkisiyle arttığını düşündürüyor.

Uyuşturma: Tüm saldırıların genel amacı uyuşturma. Ancak bunun, etkinliği gittikçe artan, daha doğrudan yolları da var. Özellikle emekçi mahallelerinde meyhane sayısı hızla artıyor. Uyuşturucu bağımlılığına ilişkin 24.000 öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmanın sonuçları (Milliyet, 27.08.2003): İlköğretim öğrencilerinin %1,2'si, ortaöğretim öğrencilerinin %4'ü esrar kullanıyor. Uyuşturucu madde dağıtımına, politik gelenekleriyle öne çıkmış emekçi semtlerinde polis göz yumuyor. Bu maddeler kadınların fuhuşa çekilmesinde de önemli araçlar. Genişleyen uyuşturucu

Genel toplumsal yozlaşmaya karşı kültür politikalarıyla bir karşı hareket, bir kültür devrimi yaratmak gerekiyor. Bu insanlarla iktidarı da alabilirsiniz ancak yozlaşma saldırısına karşı koyulmadıkça, alternatif bir yaşam tarzı üretilmedikçe, halkın iktidarda kalması ve iktidar kurumunun zamanla yok edilmesi olanaksızdır.

madde listesine, bali, tiner gibi maddeler de ekleniyor. Bu alışkanlıklar birkaç yüz sokak çocuğuyla sınırlı değil. Emekçi semtleri ve taşra şehirlerinde genel bir yayılma var. En son Dersim'deki festivale ilişkin haberlerde madde bağımlılığının yörede arttığını okuduk. DHH'nin en çok geliştiği yerlerden biri olan Dersim'de bunların yaşanıyor olması, üzerine düşünülmesi gereken bir durum. "Devletin saldırıları" söylemi cahilce-aptalca bir söylemdir. Engels, Anti-Dühring'de (İnter Yay. 2000 s. 67) ütöpik sosyalistlerin "işçi sınıfının sömürsüne ne denli şiddetle küfrederse, bu sömürünün neden ibaret olduğunu ve nasıl ortaya çıktığını o denli az gösterebilecek durumda" olduklarını anlatır. Bundan çıkarılacak

önemli bir ders var: Tıpkı ülkemizde geri kitlelerin devlet karşısındaki tutumunda olduğu gibi, bir şeye ne denli kızıp-küfrederseniz, o şeyi analiz edip anlamakta o denli zorlanırsınız. İktidar elbette saldıracaktır (belki az bile saldırmaktadır) ve elbette tüm araçları ,özellikle de yozlaştırma araçlarını, kullanacaktır. Önemli olan onların ne yaptığından çok, DHH'nin ve kurumlarının saldırılara karşı ne yaptığıdır. Alkol, uyuşturucu vb. maddeler kimi zaman iktidarın bilinçli politik yönelimleriyle, kimi zaman da kar güdüsüyle yaygınlaşmaktadır. Sonuçta tüm saldırılarda olduğu gibi özellikle alt katmanlardan kitleler uyandırılmakta, sürekli bir "bilinçsizlik" durumunda yaşamaktadır.

Tüm saldırılara ve yaşananlara baktığımızda ve bizim verdiğimiz örneklerle yetinmeyip haber bültenlerinde ve gazetelerde

gördüklerimizi analiz ettiğimizde, toplumda bugüne kadar görülmedik bir yozlaşma ve tükenişin yaşandığını görebiliriz. Özel mülkiyet ve onun bin yıllardır yeniden ürettiği gelenekler ve alışkanlıklar, 21. yüzyıla yoğun bir yozlaşma mirası bıraktı. Burada açıklamamıza hiç de gerek olmayan, bencil, yarını düşünmeden hep günlük çıkarının peşinde koşan, optallaştırılmış, din ve benzeri dogmalarla gözleri boyanmış, öğrenimden yoksun bırakılmış ve daha nice alumsuz sıfatla niteleyebileceğimiz insan tipi, bu mirasın yüzlerce yıldır yaşayan ürünüdür. Ancak ülkemizin de ötesinde, tüm dünyada bu mirasın yarattığı insan tipinin niteliklerini aşan gelişmeler yaşanmaktadır. Genel olarak dünyada zaman-yozlaşma grafiği doğrusal değil parabolik olarak artan bir çizgi izliyor. Yozlaşma araçlarının etkisi üç açıdan önemli: 1-Kit-

leler sınıf mücadelesinden uzaklaştırılıyor; yozlaşma araçlarıyla umutsuzluklarını ve öfkelerini gideriyorlar. 2-Yozlaştırma-saldırı durumundan etkilenmiş kitlelerin politiklaşması sorunu çözülüyor. Bunlar, üzerlerindeki etkileri ve hastalıkları politik kurumlara taşıyorlar. 3-Kitlelerin politik kurumlara katılması ve üzerlerindeki etkilerin giderilmesiyle de sorun çözülüyor. Genel toplumsal yozlaşmaya karşı kültür politikalarıyla bir karşı hareket, bir kültür devrimi yaratmak gerekiyor. Bu insanlarla iktidarı da alabilirsiniz ancak yozlaşma saldırısına karşı koyulmadıkça, alternatif bir yaşam tarzı üretilmedikçe, halkın iktidarda kalması ve iktidar kurumunun zamanla yok edilmesi olanaksızdır. Uzun dönemde, yozlaştırma saldırısını analiz edip alternatifleri yaratabilen, politik hareket ve kurumlar ayakta kalacak, diğerleri elenecektir.

KÜLTÜR DEVRİMLERİNİN VE KIZIL SİYASİ ÜSLERİN ÖZÜ

Kızıl Siyasi Üs (KSÜ) kavramının özünü kavramak önemli. Yoksa iş biçim tartışmalarına sıkışır ve "Pazar ilişkilerine girmemiş tarımsal üretim alanları gerekir mi?", "Dört şart mı var, beş şart mı var?", "Bizde dört koşul mevcut, biri de kısmen var. Dört buçuktan beş olur mu?" diye debelenir dururuz. KSÜ'nün özü yarının toplumunu bugünden kurma-

ya başlamak, bugünden yönetim ve işleyiş konusunda deneyimi kazanmak, iktidarı parçalayarak ele geçirmek, sistemin dışında yaşam alanları yaratarak kitlelerin özyönetim kavrayışını geliştirmektir. KSÜ salt askeri bir olgu değil; özünde politik ve bir ölçüde de kültürel bir olgudur. Mao Zedung'un kullandığı kavram bu nedenle Kızıl Askeri Üs değil; Kızıl Siyasi Üs'tür. 21. yüzyılda, zamanın koşullarına uygun olarak KSÜ kavramını geliştirmemiz gerekiyor. Bilimsel Sosyalizm, bilimsel bir öğreti olduğuna göre dogmalasmayacak, olduğu gibi kalmayacak ve diğer tüm bilimler gibi gelişecektir. Örneğin Peru halkının varoşlar için geliştirdiği "Devletin ve polislin giremediği mahalleler yaratacağız!" sloganı

Yaşam bir bütündür. Bilimsel-ideolojik araştırma, politik çalışma, sanat etkinlikleri, eğlence ve doğayla bütünleşme bu bütünün biri diğerinden daha az önemli olmayan parçalarıdır. Birinin yapılmaması, yapılanlarda bir şeylerin eksikliğine yol açar.

ve bunun uygulanması bir adımdır. KSÜ kırık alanlarla sınırlanmaktan öte halk iktidarının küçük birer örnekleri olarak varoşlara taşmıştır.

KSÜ kavramını iyi anlayarak, bununla ilişkili, "yaşam alanları" kavramını türetmeliyiz. "Yaşam" alanları diyoruz çünkü bu alanlarımızın dışında kalan sistemin egemenliği altındaki, yozlaşma saldırısının etkisindeki alanlar "ölüm" alanlarıdır. KSÜ, nasıl burjuva-feodal sistemi alanında parçalayarak halkın kendi iktidarını icra etmesini sağlıyor ve iktidar mücadelesinde yeni atılımlar için bir zemin oluyorsa; yaşam alanları da burjuva feodal gelenek, alışkanlık ve yaşam tarzının parçalayarak yeni bir yaşam tarzının yaratıldığı ve yayıldığı odaklar olacaktır. Yukarıda saydığımız ve yeni araçlarla her geçen gün derinleşen saldırılara karşı koyuş olanağı ancak bu "ölüm alanları"nın dışına çıkmakla mümkündür. Mahallemizdeki kahvehane ve meyhane, üniversitemizdeki çaylı-sigaralı sığ kantin muhabbetleri, sürekli 'takıldığımız' durumda ölüm alanıdır. Arkadaş grubumuzla yaptığımız doğa gezileri, araştırma gruplarımız veya üniversitede çalışmalarına katıldığımız nitelikli bir kulüp yaşam alanlarıdır.

Kültür devrimlerine ilişkin bazı düşünceleri açarak bir sentez yapalım. Sosyalizmden geriye dö-

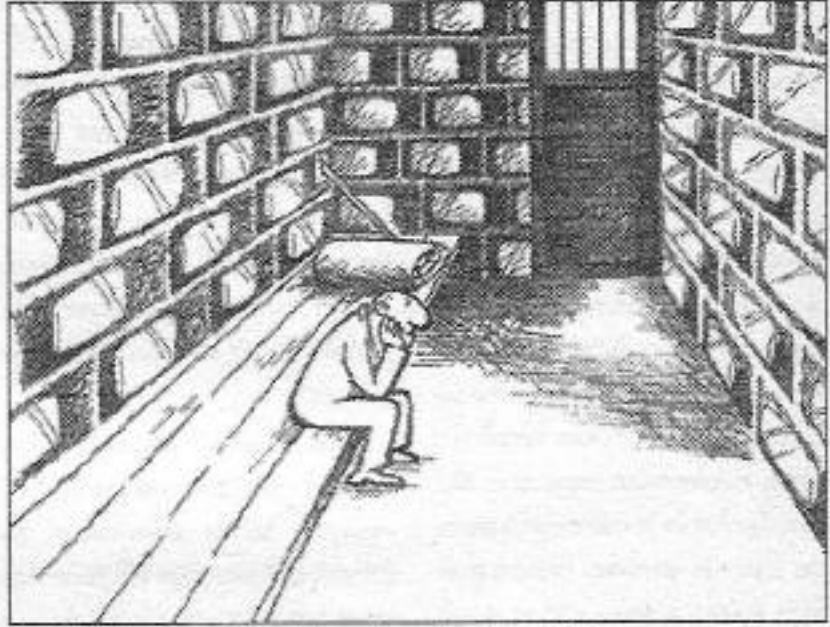
nüş tartışmalarında Maoistler "biz bunu engelleyecek yolu biliyoruz: kültür devrimleri" teziyle bir avantaj yakalıyorlar. Ancak Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki kültür devrimine karşın yaşanan geri dönüş konusunda yeterli açıklama yok. ÇHC'deki geri dönüşe karşın kültür devriminin başarısı ortada. 1960'lı yıllarda ülkeyi ziyaret eden burjuva yazar, gazeteci ve araştırmacılar dahi, kültür devriminin yarattığı kitle inisiyatifinden, kitlelerin yönetime ve politikaya katılmasından oldukça etkilendiler. ÇHC'deki kültür devrimi ve geri dönüş üzerine yorum yapmak için çok ayrıntılı araştırmalar ve belki bizzat Çin resmi kayıt ve kaynaklarından yararlanmak gerekiyor. Bu bizi aşılıyor. Ancak bazı notlar düşmeliyiz. Çin'de kültür devriminden önce, ÇKP içindeki 1940 ve sonraki yıllardaki "Düzeltilme Hareketleri" ve "Yüz Çiçek Açsın, Bin Fikir Yarışsın" politikası gibi uygulamalar olsa da gerçek anlamıyla bir kültür devrimi ancak 1965'te başlıyor. Bu, kültür devrimi düşüncesini yaratacak nesnel koşulların olgunlaşmasıyla ilişkili. Düşüncenin temeli olacak koşullar gelişene kadar, karşı-devrimciler Çin'de bir hayli yol alıyorlar. Sonuç olarak yapılan kültür devrimi, halkın iktidarda kalma süresini uzatıyor ancak halk iktidarını garanti altına almıyor. Mao Zedung belki onlarca kez kültür devrimi yap-

mak gerekeceğinden söz ediyordu. Biz bunu bugün, henüz iktidarın alınmasından önce başlayarak, iktidar denen olgunun yok edilmesine kadar sürecek bir "Sürekli Kültür Devrimi" süreci olarak anlamalıyız. Bu dersi çıkarabilecek kadar deneyim önümüzde duruyor. Eğer yaşam tarzımızı ve kitlelerin yaşam tarzını, alışkanlıklarını ve ilgi alanlarını değiştirmeye-geliştirmeye, daha iktidar halka geçmeden önce başlamazsak; insanların politikaya katılmalarını ve özyönetim anlayışlarının gelişmesini KSÜ ve yaşam alanları aracılığıyla sağlayamazsak, sınıfsız ve sınırsız bir dünyaya yürüyemeyiz; "başka bir dünya" yaratamayız.

Sistemin dışına taşan birer arınma odağı olarak yaşam alanları yaratmalıyız ve merkezi bir kültür devrimini beklemeden (coğrafyamızdaki "her şeyi devletten bekleme alışkanlığı"nın, bir yansıması olarak proletarya politikasını izleyen kitlelerde de "her şeyi merkezi kurumlardan bekleme" alışkanlığı vardır), sürekli kültür devrimi kavrayışıyla hareket etmeli; sürekli kendimizi eleştirmeli, geliştirmeli ve yenilemeliyiz.

YAŞAM ALANLARI VE YAŞAM TARZINA İLİŞKİN NOTLAR

DHH'nin yaşam alanları yaratmak için sunabileceği olanaklar var. Kurumları var. Özellikle kültür kurumları ve dernekler

önemli birer araç. Ancak buraları çay-sigara eşliğinde sıg sohbet ve dedikoduların yapıldığı yerler olmaktan çıkarmak gerekiyor. Yoksa buralar da "ölüm alanı" olur. Kurumlarla ilgili konuları bizzat onların tartışmaları gerekiyor; bizlerin bazı önerileri olabilir ancak burada kurumların değil, bireyler olarak bizlerin neler yapabileceğine yoğunlaşacağız. "Her şeyi devletten bekleme" söylemine benzer biçimde, biz de, "her şeyi kurumlardan bekleme" diyoruz. Kurumların durumundan önemli olan sizin durumunuzdur.

Yaşam alanı bir kurum değil bir süreçtir. Burada elbette bir "Yaşam Alanı Derneği"nden veya birkaç kişilik bir grubun bir araya gelerek "biz bir yaşam alanı kurduk" demesinden söz etmiyoruz. Bu gülünç olurdu. Sınıflar, dolayısıyla düşünceler ve

bunlara ilişkin yaşam tarzları arasındaki uzlaşmaz karşıtlık ortadan kalkana kadar sürecek bir süreçten, bir mücadeleden söz ediyoruz. Beş kişinin bir araya gelip "Yaşam alanı kuruyoruz" demesi saçmadır; ama "Yaşam tarzımızı değiştirmeye çalışıyoruz, sistemin saldırılarına karşısında kendimize bir yaşam alanı yaratmaya çalışıyoruz" demesi bir süreci ifade eder ve gerçekçidir.

13. sayıda önerdiğimiz eğitim çalışmasında, çalışmanın nasıl uygulanacağına ilişkin önerilerimizde, mutlaka kolektif olarak uygulanması gerektiğinden söz etmiştik. Yaşam alanları yaratırken bunu aklımızda çıkarmamalıyız. Tek kişi, "alan" yaratamaz. Tolstoy'un, Anarşistlerin pek sevdiği "Özgürlüğünü ısrarla koruyan tek bir bireyin ahlaki gücü, binlerce sessiz köleninkinden üstündür!" sözü heyecan verici olsa

da; bugün gerçekçi değildir. Bunca saldırı ve uyarı karşısında tek kişi ancak kendini toplumdan soyutlayarak karşı durabilir. Yaşam alanının durumu ise soyutlanma değil; alternatif yaratarak büyümedir. Kolektif olduğumuzda bile soyutlanma tehlikesine karşı insanlarla iletişim içinde olmak ve genişlemek gibi bir hedefi gözetmeliyiz. Yoksa kendimizi fildişi kulelerimize hapsetmiş oluruz. Toplumla iç içe; onun üzerinde sistemin yarattığı olumsuzluklara yalnızca karşı olmak değil, alternatif olmak...

Yaşam alanı derken ideolojik çalışma grubuna veya benzer salt politik, kültürel vb. çalışma yapan bir gruba işaret etmiyoruz. Bir bütün olarak insanın yaşamdaki sosyal-kültürel gereksinimlerini giderebildiği bir alandan söz ediyoruz. Bir arkadaş grubunun sistemin yozlaştırma saldırısına karşı koymak ve kendilerini geliştirmek için bir araya geldiğini düşünelim (büyük bir hayal mi?). Araştırma yapmanın ve sohbetlerin yanında kültürel etkinliklerde bulunmuyorlarsa; örneğin ayda bir kez tiyatroya gitmiyorlarsa bu toplulukta bir şeyler eksiktir. Bir kültür merkezini ele alalım. Panellerin ve sanat etkinliklerinin yanında örneğin bahar ve yaz aylarında birkaç haftada bir doğa yürüyüşleri gerçekleştiriyorsa, yılbaşı veya benzeri bir günde bir eğlence

düzenlemiyorsa bu kurumda da bir şeyler eksiktir. Yaşam bir bütündür. Bilimsel-ideolojik araştırma, politik çalışma, sanat etkinlikleri, eğlence ve doğayla bütünleşme bu bütünün biri diğerinden daha az önemli olmayan parçalarıdır. Birinin yapılmaması, yapılanlarda bir şeylerin eksikliğine yol açar.

Son olarak, "sürekli kültür devrimi" yaklaşımıyla hareket etmeliyiz. Kültür devriminin en önemli bileşeni olan kitlelerin iktidara katılması unsuru bugün için eksik kalacaktır. Ama, içinde bulunduğumuz kurumlarda demokrasinin gelişmesini ve gittikçe doğrudan demokrasiye evrilmesini (yalnızca temsilcilerin değil temsil edilenlerin de karar alma süreçlerine katılması; bu katılım için kendilerini yetkinleştirmeleri ve giderek karar alma süreçlerinin azaldığı, doğal olarak, 'saat gibi' işleyen bir kurumun yaratılmasını) sağlayabilirsiniz. Her koşulda pratiğin teoriye, konuşmalara ve yazılara baskın çıkacağı bir coğrafyada yaşadığımızın bilincinde olmalıyız. Örneğin Fransa'da, birini eleştirdiğinizde kendisine bakıp düzeltmesi gibi bir olasılık olabilir. Yoğun bir kültürel ve bilimsel birikimin olduğu, teoriye değer verilen, burjuva devrimini yaşamış ve gelişmiş bir kapitalist ülkedir Fransa. Anadolu'da bu özellikler yoktur; salt sözlerle insanları değiştirme ola-

sılığı zayıftır. Burası kişilerin söylediği sözlerin değil; kişilerin kendilerinin, yaptıklarıyla değerlendirildiği sonuçta benimsendiği veya reddedildiği bir coğrafyadır. Eleştiri-özeleştiri mekanizması, 'etkili ve kırıncı söz söyleme sanatı' olarak anlaşıldığı için çoğu zaman ham bir hayal veya en ucuzundan bir yalancılıktır. Kişilerin yanlışlarını sözlerle değil (ki sözler çoğu zaman ters tepki yaratabilir); onlara pratik içinde yardımcı olarak düzelterebileceğimizi ve kendimizin de ancak böyle düzelterebileceğimizi aklımızdan çıkarmamalıyız. Mao Zedung'un söylediği gibi "Hataları olanları "Sen hastasın!" diyerek sarsmalı ve iyileşmelerine yardımcı olmalıyız.". Sonuç olarak kültür devrimi teorik bir algu değil; pratikte yaşanması gereken bir süreçtir. Burjuva-feodal geleneklerle alışkanlıklarla ve emperyalist kültürel saldırıyla hesaplamamızı sözlerden ve yazılardan çok eylemle, yaşam tarzımızı değiştirerek gerçekleştirebiliriz. Kendimizi düzeltmemiz de, başkalarını düzeltmemiz de, kurumlarda yönetime katılmamız da hep pratikle ilişkilidir.

Yaratacağımız yaşam alanlarının yozlaşma sürecine direniş odağı, halkın iktidarına zemin olması ve iktidar denen olgunun yok edilerek sınıfsız bir dünyanın kurulması idealine bizleri yakınlaştırmaya dileğiyle...

KARADENİZ BÖLGESİ'NİN GÜLÜ: FINDIK

Fındık, Karadeniz'e yerliliği ile ayrı bir güzellik katmanının yanında ekonomik olarak da halka katkı sağlamaktadır. Karadeniz Bölgesi'nin yerli halkı, gelirin büyük çoğunluğunu fındıktan sağlamaktadır. Fakat, devletin geçen yıllarda olduğu gibi bu yıl da fındığı yeterince desteklememesi, bu durum karşısında gübre ve ilaç gibi üretimi atıran maddelerin üreticilere pahalı gelmesi, üreticileri ekonomik olarak zor durumda bırakmaktadır.

Bu yıl fındık sezonunda, Ordu/Merkez'de gerçekleştirilen mitingde bildiriler dağıtılarak üreticiler fındık satışı konusunda uyarıldı. Uyarı ise; "fındığınızı düşük ücretle satmayınız" şeklindedir. Halkın çoğunluğu ise bu uyarıya sıcak bakmamaktadır. Çünkü taksitle aldığı ilaç ve gübrenin borçlarının ödenmesi, fındık üretiminde yaptığı masrafların karşı-

lanması vb. sorunlardan dolayı fındığını düşük ücret karşılığı tüccara satmaktadır. Bu durum devletin fındık politikasının geçen yıllardan hiçbir farkının olmadığını göstermektedir. Devletin bu politikası karşısında halk, tüccarı tercih etmektedir. 2003 yılı için belirtilen fındık alım taban fiyatının iki buçuk milyon oluşu halkın endişelenmesine neden olmaktadır. Fındık üreticilerinin çoğu; belirtilen taban fiyatının, fındık için yaptıkları masrafları karşılamayacağı konusunda ortak bir görüş içindeler. Ayrıca devlet tarafından yapılan açıklamada, halkın elindeki bütün fındığı Fiskobirlik'in alacağı belirtilmiştir. Fakat, ilginç olan Fiskobirlik depolarının geçen yıldan dolu olmasıdır. Bu durum hem fındığın değerlendirilmesinde yeni alanların açılmadığını hem de açıklamanın doğru olmadığını göstermektedir.

Her yıl aynı şeyi görmekteyiz. Hem devletin fındık üreticisini desteklememesi hem de işverenin(fındık ağası) işçilere kötü koşullar sunması işçileri ve üreticileri zor durumda bırakmaktadır. Görmekteyiz ki, devletin fındık politikasında değişen hiçbir şey yok. Karadeniz' de yaşam bu kötü olanak ve koşullara rağmen devam ediyor.

Fındık üreticilerinin yaşadığı sorunların yanında mevsimlik fındık işçisi de birçok sorunla karşılaşmaktadır. İşveren (fındık ağası diye nitelendirilen) hem yerli hem

de doğu bölgesinden gelen Kürt işçilerine; beslenme, barınma ve ücretlerinin ödenmesinde birçok sorun yaratmaktadır. Bunu bu yıl fındık döneminde Doğu bölgesinden gelen mevsimlik işçilerin sayısındaki azalmalarda görmekteyiz. Bu durum işçilere kötü davranılmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, bu işçilerin ücretleri-

nin az olması, ağır çalışma saati de etkin bir rol oynamaktadır. Özellikle, Ordu ilinde doğudan gelen Kürt işçiler hem yerli halk tarafından dışlanmakta hem de işveren tarafından barınma ve beslenme gibi ihtiyaçları karşılanmamaktadır. Bundan dolayı doğu bölgesinden gelen Kürt işçilerin sayısı her geçen gün azalmaktadır. Fındık işçilerinin 10 saat gibi uzun çalışma süresine karşın aldığı ücret 10 - 12 milyon arasında değişmektedir. Yerli işçiler için geçerli olan bu ücret, bölge dışından gelen Kürt işçiler için 8 milyon liraya kadar düşmektedir.

Buna karşın, ücretlerin düşük olması yerli halk tarafından fındık toplama talebini azaltmamaktadır. Bu durum, halkın ekonomik durumunun kötü olduğunun da kanıtıdır. Fındık işçileri arasında öğrencilerin özellikle de üniversiteli kesimin ağırlıkta olması; öğrencilerin eğitim masraflarını karşılamak, devletin kendilerine ye-

terli miktarda burs vermemesini telafi etmek amacıyla fındık toplama işini yapmalarındaki asıl sebeptir. Fındık işçilerine, gruplar halinde yataklı yorganlı gittikleri bölgelerde, özellikle barınma konusunda yeterince olanak sağlanmamaktadır. Barınma yeri olarak, ambar diye bilinen yerler kullanılmaktadır. Buralar tek bir odadan ibaret olup 10 kişiye barınmak olmaktadır. Bu kötü koşullara rağmen, ekonomik durumu iyi olmayan işçiler bu şartlarda çalışmayı kabul etmek zorunda kalmıştır.

Her yıl aynı şeyi görmekteyiz. Hem devletin fındık üreticisini desteklememesi hem de işverenin (fındık ağası) işçilere kötü koşullar sunması işçileri ve üreticileri zor durumda bırakmaktadır. Görmekteyiz ki, devletin fındık politikasında değişen hiçbir şey yok. Karadeniz'de yaşam bu kötü olanak ve koşullara rağmen devam ediyor.

Ordu'daki mevsimlik işçilerin yaşadığı sorunlara değindik. Yaşanan sorunların birbiriyle ilişkili olduğunu düşünerek Adapazarı'nda bir fındık işçisiyle yaptığımız röportajı da yayımlıyoruz.

Adapazarı'nın Kocaali ilçesinde yöre insanının "köpek meydanı" dedikleri bir alan vardır. Aslında bu meydan işçi meydanıdır. Her yıl Temmuz sonunda bu alana özellikle Kürt illerinden ve batıdaki kentlerden topraksız işsiz

ve yoksul on binlerce aile gelir. Fındık tarlası sahiplerinin gelip "köpek meydanı"ndan beğenip seçtikleri işçiler, sabah yediden akşam yediye kadar çalıştırılıp, işlerinin bitiminde tekrar kaderlerine terk edildikleri bu kısır döngüde öğütürler. Bu ülkenin en ağır işlerini, en pis işlerini, daha doğrusu tüm yükünü taşıyan, buna mukabil bir lokma ekmek parası için Çukurova'nın pamuğunu, GAP'ın sebzesini, Karadeniz'in fındığını toplamaya koşan, baharda çapasına koşan ve hayatı bu koşuşturmalar arasında tükenen işçilerin yaşamı tam bir toplumsal trajedidir.

Fındık işçilerinin günlük ücretini ne hikmetse Karasu, Kaçaeli ve Akçakoca ilçeleri kaymakamları, fındık tarlası sahipleri, tarım il müdürlüğü yetkilileri devletin fındık taban fiyatını göz önüne alarak belirliyorlar. İşçiler ise hiçbir itiraz hakkı bulunmadan kendilerine reva görülen ücrete çalışmak zorunda kalıyorlar. Çünkü onlar topraksız ve yoksullar ve bir lokma ekmeğe muhtaçlar. İtilen, kakılan, ve iş gördükleri sürece köle değerinde varlık teşkili sayılan, sonrasında ise görmezden gelinen yoksul tarım işçilerinin öyküleri var ama bu öykülerini anlatmaya dilleri yok. Yine de biz öykülerini onların ağızından dinlemek, kısıldıkları değirmende öğütülen un misali kısır döngülerindeki sese kulak vermek

istedik.

Mardin'den 23 yakın akrabasını 15 kişilik bir minibüse doldurup 18 saat süren bir yolculuktan sonra Karasu'ya fındık toplama ya gelen ve günlüğü 8-10 milyondan günde 12 saat çalıştıkları iş buldukları için sevinen, şükreden Sinan'la konuştuk..

Özgür Düşün: Merhaba.

Sinan: Merhaba

Ö.Düşün: Biraz konuşmak istiyoruz seninle Sinan. Buradaki yaşantınız, daha çok da sorunlarınız hakkında. Mesela sizin buraya gelmenizin nedenini konuşalım.

Sinan: Tek sebep var; İSSİZLİK. Mardin'de bir karış toprağımız yok. Devlet de ilgilenmiyor orayla, biraz toprağı olan da yatırımını yine İstanbul ve İzmir'e yapıyor. Orada aşiret var. Başlarında güçlü bir ağası olan aşiret, diğer aşiretlerin elindeki topraklarını işlemesine izin vermiyor. Mardin'de on bir kişilik ailemi geçindirmek için bulabilirsem hamaal yükü bile taşıyorum. Anlayacağınız ne iş olsa yapıyorum.

Ö.Düşün: Peki buralara bu imkansızlıklar içinde nasıl geliyorsunuz?

Sinan: Burada bir ay çalışacağız. İnanın bu 23 insan 8 gün Mardin'den geliş ve dönüş yol parası için, 5 gün ise buradaki yiyecek ve diğer ihtiyaçları karşılamak için çalışıyor. Geri kalan ça-

lışmamız ile aldığımız parayla belki altı ay idare edeceğiz. Ha bakın biz yine de şanslıyız. Buralara 300-500 civarında işçi getiren dayı başları var. Dayı başları önceden gelip fındık tarlası sahipleri ile iş bağlantısı yapıyorlar. Sonra Diyarbakır, Mardin gibi illerden işçi topluyorlar. Mesela 7 otobüs tutuyor ve kırk beş-elli kişilik otobüslere 60-70 kişi doldurarak 400-500 civarında işçi getiriyorlar. Otobüsçülerle diyelim 700 milyona anlaşılar. İşçilerden bir milyar üzerinden hesaplayarak yevmiyelerinden kesiyorlar. Ayrıca işçi başına % 10 alıyorlar. Dayı başlarının kamyonetleri vardır. Bu kamyonetlerle sebze halinden sebze ve diğer bakkaliye ihtiyaçlar getirilerek yine yevmiyelerinin yarısına el koyan dayı başları tarafından yüksek karlarla işçilere satılmaktadır. Yani anlayacağınız evlerine döndüklerinde kazandıkları paralar onları ancak bir iki ay idare edebilmekte ve sonrasında yeneden açlıkla yüz yüze gelmektedirler. Bir iki ayda olsa idare edebilmek için bu insanların buralara gelmelerinden başka hiçbir çareleri yoktur. Çünkü en büyük sorunumuz işsizliktir.

Ö.Düşün: Buraya geldikten sonra nasıl yaşıyorsunuz? Koşullarınız sizce sağlıklı mı?

Sinan: Bu yıl kaymakamlık karar almış. Çadırlarımızı evleri-

ne yakın yerlerde kuruyoruz. Herhalde bizi daha iyi denetlemek için böyle karar aldılar. Her şey daha iyi ve çok çalışmamız için olmalı. Bize ihtiyaçları var ama yine de güvenmiyorlar. Sabah yedide tarlada oluyoruz. Öğlen bir saat yemek molasından sonra akşam yediye kadar çalışıyoruz. İnanın yorgun bir şekilde çadırlarımıza dönüyor ve erken yatıyoruz. Bu bir ay boyunca dış dünyayla ilişkimiz tamamen kesiliyor.

Ö.Düşün: Örneğin içinizden birisi hasta olunca ne yapıyorsunuz?

Sinan: Tabii hiçbir sağlık güvencemiz yoktur. Geçen gün burada işçi taşıyan bir traktör devrildi... Allah'tan kimseye bir şey olmadı. Yanımızda birlikte getirdiğimiz amcamın kızını kocası ölümüne dövmüştü. Onu da aldık getirdik, hasta ve çalışmıyor. İyileşmesini beklemekten başka çaremiz yok. Ayrıca çadırlarda banyo yapmak imkanı olmadığı için toz toprak içindeyiz. Adapazarı halkı depremde çadırlarda kalırken nasıl sıkıntı yaşadıklarını iyi bilmelidirler. Tuvalet yoktur. Yağmur yağdığı zaman suyun üzerinde yatarak uyumaktayız. Ama başka çaremiz de yoktur.

Ö.Düşün: Aranızda okul okumuş var mıdır?

Sinan: Bir işçi üniversitede okumaktadır. Bir diğeri lise bitirmiş üniversiteye girmek için gör-

düğünüz bu şartlarda hazırlanıp kazanmak zorundadır. Ben ilkokul mezunuyum. Bir kız kardeşim ortaokulu bitirdi lise okumak istiyor. Kız okutmak zor bizim oralarda. İyi gözle bakmıyorlar. İşte su gördüğün işçi kızların çoğunluğu okumamıştır. Ama hepsi kurran okumayı yine de öğrenmişlerdir.

Ö.Düşün: Buradan döndükten sonra buradaki yaşantıya karşı oradaki yaşantınızı kıyasladığınızda değişen neler var?

Sinan: Bir ara İstanbul'a çalışmak için gitmişim. İş vardı ama insanın en fazla 90 milyon maaş veriyorlardı. İstanbul'da ev kiralarının 120-250 milyon arasında değiştiği bir ortamda 90 milyonla yaşamak hiç mümkün değildi. Bu yüzden yine Mardin'e döndüm.

Ö.Düşün: Bu sohbet için sana teşekkür ediyoruz Sinan.

Sonrasında Sinan'la vedalaştık. Biz oradan ayrılırken gelecek umudunu, aşını ve ekmeğini sağlamak için kadınlı erkekli 23 insan sıraya girmiş, halı tezgahına ilmek atar gibi yerden fındık topluyordular. Topladıkları her fındık, sektörün patronlarına ve tarla sahiplerine milyarlar kazandırırken fındık işçilerinin yaşamında olumlu hiçbir değişiklik yaratmıyordu. Hatta işçiler gittikçe daha da yoksullaşacaklar, buna karşılık emeklerini sömürenler saraylarını büyütecek ve güzelleştireceklerdi. Esasta devrimin lokomotifini olan asgari ücret

gibi komik paralara çalışan sanayi işçileri Mardin, Diyarbakır, Afyon'dan Çukurova'ya Aydın'a Karadeniz'e çalışmak için göçen tarım işçilerinin asıl devrimi becerecek potansiyel olduğunu göremeyenlerin varacağı yer elbette bellidir. Bu işçi kitlelerinin geri yanlarıyla doğru tarzda mücadele etmek yerine uzaklaşanların kitlenin ileri yanları karşısında da çok geri kaldıklarını" Türkiye de sınıf mücadelesinin" durumuna bakarak değerlendirmek gerekmektedir.

Biz akşam saatlerinde yola koyulduğumuzda işçiler tarladan bitkin ve yorgun dönüyorlardı. Gözlerinde umut vardı. Bu geleceğe dair umuttu. Bunun için mücadele ediyorlardı. Sonuna kadar edeceklere de. Yolları asla bir çıkmaz değildi. Yolları, metropollerde ticari ilişkiler içinde yozlaşan ve yozlaştığının farkına varıp, intihana seçenlerinki gibi değildi. Sanki bunu biliyorlardı. Yoksul ve işsizdiler ama kendilerine güvendikleri kadar devlete güvenmiyorlardı artık. Ateşler üzerinde saçlarda ekmek pişiriyordu kadınlar. Asıl pişen sınıf kinleriydi. Bindığımız minibüsü durduran jandarma kimlik kontrolünü yaparken yaşlı bir yolcu "Aranan adam bu yolda araçla gider mi? Gerçekten aptal bunlar." derken haklıymıydı acaba!...biz yolumuza devam ettik ve geride umuda yolculuk yapan kadınlı erkekli işçileri bıraktık.

SÖMÜRGEÇİLİK, ÜNİVERSİTELER VE GÖREVLERİMİZ

Sömürgeciliğin ortaya çıkışı sınıflı toplumlarla birlikte olmuştur. Güçlü kabilelerin güçsüz kabilelerin zenginliklerine el koyması, haraca bağlaması devletleşmeyle beraber, güçsüz devletleri sömürge, halkı ise köle haline getirdi. Ulus devletlerin (Fransız Devrimi'yle beraber) ortaya çıkmasıyla, sömürgecilik ve sömürge kavramı özüne (yani ekonomik temeller üzerinden işgal, köleleştirme ve siyasal hegemonya) kavuşup, ilk ulusal hareketler ezilen ulusun burjuvazisinin önderliğinde ortaya çıkmıştır. Askeri güç, Ekim Devrimi-1949 Çin Devrimi süreçlerinde değişen güç dengeleri sonucu bazen ön plana çıkmış, bazı dönemlerde geri planda dur-

muştur. Kore, Vietnam, Küba, Nijerya vb. ulusal hareketlerin ve ulusal devrimlerin başarıya ulaşması, antiemperyalist bilincin tüm dünyada güçlenmesi, emperyalist merkezleri yeni politikalar ve yeni savaş stratejileri çizmeye zorladı. Siyasal-ekonomik alanda kompradorlaşma gerçekliği bu sürece damgasını vurur (bu süreç kapitalizmin emperyalist aşamaya ulaşmasıyla başlasa da), böylece emperyalistler ezilen uluslarla birbir kendileri karşı karşıya gelmez, bunun yerine siyasal iktidarını sürdürecek kukla devletlerin, memur hükümetleriyle (CIA, özel demeklerle paramiliter grupların desteklenmesi, politikacıların ABD ve diğer emperyalist merkezlerde eğitilmesi vb. uğraşlarla kendi memur iktidarlarını korumaya çalışmaktadır emperyalistler) siyasal iktidara hakim olan emperyalistler, komprador bürokrat kapitalistler ve büyük toprak ağaları sınıfı vasıtasıyla ekonomik sömürsünü süreklileştirmekte aynı zamanda da gizlemektedir. Ülkemizdeki bu hakim sınıfların ilişkiler ağının merkezini Milli Güvenlik Kurulu (MGK) oluşturmaktadır. Ekonomik güç oluşunu (OYAK'ın fonksiyonu ve ortaklıklarını hatırla dursun) bir kenara bırakırsak siyasal iktidarı yönetici-yönlendirici fonksiyonu gayet açıktır. Beyaz enerji operasyonu, '28 Şubat' operasyonlarıyla bir

emperyalist kliğin temsilcilerini ekonomik ve siyasal olarak tasfiye etmesi, her seçim dönemi ve sonrasında alınan kararlar ve başka örnekler MGK'nın TC'deki ekonomik-siyasal fonksiyonunu açığa vurmaktadır. Yerli uşaklarını kullanarak sömürsünü ve iktidarını gizleyen emperyalistler aynı zamanda anti-emperyalist bilincin toplumda oluşmasını engellemek için de kültürel yozlaştırmadan, emperyalist propaganda aletleri olan medyasına kadar çok geniş alanlarda bu mücadelesini sürdürmektedir. Emperyalistler sömürlerini gizlemek bir yana, bu sömürüyü meşrulaştırmak ve hatta savunulacak bir şeymiş gibi göstermeye çalışmıştır. Bu propaganda toplumuzda başarıya da ulaşmıştır diyebiliriz. Üniversite öğrencilerinin emperyalist merkezlere gitmek için canla başla çalışmaları, emperyalist tekeller fabrika açısında nasıl açarsa açsın anlayışı, ABD başkanlarının TC'yi ziyaret etmesini ulusal bayrama çeviren medyanın etkileri vs. birçok örnek emperyalistlerin bu alanda da başarıya ulaştığını gösterir.

Bu kültürel bilinç bulanıklığı öyle bir aşamaya vardı ki Eurovision şarkı yarışmasında Türkiye'yi "temsilen" İngilizce şarkı söylenmesi ve birincilik kazanması sonucunda az gelişmişlik psikolojisiyle Avrupa'ya gol attığını sa-

nıp düğün-bayram edenler en büyük yanığı yaşamaktadırlar. Ama saflığına üzüldüğümüz Serap Erener'in basın açıklaması gerçekten kültürel yozlaşmanın son aşamasıdır. Zira "sanatçımız" açıklamasında "dünyanın bundan sonra daha fazla Türk müziğini dinleyeceğini" söyleyedursun, müzikten az-çok anlayan herkes bilir ki parçanın İngilizce olması bir yana müziğin kendisi de Arap müziği özelliklerini taşımaktadır. Sahnede Türk olan, tahminimizce, sadece Serap'ın kendisidir.

Bizim bu yazıdaki amacımız milli kültürden çokça bahseden hakim sınıfların ve emperyalistlerin politikalarını açığa çıkarıp, kitlelerin uyanıklığını sağlamaktır. Ayrıca Kürtçe eğitim istedikleri için işkence gören, eğitim hakları ellerinden alınan, çeşitli hapis cezalarına çarptırılan Kürt halkının gerçekliği ortadayken, ülkeler bazında yapılan yarışmaya Türkiye'yi "temsilen" İngilizce şarkı söylenmesi ve birincilik kazanmasıyla "ulusal gururları" okşananların olması azbuçuk vicdanı olan, kafası çalışan insanları düşündürmelidir.

Biz Maoistler bu duruma şaşmayız, yadırgamayız çünkü yaşanan dünyadaki her yarı-sömürge, yarı-feodal ülkede bu ve benzeri durumlar yaşanmaktadır. Emperyalist ideolojinin en büyük

manipülasyonu 'batı kültürünün' diğer kültürlerden ileri olduğunu, tüm toplumların 'batı medeniyet seviyesine' ulaşmaları gerektiği söylemidir. Oysaki kültürel özellikler her toplumun tarihsel, coğrafi, ekonomik, siyasal vs. geçmişi ve birikimiyle bağlantılıdır. Nasıl ki mağara resimleri ile bugünkü resimler karşılaştırılmayacaksa, çeşitli ulusal kültürler de birbirleriyle yanıştırılmaz. Heleki ileri-geri ayırımı yapılacaksa bu konu ulusal kültürün değil, sınıfsal kültürün konusudur. Nasıl ki feodal kültür, kapitalist kültürden geri ise kapitalist kültür de proleter kültürden geridir. Bu gerçeklik proleter kültürün çeşitli uluslardakine (Rusya olsun, Çin olsun) uygulanışından kaynaklı değil, onun sınıfsal özelliğinden kaynaklıdır. Burada amacımız ulusal kültür üzerine söylev vermek olmadığından dolayı burada nokta kayarak konumuza dönelim.

A) EĞİTİMİN ve EĞİTİM KURUMLARININ İŞLEVİ

Eğitim ve eğitim kurumlarının işlevi her toplumda iktidar olan sınıfın ve ekonomik altyapının ihtiyaçları temelinde insan yetiştirmektir. Ülkemiz eğitim kurumlarını ve eğitim müfredatını incelediğimizde pedagoğ olmasak da verilen eğitimin amacı özgül, bilimsel düşünen beyinler yetiştirmek değil, faşist devletlere özgü kooperatif, sınıflar gerçeğinden

uzak, idealist-metafizik yöntemlerle "tek dil, tek bayrak, tek ulus, tek vatan" edebiyatı ile 7 yaşından başlayarak tek tip insan yetiştirmektir. Genç beyinlere dayatılan bu tek tip düşünüş tarzı (şovenist, feodal, bireyci bakış açısı vs.) ile bir anlamda düşünmemeyi ve faydacılığı aşlamaktadır.

Bunun yanısıra "batının muasır medeniyet seviyesini yakalama" adına emperyalist kültür kafalarında meşrulaştırılmaya çalışılıyor. "hızla gelişen bir dünya-kültür var, amaç bu kültürü batı merkezli olmaktan kurtarmaktır" (Sömürgecilik ve Eğitim, İnsan Yayınları) diyen ABD'li eğitimci Katherina Jensen bir yandan haklı iken, diğer taraftan somut çözüm üretmemektedir. Zira Marx'ın da işaret ettiği gibi "kozmpolitik sömürüyü evrensel kardeşlik diye adlandırmak ancak burjuvazinin beyininde doğabilecek bir düşüncedir" (Felsefenin Setaleti). Aynı şekilde adı belli olmayan bir dünya kültürü doğaldır ki burjuva kültürünü işaret etmektedir. Enternasyonal olan bir tek kültür vardır o da yukarıda işaret ettiğimiz gibi proleteryanın kültürüdür.

Eğitim noktasına geri dönersek bizim gibi yarı-sömürge,yarı-feodal ülkelerdeki eğitim müfredatında halk kültürüne yer verilmesi doğaldır ki ilerici bir adım olacaktır. Zira halk kültüründeki birçok özellik (mazlumların yanında saf tutup zalimlere baş kal-

dırma, halkların kardeşliği ve dayanışması vurgusu vb.) olumludur, ilericidir. Bunun yanısıra doğaldır ki geri feodal yargılar (aşiretçilik, örf ve adetler, dini öğeler vs.) olabilir ama özünde halk kültürü ilericidir. Bugünkü hakim sınıflar gerçekliğine baktığımızda böyle bir eğitim programının hayat hakkı bulamayacağı da bir gerçekliktir. Nasıl ki ekonomik ve siyasal kurumlarıyla hakim sınıflar emperyalist sömürünün devamını sağlıyorsa, eğitim kurumları da aynı amaç doğrultusunda kültürel sömürgeleştirmenin bir aracı olmaktan öteye geçemeyecektir.

Bugünkü eğitimin amacını daha iyi anlamak için ABD'nin Osmanlı imparatorluğunun son dönemindeki (1985 yılı) okullarının müdürünün mektubundan yapaçığımız alıntı açıklayıcı olacaktır. Bu bay amacı için şunları söylemektedir: "... biz bu halkını yalnız bizim sattıklarımızı almaları için değil, gelecekte kurulacak tesislerimizi geliştirip yaşatabilecekleri bir düzeye gelmeleri için de eğitiyoruz. Bu yoldan ABD yatırımlarına yeni alanlar açmak umudundayız. Şu anda Asya Türkiye'sinde değişik bölgelerde 435 okulumuz ve 19795 öğrencimiz mevcuttur." (Azgelişmişlik sürecinde Türkiye, S. Yerasimos Cilt 2, sy 326) Bugün açısından değişen tek şey artık ABD'liler okullar açmaktansa emperyalist-

lerin çıkarlarına hizmet eden eğitim programlarını Milli Eğitim Bakanlığı'ndan geçirerek tüm ilköğretim ve yüksek öğretim kurumlarında okutmaktadır.

Bir kızıldehşeri avlamaktansa onu eğitmenin daha ucuz mal olacağını savunun ABD'li emperyalistler doğaldır ki bir ülkeyi kompradorlaştırma yoluyla ekonomik ve siyasi olarak sömürgeleştirmenin askeri işgalden daha ucuz mal olduğunu bilmektedir (hemen belirtelim ki bu tespit artık emperyalistlerin savaşlar yoluyla sömürge elde etmeyeceği anlamına gelmez. Irak örneğinde görüleceği gibi 1991'e kadar yarı-sömürge olarak ABD'ye bağlı olan bu ülke değişen koşullara göre bugün askeri işgale de maruz kalmıştır). Ayrıca emperyalistler sömürüyü meşrulaştırarak ve emperyalist ideolojinin yarı-sömürgelerdeki savunucularını yetiştirmek kompradorlaştırmanın bir başka sömürü ayağını oluşturmaktadır.

Şimdi ise bir toplumun aydınlanmasında-bilinçlenmesinde baş rol oynayacak-oyunması gereken üniversiteler ve üniversiteliler gerçekliğine bakalım.

B-ÜNİVERSİTELERİN FONKSİYONU

Üniversitelerin bizim gibi yarı-feodal, yarı-sömürge ülkelerde temel işlevi komprador bürokrat kapitalizmin sürekliliğini sağla-

cak bürokrat (kamu yönetimi denilen devlet sisteminin ufak ve büyük tüm çarkları için) ve teknik eleman (ucuz işgücü tek başına bir şey ifade etmez esas olan kalifiyeli ucuz işgücüdür) yetiştirmektir. Bürokrasi ve üretim alanının dışında komprador bürokrat kapitalistler aynı zamanda emperyalist sömürünün ideologlarını ve komprador "aydınlarını" da bu alanda yetiştirir. "Bir Afrika üniversitesinin ticari kuruluşlar için önemi, kesinlikle şu iki alanda yatar; uygun insan gücü üretme ve kültürel yozlaşma yoluyla pazarı yeniden belirlemesi" (Ali Mazrui, Sömürecilik ve Eğitim, İnsan yayınları) ülkemizdeki üniversitelerin fonksiyonunu da belirtir.

Emperyalist sömürünün sürekliliğinin sağlanması ve kompradorlaşma için üç alanda (yönetim yani bürokrasi, üretim, kültür) yerli uşakların olması gereklidir. Yönetim alanında şimdilik topu taca atmak zorundayız zira Morrisson Süleyman'dan Kemal Derviş'e kadar emperyalist merkezlerde yetişen bürokratların ayrı bir dökümünü yapıp belgeli konuşmak konunun inandırıcılığını arttıracaktır fakat bu, ayrı bir çalışmanın konusudur.

Emperyalistlerin üniversitelere el atmasının esas nedenlerinden birini kalifiye iş gücü oluştururken, diğer nedeni pazarlama, satış, reklam, yönetim vb alanlarda-

ki teknik eleman ihtiyacı oluşturur. Çünkü "çok uluslu şirketler (ÇUŞ) yerel pazarı bilen ve bölgesel düşmanlıklar arasında tampon olabilecek yerli yöneticiler kullanmanın avantajlarını keşfettiler ilk olarak" (Ali Mazrui, a.g.e.). Emperyalistlerin avantajlarını sıralarsak;

- Ucuz ve kalifiyeli işgücü
- Daha fazla ücret ve daha fazla sosyal haklar verilmesi sonucu işçilerin gözünde emperyalist sömürünün meşrulaştırılması
- İşçisinden, müdürlerine (genel müdür hariç) kadar TC vatandaşlarından oluşan işletmelerle bilinç bulanıklığı yaratma

- Araştırma-Geliştirme(AR-GE) merkezlerini az gelişmiş ülkelere devrederek üretim ve teknoloji geliştirme masraflarından tasarruf yapma (Ülkemizdeki üniversite-sanayi işbirliği (ÜSİ) ve Teknoparklar, TÜBİTAK bu amaca hizmet etmektedir)

- Yeni pazarlara yerli uşaklar vasıtasıyla el atma ve 'yerelleşme' politikasına uygun eleman sağlama vb birçok avantajlar elde eden emperyalistler üniversitelere daha fazla ağırlık vermiş ve çeşitli burslar, vakıflar vb araçlarla daha fazla öğrenciyi ve üniversiteyi kendi ihtiyaçları doğrultusunda harekete geçirmiştir. Şimdi olayın kültürel şekillenişle alakasını açıklamaya çalışalım. Öncelikle üniversitelerin bir amacının da

kültürel yozlaşma ile pazarı yeniden belirleme olduğunu belirtmiş-tik. Yerel özelliklerin terk edilip tüketim toplumuna ilerleme yolun-da ki ilk adım yoğun bir reklam kampanyasıdır. Öncelikle en geniş kitle yemek kültüründen giyim tarzına vb birçok alanda (elbette-ki tüketim alanı ile bu iş başlar ve düşünüş tarzı ile son bulur) emperyalist firmaların ihtiyacı doğ-rultusunda şekillendirilir. Bu süreçten sonra sorun ayakkabı almak değil adidas almaktır veya kişilikler kendilerini arabalarının, cep telefonunun vs şeylerin mar-kalarıyla varederler. Bunun sonu-cunda toplum şekilsiz bir hal alır. Moçlarda, yarışmalarda "Avrupa, Avrupa duy sesimizi, bu gelen Türklerin ayak sesleri" diye in-leyen kitleler o dolaştıkları cadde-lerde şöyle bir sağa sola baktıklarında her tarafta o Avru-palı emperyalistlerin ayak sesle-rinin duyulduğunu görürler. İşte toplumun bu kadar şekilsiz ve bi-linçsiz oluşuna en büyük etkiyi emperyalist kültür kurumları yap-maktadır.

Medyadaki (yazılı ve görsel) reklamlar yüzde doksanı emperyalist firmaların ürünleridir ki aynı firmalar ülkemizdeki ekonomik alanda aynı oranda denetime sahiptir. Bu gerçekliğe rağmen 'Milliyetçi' kemalistlerin her gün bağımsızlığı üzerine hamasi nutuklar atmaları işte bu sö-

mürüyü gizleme çabasıdır. Üni-versitelerde serbest pazarın ve pazar ekonomisinin faydaları üzerine nutuk atan 'profesörler', emperyalistlerin ülkedeki memur-larından başka birşey değildir. Küreselleşme adı altında üniversite kürsülerini emperyalistlerin kür-süsüne çevirenlerin tek amacı emperyalist sömürüyü gizlemek ve manipülasyon yaratmaktan baş-ka bir şey değildir. Örneklere ço-ğaltabiliriz ama bizce bu kadarı yeterlidir.

"Sömürge düzenine son ver-meye ve Afrika'nın kendi yöne-tim biçimini kurmaya istekli milli-yetçileri üreten aynı eğitim ku-rumları, aynı zamanda kültürel sömürgeciliğinin daimiliğini de sağlamış oldu...Afrika'daki üni-versite mezunlarının her yönden batılılaştırılmış Afrikalılar olduk-ları için kültürel açıdan da en bağımlı kimselerdir" (Ali Mazrui, age). Egemen ideolojiyi düşünsel olarak besleyen ve yeniden üreten açıktır ki üniversitelerdir. Bu gerçeklik emperyalist ülkeler için de az gelişmiş ülkeler için de aynıdır. Aynı olmayan emperya-list ülkelerdeki üniversiteler sö-mürgeciliğin ve sömürünün geliş-mesi için çaba harcarken, az gelişmiş ülkelerdeki üniversiteler bu sömürünün araçlarını yaratıp ay-nı zamanda sömürüyü gizleme-meşrulaştırma yani bir anlamda süreklileştirmenin aracından baş-

ka bir şey değildir.

C-SONUÇ YERİNE

Sömürgeciliğe karşı çıkış bu-gün itibarıyla anti-emperyalist mücadelelerin örülmesine bağlıdır. Bu anlamda yürütülecek yürütü-len mücadele de ekonomik ba-ğımsızlık ana eksenini oluştursa da bu mücadelenin hemen arkasın-dan (daha doğrusu yanyana) ilerleyen emperyalistlerin üsakları olan komprador bürokrat kapita-listler ve büyük toprak ağalarının siyasi iktidarını devirmek, kültürel dinamiklerine dinamit döşemek, ekonomik sömürüden kurtulma-nın tek koşuludur. Önemli olan müzmin olmak değil, yaşamın her alanında alternatif olmak, devrimi hücre hücre örmektir. Maoistlerin temel anlayışı müca-dele yürütüp marjinalleşme değil demokratik dinamiklerin bir bütü-nünde örgütlenip-örgütlenme ve bu dinamikleri tek hedefe yani iktidar hedefi doğrultusunda hare-kete geçirmektir.

Gençliğin özellikle de üniver-site gençliğinin önünde birçok görev durmaktadır; sınıf mücadelesine aktif olarak katılmak, teori-de ve pratikte en ön saflarda yer alma, toplumun düşünsel dünyasında yönlendirici olup toplumu ilerletme, demokratik hareketleri kurma-geliştirme vs vs. Tüm bun-lar genel görevlerdir. Bu görevler sınıf mücadelesinin ihtiyaçları temelinde genişleyebilir, darabilir.

Bir de özelde üniversite gençliğinin kendi önüne koyacağı görevler vardır ki bu görevler başarıyla yerine getirildiğinde devrim mücadelesi ivme kazanır. Bu görevlerden, en başta gelen (hem özelde hem de genel görevdir) ise üniversitelerin işlevi ve kültürel yozlaşma, kültürel sömürgeleştirmenin deşifre edilmesi ve kitlelere kavratılmasıdır.

Bunu yapabilmemiz için öncelikle Maoistlerin bu konuda kafa açıklığına sahip olmaları gerekmektedir. Nasıl ki üniversite gençliği toplumsal sorunlara duyarsız kalmazsa, kalmamalıysa, aynı zamanda da kendi (yani gençliğin) sorunlarına da kayıtsız kalmamalıdır. Bunun içindir ki "bilimsel, demokratik, bağımsızlıkçı" bir eğitim anlayışının oturması için üniversite gençliğinin yapacağı çalışmalar onların kendi sorunlarına (aynı zamanda devrimin görevlerine de) ne kadar sahip çıktığının göstergesi olacaktır. Bugünkü gerici sistemin tüm dinamiklerini, tüm alanlarda mahkum etmek ve Demokratik Halk Cumhuriyeti'nin propagandasını yapma noktasında üniversite gençliğinin elinde bir çok imkan vardır. Örneklendirirsek her öğrenci derslerde yürüteceği tartışmalarda kemalizmden tutalım da çevre kirliliğine kadar birçok konuda tartışma yürütüp açık propaganda yapabilir.

Bunun dışında öğrencilik nasıl ki devrimcilikte son durak değilse her öğrenci kendi alanında ihtisaslaşmaya önem vermelidir. Özellikle devrimimizin bugün dahi acil ihtiyacı durumunda olan eğitim, tıp, hukuk fakültesi öğrencilerinin kendi alanlarında uzman olmaları gerekmektedir. Uzmanlıklarını halktan uzakta değil, tam tersine halka hizmet, halkı bilinçlendirme, halkı örgütlemeye bir araç olarak kullanmalıdırlar.

Tüm fakültelerdeki öğrenci gençlik araştırma, incelemeyi pratik çalışmalarla yan yana yürütmelidir. Şimdiye kadar devrimcilerin toplumda uyandırdığı izlenim tüketici konumudur. Zira şimdiye kadar kalıcı bir çalışmaya imza atılmamıştır. Bu üretim kısırlığının esas sebeplerinden birincisi; teorik çalışmalara, araştırma-incelemelere yeterince önem vermeyen dar deneyci çalışma tarzı (ampirizm) iken, diğer neden de ustaları tekrarlamaktan öteye gidemeyen, ülke koşullarını incelemeyi gereksiz gören dogmatik tarzıdır. Son olarak doğru çalışma tarzının oluşturulması dogmatizm ve ampirizmden uzak, MLM biliminde ustalaşmak ile olur. Yapacağımız her çalışma bilimde bir adım daha ilerlememizi sağlayacaktır. Olayın bir yönü bu iken öte taraftan ise doğru politika ancak maddi ze-

minden hareket edildiği zaman ortaya konulabilir. Maddi zemin ise doğru bir çalışma tarzı +(araştırma inceleme) ile açığa çıkartılabilir. Şunlara dikkat edip, çalışmalarımız da aşağıdaki ilkeler doğrultusunda hareket etmeliyiz.

"Malzemeyi ayrıntılı bir şekilde toplamak, onun farklı gelişme biçimlerini tahlil etmek ve onların iç bağlantılarını bulup çıkarmak zorundadır. Ancak bu çalışma yapıldıktan sonra gerçek hareket doğru olarak tanımlanabilir"(K. Marks, Kapital, C.I)

"Unutmayalım bir şeyi bilmek için bütün yanlarını, bütün bağlantılarını ve ara bağlantılarını iyice kavramamız, incelememiz gerekir. Bunu tam olarak asla başaramayacak olsak da çok yanlılık, yanlılıklara ve katılığa karşı en iyi güvencedir"(Lenin)

"Marksist felsefe, nesnel dünyanın yasalarının anlaşılması ve böylece dünyayı açıklayabilecek gücün kazanılması değil, nesnel yasalar üzerinde elde edilen bilgileri uygulayarak dünyayı fiilen değiştirmektir. Proletaryanın görevi, nesnel dünyayı ve aynı zamanda kendi öznel dünyalarını değiştirmek hem bilgi yetilerini, hem nesnel ve öznel dünyaları arasındaki ilişkilerini değiştirmektir."(Mao Zedung, Pratik Üzerine, C.I)

KİM BU İLACI İÇERSE GÖZYAŞI DÖKEMEZ -I-

"Uyuşturucu diğer dünyalara kapıları açmaz, aksine kapatır. Sersemleştirip, duyguları öldürür. En zorlayıcı kullanıcılar için normalde acı dolu olacak, başa çıkılması zor veya tersine anlamdan tamamen yoksun berbat bir varoluşa çare olur. Eroin yansızlığı vadeder. Hiçliği vadeder." (1)

Uyuşturucu, anlamını karıştıran bir sözcük değildir.

Aslında 'uyuşturucu' çok da yerini dolduran bir kelime değil; Yunanca uyku anlamındaki 'narke'den gelen ve İngilizce'ye 'narcotic' olarak geçen uyuşturucu sözcüğü, uyuşturma özelliği olan, duymaz hale getiren demektir; halbuki bugün bildiğimiz bağımlılık yapıcı maddelerin önemli bir kısmını keyif veren, kışkırtan, yatıştırıcı, uyanıklık sağlayan bazı maddeler oluşturur. Yani bu maddeleri tanımlayacak en iyi sözcük

'psikoaktif' olurdu, ki bu da madenin merkezi sinir sistemini etkileyerek kullanıcının davranış, algı ve duygu durumunu etkileme özelliğini anlatır. Ancak bu kullanım da fazla geniş bir alanı içine alır: tüm psikoaktif maddeler bağımlılık yapmazlar. Bu nedenle yazıda, bu maddelerden dilimize yerleştiği şekliyle 'uyuşturucu' olarak bahsedilecektir.

Uyuşturucular, beynimizin yüksek mekanizmalarına zarar vererek etkilerini

gösterir.

Vücudun bir bütün olarak varolabilmesi, kendi mekanizmalarını dengeleyip dış dünyayı etkileyebilmesi için gerekli temel unsurlar, sinir sistemi ve bunun merkezi organı olan beyindir. Beyin bahsedilen fonksiyonları yerine getirebilmek için, bir iletişim ağı ve kontrol merkezi şeklinde özelleşmiş bir dokudur; bu dokunun yapı taşları da nöronlardır (sinir hücreleri). Nöronları; beyinden çıkıp tüm vücuda yayılan, vücuttan ve beyinin merkezlerinden al-

diği uyarıları beynin diğer merkezlerine taşıyıp orada bilgiyi işleyen, buradan da vücuda aktaran kablolar ve devrelere benzetebiliriz. İlginç olan şudur, bu kablolar ve devreler süreklilik arz etmez, nöronların aralarında mikroskopik boşluklar bulunur (sinaps). Bu boşluğa gelen elektriksel uyarı, buradaki özel kimyasal

".....baş dönmesi, endişe, kaygı ve tedirginlik başladı. Görmem bozuldu, düşüncelerim dağıldı, içimden gülmek isteği geliyor, anlamlı konuşmak için büyük çaba sarf ediyordum... Bir süre sonra bunların hepsi geçti. Bütün bunları hatırlıyorum, baş dönmesi, görme bozuklukları, çevredeki eşyaların acayip gülünç ve kaba şekilleri, Renkli yüzler belirdi. Belirli bir tedirginlik vardı... Dikkati çeken bir nokta bütün seslerin gözümü yansıması ve türlü biçimlere dönüşmesi... Her ses, renkli bir sanrıya dönüşüyor....."

LSD'yi bulan Albert Hoffmann'ın; 1943 yılında LSD'nin fizyolojik ve ruhsal etkilerini kendi üzerinde denedikten sonraki gözlemleri

maddelerin (nörotransmitter) aracılığı ile öteki nörona, dolayısıyla da gideceği noktaya ulaşabilir. Eğer bu sihirli maddelerden yoksun olsaydık, beyin kendine affe-

dilen hiçbir özelliğe sahip olmazdı. Elimizi oynatamaz, düşünemez, konuşamaz, hissedemez, duygulanamaz, cinsel açıdan uyarılamazdık; karaciğer çalışmayı durdurur, solunum düzensizleşir ve durur, vücut ısı düşer ya da aşırı yükselir, sonuç kesin bir ölüm olurdu. Bugün beyin hakkında bilmediklerimiz bildiklerimizden kat kat fazla olsa da, nörotransmitterlerin beyindeki en önemli mekanizmanın parçaları olduklarını biliyoruz.

İşte uyuşturucu maddeler, tam burada devreye girer. Nörotransmitterin, salgılandığı nörondan sonra gelen nörona tanınması ve belirli bir etkiye yol açmasını sağlayan 'alıcı'ların normal yapısını bozar. Ya da vücuttaki normal nörotransmitter seviyelerini aşırı yükseltir veya azaltır. (Mesela, vücutta 'serotonin' normalde mutluluk duygusundan sorumludur, 'dopamin' yaralandığımızda acıyı bastırmak için salgılanır. Ecstasy hapları, vücutta normalde de bulunan bu nörotransmitterlerin salgılanmasını uyararak aşırı seviyelere çıkarır. Başka etkilerinin de yanında bu olay; normal seviyelerinde vücutta önemli görevleri olan bu maddeleri vücut ısısında ani değişimlere ve dolaşımıyla ani ölümlere neden olabilecek tehlikeli seviyelere çıkarırlar.) Bütün bunlar sinirsel iletilerin daha az iletilmesi ya da kendiliğinden ortaya çıkan kontrolsüz

iletiler haline dönüşmesi sonucunu doğurarak, yaşananları yanlış algılamaya (sanrılar-halüsinasyonlar), hareket bozukluklarına, fiziksel iç dengenin sarsılmasına sebep olur. Bu maddeler uzun süreli kullanıldığında etkileri, şizofreni ve depresyon gibi ruhsal bozukluk biçimlerine de benzemektedir. Uyuşturucuların keyif verici, uyarıcı ya da uyuşturucu etkileri, işte bu mekanizmaların sonucu oluşur. Kullanılan uyuşturucu maddenin -aslında herhangi bir zehir- uygunsuz fizyolojik ya da psikolojik değişiklikler ile tanımlanan bu etkilerini göstermesine, zehirlenme denir.

Kötüye kullanılan ve bağımlılık yapan maddeler enjektörle, solunum yoluyla ya da ağız yoluyla alınabilir. Bu yollarda görülen farklılıklar etkileme sürelerini ve etki şiddetlerini belirtmek açısından önemlidir ve her kullanım biçiminin kendine özgü tehlikeleri vardır. Gerçi madde her ne yolla alınmış olursa olsun, beyine kan yoluyla ulaşarak temel etkisini bu organ üzerinde gösterir. Maddelerin bazıları ise nörona veya nöronal zara etki ederek beyin maddesinin bozulmasına neden olur; ki bu hasar geri döndürülemez.

Yani uyuşturucu madde kullanan bir insanın durumu artık normal değildir, çünkü vücut kimyası değişmeye başlamıştır. Madde bağımlılığı tam manasıyla bir be-

yin hastalığıdır ve ilerleyen dönemlerde kişi bunu kendi başına asla önleyemez.

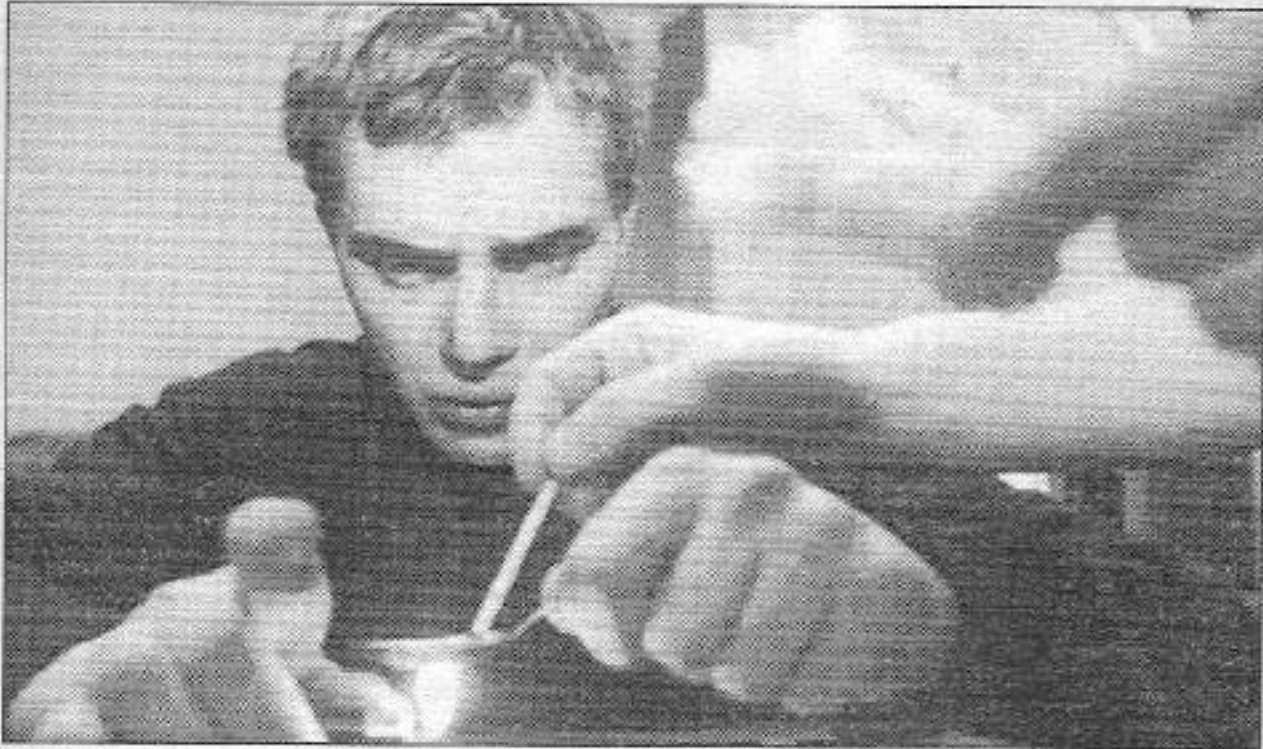
Bağımlı bir vücut neden daha fazlasını ister?

Vücudun mükemmel bir kendini koruma mekanizması vardır. İç dengesini (homeostasis) dış etkilere karşı korumak için, kendinde ve işleyişinde değişiklikler yapma

namıştır. Ancak, organizma bu yüksekliklere yavaş yavaş alıştırlırsa, haftalar içinde vücutta bu yüksekliklerde yaşamasını sağlayacak adaptasyonlar görülür; akciğere giden kan artar, kanda oksijen taşıyan hücreler çoğalır, dokularda yeni kılcak damarlar oluşur. Ve aylar süren bu değişimler, eski duruma dönülse bile hemen

yavaş alıştırsaydık, canlılığını koruyabilirdi belki; ancak 40 derecelik çok da yüksek olmayan bir dozda ısıya birdenbire adapte olması imkansızdır.

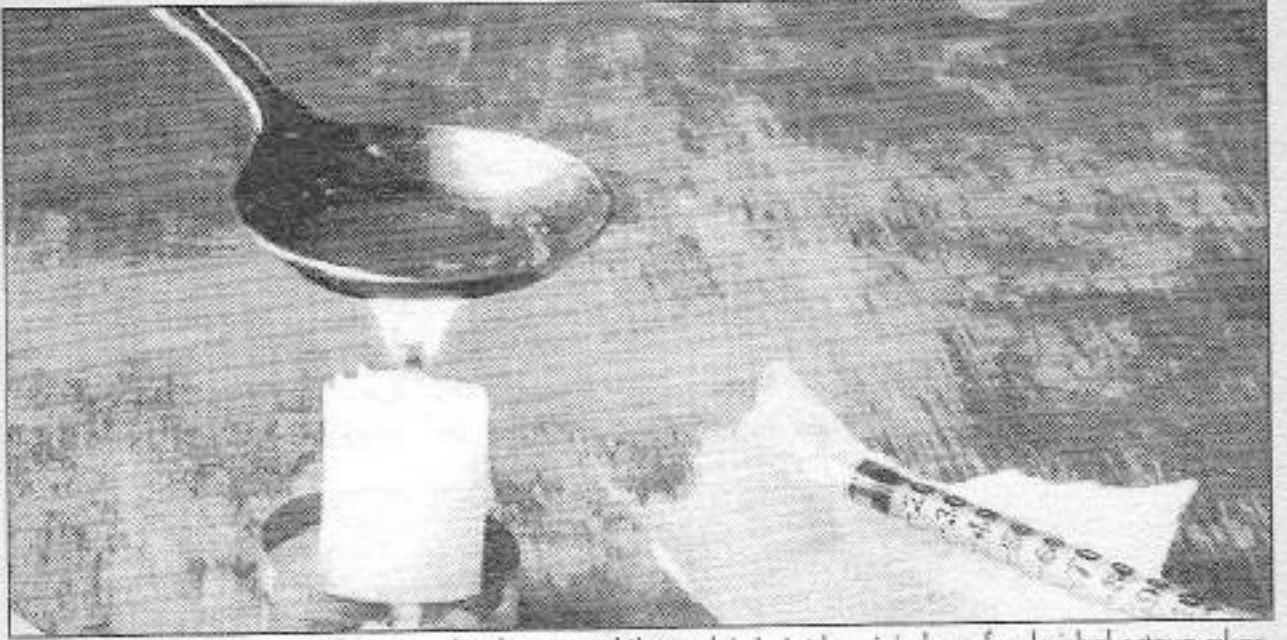
İşte uyuşturucu bağımlılığı da böyle bir şeydir, uyuşturucu maddenin etkilerine maruz kalan ve buna rağmen normal işlevini sürdürebilme çabaları içinde olan

yeteneğine sahiptir. Mesela insanlar normalde çok yüksek irtifalarda yaşamazlar ve alçak irtifalardaki yüksek hava -ve oksijen- basıncında solunum yapmaya alışık olduklarından, 3600 metrenin üzerindeki alçak basınçlı oksijeni kullanmakta zorluk çekerler. Aniden daha da yükseklere çıkılırsa bilinç bulanıklığı, yorgunluk ve hatta koma görülür. Çünkü vücut yükseğe adapte ol-

kaybolmaz; bunun için de aylar gerekir. Başka bir örnek verirse, kutuplarda yaşayan bir insanı, yazın Diyarbakır'a ya da Antalya'ya bırakırsanız ölür. Çünkü vücut soğuğa adapte olmuştur, ısını saklamayı öğrenmiştir, terlememeyi öğrenmiştir. Sıcakta ise terleyemeyen ve ısını daha da arttıran bir vücut, canlılığını koruyamaz. Eğer kutuplarda yaşayan talihsiz denegimizi ısıya yavaş

vücutta, hücre zarları, reseptörler ve beyin kimyası bir dizi değişikliğe uğrar. Yükseklikle ilgili örnekte olduğu gibi, bu değişiklikler haftalar içinde oluşur ve eski duruma dönülmesi aylar alabilir. Bu değişimlerin hepsi, organizmayı maddenin zararlı etkilerinden korumak amaçlıdır. Ancak bu koruyucu değişiklikler maddenin zihin üzerindeki etkilerinin de görülmesine neden olur (denize atla-

yınca yavaş yavaş serinliği hissetmemeniz gibi) ve kullanıcı maddenin keyif verici, uyarıcı vs. etkisini tekrar hissedebilmek için daha yüksek bir doz kullanmak ister. Buna maddeye karşı tolerans gelişmesi denir. Tolerans, kullanılan madde miktarının giderek artırılmasıdır. Her zaman kullanılan miktar istenen etkiyi yaratmamakta ve kişi kullandığı madde miktarını aynı etkiyi sağlayabilmesi için giderek artırma gereksinimi duymaktadır. Böylece zaman içinde maddenin ilk alındığı andaki şiddetli etkilerine karşı bir direnç gelişir. (40 derecelik sığağa maruz kalan Eskimo'da sığağın öldürücü bir etki göstermesi gibi, daha önceden uyuşturucuyla tanışmamış bir vücutta orta derece yüksek bir doz öldürücü etki gösterebilir. Halbuki bir Mekke'li'nin 40 derecede yeleklerle gezebileceği gibi, bağımlı bir vücut da yeni kullanıcıyı öldürebilecek bu

dozdan az etkilenecektir.) Artık, maddenin sinir sistemi üzerinde etkisini gösterebilmesi için yüksek dozlarda alınması gerekir. İşte böylece bağımlılık gerçekleşmiş olur, biz bu tip bağımlılığa fiziksel bağımlılık diyoruz. Kısacası vücut, tekrarlanan madde kullanımlarında maddenin ani etkilerine karşı bir direnç geliştirse fiziksel bağımlılık oluşur. Fiziksel bağımlılık ortaya çıktıktan sonra, kullanılan madde miktarını azaltmak veya kesmek, yoksunluk sendromu olarak bilinen bir dizi sorunun ortaya çıkmasına sebep olur. Örneğin, eroin sürekli kabızlığa yol açıyorsa, birden bırakma da sürekli ishale yol açar. Çünkü vücut, eroinin etkisi altında kabızlık yaşıyorsa, bunun etkisini azaltmak için bağırsak boşluğuna normalden daha çok sıvı salgılar; eroinin etkisi kalktığında kabızlık ortadan kalkacak, ancak bağırsak su salgılamaya alıştığı

için bu sefer de ishal ortaya çıkar. Bu yüzden, bağımlı insanlar kullandıkları maddeyi birden kestikleri zaman, kullandıkları maddenin etkilerine göre aşırı derecede huzursuz, bitkin, depresif hissedebilirler; ishal, kas ağrısı, krampolar gibi fiziksel belirtiler görülebilir.

Uyuşturucu maddeler duygularımıza etki ederken belli belirtilerin ortaya çıkmasını bekleriz, tabii ki beklenen etkilerin hiç biri doğal değildir. İnsanı; mutlu, neşeli, gergin veya gevşemiş, şaşkın veya algıları uyarılmış ve halüsinasyonlar gören bir kişi yapabilir. Maddelerin bu keyif verici etkileri psikolojik bağımlılık veya alışkanlık diye bilinen bir durumun ortaya çıkmasına sebep olur. Psikolojik bağımlılık madde kullanıldığında kişinin kendini tekrar onu kullanma isteği içinde bulması olarak tanımlanabilir. Bu isteğin ortaya çıkması için uzun

süre geçmesi gerektiği düşüncesi yanlıştır, kişiye bağlı olarak değişen faktörlere göre, bu süre değişir; belki bir gecede ortaya çıkacaktır, belki de aylar sonra. Uyuşturucu maddelere ödenen maddi-manevi bedel ve maddenin olumsuz etkileri çok fazla olmamış olsaydı; psikolojik bağımlılık çok önemli bir sorun olmayabilirdi. Buna karşın durum hemen her zaman bunun tam tersidir; uyuşturucu maddeyi alabilmek için, kişi zamanının ve çabasının büyük bir kısmını harcar, işinde sorunlar yaşar, adli sorunlar ortaya çıkar, çevresiyle ve toplumla olan ilişkileri madde kullanımı nedeniyle olumsuz etkilenir. İşte, kişinin kendine, hayatına ve çevresine zarar verdiği halde madde kullanımı devam etmesine maddenin kötü kullanımı adı verilir.

Uyuşturucu maddeye psikolojik bağımlılık gelişmeksizin fiziksel bağımlılığın gelişmesi imkansız gibidir. Bir kişinin fiziksel bağımlılık gelişebilecek şekilde bir maddeyi uzun süre ve yüksek dozlarda kullanması için psikolojik bağımlı olması gerekir. Aynı zamanda fiziksel bağımlılık geliştiğinde, bağımlının kendini rahatsız eden belirtilerden (yoksunluk sendromu) kurtulması için tekrar madde kullanması gerektiğini keşfetmesi çok uzun sürmez. Bu, maddenin tekrar kullanılmaya başlamasında psikolojik ve fiziksel baskıların olduğu anlamına

gelir. Fiziksel ve psikolojik bir huzursuzluktan kurtulma isteği de daha güçlü bir psikolojik bağımlılığı ortaya çıkartır. Özet olarak bağımlılık, kişinin kullandığı maddeyi birçok kez bırakma girişiminde bulunmasına rağmen bırakamaması, giderek madde dozunu artırması, kullanmayı bıraktığında yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması, zararlarını görmesine rağmen madde kullanmayı sürdürmesi, zamanının büyük bölümünü madde arayarak geçirmesi ile tanımlanan bir durumdur.

Her uyuşturucunun farklı etkileri vardır, ortak noktaları bireyin gerçekten kopuşudur.

Uyuşturucu maddeler, yapıldıkları ya da üretildikleri maddeye göre sınıflandırılırlar ve fiziksel

bağımlılık oluşturup oluşturmama özellikleri, klinik zehirlenme belirtileri, psikolojik etkileri yönünden farklılık gösterirler. Genel olarak beş gruba ayrılabilirler.

1- Opiadlar (afyon ve türevleri): En bilinenleri afyon, morfin, kodein, metadon ve eroindir. Afyon, yukarıda belirtildiği gibi haşhaş bitkisinden elde edilir ve etken maddesi morfindir. Sinir sistemimizde normalde bir düzine kadar morfin benzeri madde bulunur; bunların arasında mutluluk hormonu diye de bilinen endorfinler ve morfininkine benzer ağrı kesici özellikleri bulunan dinorfinler de vardır. Eroin: İğne (enjektör) ile damara verilir. Günümüzde en çok korkulan uyuşturucu, eroin olarak bilinen işlenmiş afyondur. Eroin, bağımlılarda orgazm benzeri bir

duygu yaşanmasına neden olurken, bazı kişilerde sersemliğe yol açar. Depresyon, endişe ve öfke gibi düşünceleri azaltabilir. Bağımlılarında sürekli kabızlık vardır ve idrar yapamama görülür. Bazı çeşitler, kullanıcıda büyük sara nöbetleri geliştirebilir. Eroini ard arda birkaç kez kullanmak, fiziksel bağımlılık ve yoksunluğa neden olur. Kullanım, sinir sisteminde kalıcı değişiklikler yapar. Eroin bağımlıları onu sevmez ama isterler ve onsuz yaşayamazlar. Eroin herkese haz vermez; bu özellik bağımlılığa yatkın olmayı gösterir. Depresyon ve endişeyi kontrol etmek için başlayan ama sonra bırakamayanlar da vardır. Tek bir doz morfin bile, toleransı olmayan bir kişide düşük bir derece de alsa fiziksel bağımlılık yapabilir. Eski kullanıcılar, eroinden kesinlikle uzak

durmalıdır, çünkü bağımlı olmaları artık çok daha kolaydır. Bıraktıktan çok sonra bile bağımlılar 'normal hissetmeme'den depresyona kadar değişen istenmeyen duygular yaşarlar.

2- Esrar (marijuana): Kenevir bitkisinin yapraklarından yapılır. En sık kullanılan yasadışı uyuşturucudur. Argoda 'ot' denir ve

genellikle sigaralık olarak ya da çubukla içilir. (Suda çözünmediği için damardan alınmaz.) Sigara olarak içildiğinde etkisi 10 dakikada başlar ve 2-3 saat sürer; bir hafta boyunca idrarla atılır. Esrarın kısa vadeli etkisi, verdiği haz hissi yanında bellek ve öğrenme güçlükleri, algı bozukluğu, düşünme ve problem çözmede zorluk, koordinasyon kaybı, kalp hızında artış ve boşlukta yüzmeye hissidir. Bazı kişilerde nadiren ters etki gösterebilir; günler sürebilen yoğun duygusal çöküntü, paranoya ve depresyon olur. Esrar; öğrenme, bellek ve algılarla ilgili bozukluklara yol açar; bu yüzden kullananların okul ya da iş başarılarında anlamlı düşüşler gözlenir. Esrarın uzun süreli kullanımını beyinde diğer maddelerinkine benzer değişiklikler ya-

par. Esrar ile alınan katran ve karbonmonoksit miktarı sigaradan 3 ila 5 kat fazladır; dolayısıyla düzenli olarak esrar kullananlar, sigara tiryakileriyle aynı solunum problemlerini yaşar: kronik öksürük, kronik bronşit ve sonunda akciğer dokusunun harabiyeti. Son yıllarda akciğer kanseriyle esrar kullanımı arasında ilişki bulunduğu yönünde kanıtlar bulunmuştur. Esrar kullanıcılarında, aşırma -yeniden esrar kullanmak için ani ve çok güçlü bir arzu sıkır. Esrar doğal olduğu için diğer uyuşturuculardan daha güvenli sayılmamalıdır; yılları da doğaldır, ancak zehiri öldürür. Esrar diğer uyuşturuculara bir başlangıç noktasıdır. Esrar vücutta depolandığı için etkisi günlerce, haftalarca sürebilir; bu süre boyunca performans düşüklüğü kaçınılmazdır. Diğer uyuşturucularda olduğu gibi esrar sadece problemlerle yüzleşmeyi geciktirir, stresi gidermez. Esrar zihni sisli hale getirir; bellek, konuşma, anlama ve karar verme yeteneğini bozar.

3- Uyarıcılar: Amfetamin, kafein ve kokain yüksek enerji ve zihin açıklığı veren etkili kimyasal uyarıcılardır. Amfetamin ve benzeri uyarıcılar: Bağımlılık yapıcı potansiyeli, kokain kadar yüksek olmasa da mevcuttur. Sokakta; speed, kristal ve ice olarak bilinen çeşitleri vardır. Dumani çekilebilir, sigara

içinde içilebilir ve enjekte edilebilir. Etkileri çeşitlidir ve saatlerce devam eder. Zihinsel ve fiziksel performansta artış, neşe ve enerjisi artışı, aşırı hareketlilik, uyanıklık hali, gerginlik ya da öfke ve tehlikeli olabilecek cinsel davranışlar, olası etkileridir. Vücutta ise; kalp hızında artış, kan basıncında yükselme, terleme-titreme, bulantı-kusma, sara nöbetleri ve hatta koma gibi durumlar gelişebilir. Son yıllarda amfetamine bağlı ölümlerde artış vardır. Düşük dozdaki ilk olumlu etkilerinden sonra, kişinin sosyal hayatındaki performansı giderek kötüleşir ve amfetamini kötüye kullanan kişi aynı etkiyi elde etmek için dozu giderek arttırmak zorunda kalır. Üstelik, amfetaminin şizofreniye benzeyen ve paranoyalarla seyreden bir psikotik bozukluğa neden olduğunu biliyoruz. Amfetaminlerin kirliliği de vardır. II. Dünya Savaşında, İngiliz birliklerine morallerini yükseltmek için yaklaşık 72 milyon amfetamin tableti dağıtılmıştı; benzer maddelerin Amerikan birliklerinde de kullanıldığı biliniyor.(2) Bu askerlerin savaş bittikten sonra hayatlarına madde bağımlısı olarak devam ettiklerini düşünün.

Kokain: 1800'lü yıllarda kokaine çok değer verilirdi. Papa Leo XII, Sigmund Freud, Jules Verne ve Thomas Edison gibi bir çok ünlü isim tedavide kullanımı-

nı önerdi. Coca-cola orijinal olarak kokain içermekteydi ve 1888'de 'yorgunluğu geçiren içecek' olarak reklam yapıyordu.(3) Kokain (argodaki adıyla 'kar') bağımlılık potansiyeli en yüksek ve en tehlikeli maddelerden biridir. Psikolojik ve fiziksel etkileri diğer uyarıcılarla benzerdir, ilk kullanımlarda görülen fiziksel ve zihinsel performans artışı ileriki dönemde yerini düşüğe bırakır. Beyaz bir toz olan kokainin, tek dozu bile fiziksel bağımlılık yapabilir. Burna çekerek, iğne ile (enjeksiyon) veya dumanını içe çekerek kullanılabilir. Beyne kokaini göndermenin en hızlı yolu dumanını çekerek kullanmaktır, dolayısıyla en kolay bağımlılığı bu yapar. En popüler yöntem burna çekerek kullanmaktır; bu da burun kıvrığında iltihaplanma, kanama ve hatta delinme yapabilir. Bazen insanlar vücutlarında karmaşık deneyler yaparlar: kokain ile alkol birlikte alınırsa, karaciğer bunlardan kokainden çok daha riskli, kokainle denen yeni bir madde oluşturur. Kokain titreme, sara nöbetleri, kalp krizi, inme ve ani ölüme neden olabilir. Kokain bağımlılarının en önemli problemi kokain için 'aşırma'dır. Ayrıca bağımlılarda işitsel halüsinasyonlar, tuhaf cinsel davranışlarla seyreden ve intiharla sonlanabilen psikotik bozukluklara yol açabilir.

4- Sentetikler: Ecstasy,

LSD, PCP, captagon vs. maddelerdir. Yakın tarihlere kadar uyuşturucu madde konusunda insanlar için en büyük tehlikenin, doğal biçimdeki afyon, esrar, eroin ve kokain olduğu zannedilmiş ve uluslararası çalışmalar bu yönde yoğunlaştırılmışsa da, son yıllarda bir çok ülkede sentetik uyuşturucu maddelerin ortaya çıkması ve bunların serbest ilaç piyasasında kolayca ucuzca satılması, çok çeşitlerinin bulunması nedeniyle dikkatler bu yöne çekilmiştir. LSD: 1938 yılında Albert Hoffman tarafından elde edilen LSD adlı madde, insanda hayal gücünü arttıran, zekayı takviye eden cinsel gücü arttıran bir ilaç olarak piyasaya sürülmüşse de, daha sonra alışkanlık yaptığı ve kişiyi çıldırtma, intihar ve ölümlere sürüklediği görülmüş ve yasaklanmıştır. LSD çok etkili ve bir kaç saat kadar da tehlikeli bir uyuşturucudur. LSD ilk alındığında aldatıcı tesirini göstermekte, beynin süratle çalışmasını sağlamaktadır. O andan itibaren insan kendini rüya aleminde zanneder. Fakat ne var ki bu renkli rüya aleminde bir umursamazlık ve donukluk hali takip eder ve yaklaşık 10-12 saat devam eder. Aldatıcı hali sona ermesiyle, baş dönmesi, göz karaması, bitkinlik, sindirim organlarında bozukluk, kusma, baş ağrısı ve uykusuzluk başlar. Beynin çalışması imkansızlaşır. Kişi bu kötü durumdan kurtulma-

için tekrar LSD almak ister ve bu kısır döngü böylece devam eder. LSD de hükümetler tarafından kötüye kullanılan maddeler arasındadır; CIA örneğinden esinlenen İngiliz ordusu, askerleri yüksek dozda LSD ile etkisizleştirip manevralara gönderiyordu.(4)

Ecstasy: Üzerlerindeki minik amblemlerle karakterize olan bu haplar, son yıllarda dans klüpleri ve diskolarda kullanılmasıyla meşhur olmuştur. Eskiden, uyuşturucu kullanımına bir atlama tahtası olarak bilinen esrarın yerini artık ecstasy hapları almıştır. Taşınması ve saklanması kolay olan bu hapların hepsi yabancı kaynaklıdır ve Hollanda üreticilerinin en büyüğüdür. Ecstasy al-

"Kim bu ilaç> içerse
art>k gözyaşı> dök-
mez. Hatta babası>n>n,
dostunun ya da sev-
gili çalının gözlerinin
önünde öldüklerini bi-
le görse umursamaz"
Homeros, Odysseia

kolle alındığında kötü sonuçlar doğurabilir ve uyuşturucu kokteylleriyle birlikte kullanımı daha da tehlikelidir. Bir-iki yıl boyunca ecstasy kullanıp paranoya ve panik ataklar gibi psikiyatrik problemlerle karşılaşmayan kimse

yoktur. Bunlar, ancak esrar veya anti-depresan ilaçları kullanarak sakinleşebilirler, böylece durumları daha da karışık hale gelir.(5) **Sakinleştiriciler:** Sentetik morfin türevleridir; barbituratlar, yatıştırıcı ve sakinleştiricileri içeren bir grup ilaçtır. Sakinleştirici pazarındaki kimyasal şirketlerin günümüzdeki etkinlikleri kokain ve eroinle tarihsel ilişkilerine benzer. Valyum, halycon ve temazepam gibi ilaçlar inanılmaz karlar elde ettiler ve yeni bir bağımlı kuşağı yarattılar. Kısa süreli kullanımda yararlı olan ilaçlar, uzun dönemde tehlikelidirler. Bırakma sürecinde titreme, düzensizlik, uykusuzluk, algılama bozukluğu, krizler, depresyon, mide-bağırsak sorunları ve diğer sinirsel bozuklukları içeren semptomlar görülür.(6)

5- Uçucu maddeler: Ya-pıştırıcılar, çözücüler, petrol türevleri, LPG, benzin, gazyağı, tiner, aseton, kozmetik spreyleyler, oda spreyleyleri; bunların hepsi kötüye kullanılabilen maddelerdir. Beyin hücrelerinin zarlarında ve kimyasında asla geri döndürülemeyen değişiklikler oluşturan bu tür uçucular, gerçekten çok tehlikelidir. Özellikle ülkemizde büyük bir sorun olan uçucu madde bağımlılığı (tiner, bali vs.), ecstasy ve benzerlerinden onlarca kat daha ölümcüldür.

Bu maddeleri kullanan kişilerin tedavisi kişiye, kullanılan

maddenin cinsine ve kullanım süresine göre değişiklikler göstermektedir. Tedavinin başarısı için iki önemli etkenden biri, kişinin tedavi olmayı istemesidir. Eğer kişi tedavi olmayı kendisi istemiyor ise, kimse ona zorla bırakılmayı basaramaz. Diğeri ise kişinin bulunduğu ortamların ve durumların bırakma eylemi için uygun olmasıdır. Çünkü, kişi maddeyi bıraktığı zaman alışkanlıklarını, yaşadığı ortamı değiştirmek zorunda kalabilecektir. Eğer tüm bunlara hazır değilse, bu ortam sağlanmadan tedaviye başlamak yarar sağlamayacaktır. (Maddi geliri olmayan, bu yüzden uyuşturucunun yoğun biçimde kullanıldığı bir gece kulübünde çalışmak zorunda olan bir fahişeyi; ya da bir sokak çetesine ait ve hayatı boyunca bu madde bağımlısı çeteden başka kimseyle pozitif bir iletişim kuramamış bir sokak çocuğunu düşünün) Uyuşturucu madde kullanan kişide bağımlılık geliştirse, tedavi daha güç olacak ve daha uzun sürecektir. Uyuşturucu kullanımı ile daha da kapan sosyal ilişkiler, anne-babanın, arkadaşların, varsa okulun da tedaviye katılması gerekir. İşyeriyle ilgili sorunlar, gerekli raporlar hazırlanarak çözümlenmeli; eğer bağımlılık kişiyi o iş bir daha yapamayacak hale getirdiyse, gerekli güvenceler sağlanmalıdır. Hasta gerektiği gibi takip edilmeli ve

profesyonel yardıma her an ulaşabileceği garantilenmelidir. (Gerçi kapitalist bir işletmede problemsiz işçiler işten çıkarılırken, iş verimliliği olmayan bir madde bağımlısına pek yardımcı olunmak istenmeyecektir, ancak yine de ideal koşullar böyle sıralanıyor.)

Eskinin ilaçları, bugünün zehirleri

Evet, doğru. Eski zamanlarda ve hatta günümüzde uyuşturucular tıp alanında kullanılabilir. 19.yy'dan kalma bir ilaç rehberinde, tetanoz, kolera, gut, sara (epilepsi), depresyon, histeri, delilik ve rahim kanamaları için tavsiye ediliyordu. Migren ve morfin bağımlılığı için de öneriliyordu. Günümüzde ise, sara nöbetlerini azaltıcı, bulantı giderici, ağrı kesici, kanserli hastalarda neşe verici ve astımda solunum yollarını açıcı etkisiyle kullanım alanı bulabilmektedir. Ancak, esrarın etken maddesi olan THC'nin tıbbi kullanımının mevcut diğer tedavilerden fazla yarar sağlayacağı yönünde hiçbir kanıt yoktur. Esrar yanlılarının iddia ettikleri gibi, esrarlı sigaraların ilaç olarak satılması ise tamamen akıldışı bir yoldur. Sigara ile alınan ilacın yarısından fazlası yanma ile yok olur, geriye kalan da dumanın içindeki zehirli partiküllerle karışır. Başımız ağnında aspirinli sigara ya da mik-

robik enfeksiyonlarda penisilinli sigara içmiyoruz. Her türlü dumanı içine çekmek sağlığa zararlıdır ve potansiyel olarak öldürücü bir yoldur.

1937'de keşfedilen bir uyarıcı olan amfetamin ise; parkinsonizm, depresyon ve letarji (hastanın sürekli uyuklar durumda olduğu bir çeşit bilinç bozukluğu) tedavisi amacıyla piyasaya çıktı. 1944'te zararlı etkisi anlaşıldı ve uyuşturucu maddeler listesine eklendi. Bugün, bazı hiperaktivite bozukluklarında ve depresyon için kullanılmaktadır. En sık kullanılan uyarıcı maddelerden biridir.

Kokain, 1800'lerde bir çok hastalığın tedavisi için, özellikle lokal anestetik olarak kullanılmaya başlandı; ve halen de kokain ve türevleri lokal anestetik olarak kullanılmaktadır. 1900'de ilaç şirketi Bayer eroini çocuk nezlesi için bir çare olarak satarken, rakibi Parke-Davies koka likörü, kokain sigaraları ve merhemleri gibi kokain ürünleri geliştiriyordu.(7) Ancak 1914'de uyuşturucu olarak sınıflandırıldı. Bağımlılık yapmayan ağrı kesici üretmek amacıyla, afyondan morfin, kodein ve bunlardan üretilen maddeler kullanılarak bazı yarı-sentetik ilaçlar üretilmiştir. Bu morfin türevi ilaçlar ise, özellikle diş tedavilerinde anestetik, tedavi kabul etmeyen kanser hastalarında ağrı kesici olarak ve ishal giderici

etkisi için kullanılmaktadır.

Antik Yunanca'da, 'pharmacōn' kelimesi, hem 'ilaç' hem de 'zehir' anlamlarına gelirdi. Hakikaten de tıpta kullanılan her men her ilacın yan etkileri (zehir özelliği) vardır ve eğer kontrollü dozlarda alınmazlarsa kabul edilemez, hatta yaşamla bağdaşmayan yan etkiler gösterebilirler. İşte bu yüzden, uyuşturucu maddelerin ilaç olarak kullanımı zorunlu kalmadıkça tercih edilmez.

Klinik kullanımları pek yaygın olmayan sert ve tehlikeli uyuşturucular bir yana; günümüzde kullanımları bunlardan çok daha yaygın olan, reçeteye alınabilen ve bağımlılık yapan bazı sakinleştiricilerin kötüye kullanımı da tehlikeli boyutlardadır. İngiltere Sağlık Bakanlığı'nın yayınlardan Uyuşturucularla Klinik Mücadelede Ana Hatlar'da; klinik olarak en ciddi problemlerin, eroin ve yahştırıcı bağımlılarında yaşandığı belirtiliyor. Birçok geri kalmış ülkede, doktor reçetesi olmaksızın kullanılması yasak olan birçok ilaç, kontrol edilmeyen eczanelerden reçete olmaksızın satın alınabiliyor; ki bu da milyonlarca sakinleştirici ilaç bağımlısına karşılık gelir. İlaç şirketlerinin elde ettiği büyük karlar genelde tek bir ilaca bağlıdır ve bu da ilaç tekellerinin tehlikeli ilaçları, yeterli düzenlemenin ve kontrolün olmadığı ülkelerde piyasaya sürmesini motive ediyor.

OKUR-YAZARLARIN KALEMİNDEN

KADIN

Kadın olmak, emekçi kadın olmak ...

Kadının binlerce yıldır sosyal yaşamdan nasıl dışlandığını, önemsenmediğini ve bunun nedenlerinin ataerkil mülkiyet anlayışında saklı olduğunu hemen herkes biliyor. Binlerce yıldır kadın; toplumda çeşitli biçimler altında kendisini gösteren baskı ve ayrımcılıklarla karşı karşıya kalıyor. Kadın; kadın olmaktan kaynaklanan sorunları, tüm yaşamı boyunca yıkıcı bir şekilde hissediyor. Kadının düşünme yeteneği, bu binlerce yıl içinde köreltilmiştir. Ev kadınının dünyası, kölece çalışan ama hiçbir gerçek üretime girmeyen tüketici ve çürütücü dünya ile daraltılmıştır. Çalışmayan kadın, sadece toplumsal bir varlık olarak görülmediği gibi vücudunun bile sahibi değildir. Kendi bedeni üzerinde dahi söz hakkı olmayan, annelik, fedakarlık, hizmetkarlık görevini yapan kadın, birey ve toplum tarafından

iyi bir ev işçisi olarak görülür. Kadının üretimde bulunmaması, çalıştırılmaması, uzaklaştırılması kaçınılmaz bir biçimde ekonomik olarak kadını erkeğe bağımlı hale sokmuştur. Kadının evde çalışması, emek sarf etmesi, ev içerisinde yaşayan bireyler tarafından görülmez. Çünkü kadının ev içinde yapmış olduğu iş, her kadının yapması gereken bir görev olarak görülür. Bu nedenle birçok kadın, ekonomik bağımsızlığını kazanamadığı için yürümeyen bir evliliği zorunlu olarak yürütmek zorunda kalır. Şiddet, hakaret ve kaba kuvvete maruz bırakılır. Kadın, kendini meta olarak gördüğü sürece, erkek metayı seçer, kadın seçilen olacaktır. Erkeğin, kadını meta olarak görmesinin nedeni, sosyo-iktisadi ilişkilerdir. Bu ilişkileri topluma dayatıran da sistemin ta kendisidir.

Toplumsal işbölümünde bile kadın-erkek, kol emeği, kafa emeği, kır-kent ayrışması ortaya

çıkıştır. İnsanlığın var olmasından bugüne kadar, yani 21. yüzyılda bile, erkek yöneten, kadın yönetilen olmuştur.

Çalışan bir kadın olarak, birçok sorunla karşılaşyorum. Çoğu çalışma arkadaşım ile sık sık konuşma fırsatı buluyorum. 5 yıldır, çalışma yaşamının içinde yer almama rağmen, sayısız sorunla yüz yüze kalıyorum. Ben market sektöründe çalışan bir işçiyim. Mağazalarda çalıştığım Firmamı temsil etmeme rağmen, hiçbir zaman firmanın personeli olarak gözüküyorum. Sektör çok geniş olduğundan, bizi daha çok ajans (taşeron) firmaları yönetiyor. Biz sendika faaliyetinde bulunduğumuzda, firma hemen farklı bir ajansla (isim değişikliği yaparak) çalışabiliyor ve bizler çok rahatlıkla işten çıkartılabiliyoruz.

8 saatlik çalışma süresi içinde verilen marketler planına göre, mağazaların günlük temizliği ve raflara ürün dizme zorunluluğu-

muz mağaza yönetimince tekrar tekrar dayatılmaktadır. Ağırlıklı olarak bu sektörde çalıştırılanlar kadınlar oluyor. Nasıl ki tanıtım ve reklamlarda, hiç ilgisi olmadığı halde, görsellik ön plana çıkarılarak kadınlar kullanılıyorsa, bu sektörde de aynı anlayışla kadınlar tercih ediliyor. Yaş ve fiziki görünüm de çok önemli tabii. Hatta öyle bir şeye maruz kalıyorsunuz ki, mağaza yönetimi çalışmamızı gözetmeksizin, yüz eskimesinden dolayı firma, elemanların değişmesini talep ediyor. Gerek bakış açıları gerekse bizlere karşı sergiledikleri tutumlar, rahatlıkla ikinci sınıf insan muamelesi olarak adlandırılabilir. Çünkü, bu tür işyerlerinde çalışanların kadına bakışı, cinsel bir "nesne" biçimindedir çoğunlukla. Bu nedenle, çalışan kadın, çeşitli biçimlerde işyerinde de tacize uğrar. Durumu, firma yetkililerinin görmesi de bir şey ifade etmez ve yaşananların önüne perde çekilir. Her şeye rağmen, daha çok satış ve kar amaçlı yeni ürün kampanyalarında, "nedense" bizlerin değeri ve önemi bir anda akıllara gelir. Mağazalarda yok satmak ve bol miktarda sipariş verebilmek için kendilerinin bile inanmadığı sözcükler bu noktada akıllarına geliyor. Söyle geniş açıdan baktığım zaman, bizim üzerimizden yabancı firmaların Türkiye'ye tanıtılmasında işçilerin payı oldukça fazla. Özellikle bu sektörde kadınlar, "görsel cazibe" olarak değerlendirilmektedir.

Bunun nedeni reyon paylarının artırılması ve daha fazla sipariş alınmasının hedeflenmesidir.

Reyon görevilerinin daha çok erkek olmasından kaynaklanan sorunlarda birçok nokta gözmezden geliniyor. İkili ilişkilerde sürekli olarak insan ilişkileri ve diyaloglardan bahsedilerek -örneğin, karşıdaki kişi ne kadar tepkili olursa olsun, alttan alarak ve daha çok dinleyici olarak- firmayı küçük düşürmemek için fikirleri benimsemesek de onaylamamız isteniyor. Hele hele şu yeni 'İş Yasası' bizlere dayatıldığı için mevcut sorunlarımız gün geçtikçe çoğalıyor. Yasaya ilişkin sorular sorduğumuzda, bu yasanın kendileri için değil de çalışan için çıktığını, bunun biz çalışanlara çok fazla avantajlar sağladığını, işverenin rahatlıkla elemanları işten çıkaramayacağını, mahkemelere başvurabileceğimizi söylüyorlar. Oysa durumun böyle olmadığını daha şimdiden gördük ve yaşamaya başladık. Şu anda bize uygulanan sözleşme gündemde. Bütün haklarımızı firmaya devredip bir yıllık sözleşmeye tabi tutuluyoruz. Bu talebi kabul etmeyenler işe, en kötü şekilde işten ayrılması için baskıya maruz bırakılıyor. Burada psikolojik baskı uygulandığı gibi mağaza yönetiminde imza ya da sahtekarlıkla kağıt onaylatılıyor. Daha önceden problem olmayan en küçük bir konu bile, "problem" olarak görülüyor. Örneğin, mağazada kalemlerden (çeşit)

birinin bulunmaması bile, yeterli bir sebep oluyor. Depodan ürünün gelmemiş olması ya da mağazanın ürünün siparişini atlamış olması (kısaca başkasının hatası) bize mal edilerek ihtar veriliyor. Üç ihtar verildiğinde, tazminatsız bir şekilde işten çıkarılıyor. Bunu yasadaki işyeri tanımının geniş tutulması ve performans değerlendirmesine dayandırıyorlar. Ben işin psikolojik tarafına baktığım zaman kişiye yönelik ciddi bir bireysel tavır sergilendiğini görebiliyorum. Şirkete bakıldığı zaman, hiyerarşik bir sistem vardır. Benim bir üstümde görevli kişi, olaylara şirketin adına yaklaşmaktan çok, bireysel ve ego tatminine dönük olarak durum değerlendirmesi yapıyor. Böylesi bireysel yaklaşımının nedeni de var olan haksızlığa karşı, alttan almak değil de gerçeği söylememden kaynaklıdır. Hiyerarşi içinde üstteki kişilere bu tutum anlatıldığında, sorunlar gözmezden gelinerek dikensiz bir gül bahçesi yaratılıyor.

Biz bireysel olarak, sendikalanmanın çabası içerisindeyiz. Yaşadığımız sorunlar farklı kuruluşlar ya da firmalarda işçilerce gündemde tutulmasına karşın, işçilerin bu yasaya ilişkin çok fazla bilgilerinin olmadığını görebiliyorum. Biz satış elemanları olarak öncelikle içinde bulunduğumuz sistemi ve koşulları çalışma arkadaşımıza anlatıyor ve onların da sendikal faaliyete destek vermeleri için çalışmalar yürütüyoruz.

Sokağın e s i

"Irak'a asker gönderilmesi" tartışmalarının yoğun olduğu şu dönemde sokaktaki insanın bu konuda ne düşündüğü ile ilgili fikir sahibi olmak için bu sefer de Konya sokaklarındaydık. Bu çalışmayı sizlerle de paylaşıyoruz.

Özgür Düşün: Türkiye'nin Irak'a asker göndermesi gündemde. Sizin bu konudaki düşünceniz nedir? Sizce asker gönderilsin mi, gönderilmesin mi?

Hikmet Yüce (49)

Türkiye'nin elinde değil ki. Başkalarının elinde dizginler. Amerikanın elinde olduğunu baştakiler de biliyor ama korkuyorlar bir şeylerden ya da para vermezler falan diye. Sadece Türkiye değil; onlardan bütün dünya korkuyor. Fransa da korkuyor, Çin de korkuyor, Rusya da, Hindistan da... Yani onun kuyruğunda gitmek zorunda kalıyor hepsi.

Türkiye 'de halk çok tepkisiz,

sessiz... Fransa'da yürüyüşler oluyor, eylemler oluyor; ama Türkiye 'de insanlar bilinçsiz. Eğitim düzeyi düşük, insanların dünyaya bakışı çok dar. Yani insanlar daha gelişmemiş.

Ö. Düşün: Peki nasıl karşı konulabilir, bu durum böyle mi devam edecek?

H. Yüce: Böyle devam etmesi için başka ülkelerin atom bombasına sahip olmasına bağlı.

Ö. Düşün: Silaha karşı silah, savaşa karşı savaş mı diyorsunuz?

H. Yüce: Evet öyle. Yoksa olmaz.

X - Asker emeklisi

Ben bilmiyorum. Nedir, bunun peşine düşüyorsunuz ya! Sizi

yönlendiren kim? Yani bunu niye sorun haline getiriyorsunuz hal Bunun sebebi nedir? Bırakın böyle şeyleri. Vazgeçin ya! Bu, halkın elinde mi? Bu millet böyle cahil davranıyor, sizi yönlendiren de cahil cahil davranıyor. Ben asker emeklisiyim. Gidin ya...

Mesudiye Yalçın (26)- Memur

Gündemi çok iyi takip etmiyorum. Irak'a asker gönderilmesine kesinlikle karşıyım. Bu Irak'ın birliğini zedeler öncelikle. Sonra bu Amerika'nın bir oyunu ben ce. Aslında ben Türkiye'nin Irak'ın iç işlerine karışmasını istemiyorum. Özellikle oradaki Kürtler için. Çünkü Türkiye Irak'ta

Kürtlerin söz hakkına sahip olmasına karşı olduğu için istemem. Yani Türkiye'nin Irak'a bir şekilde müdahale etmesini.

Bu duruma karşı koymak mümkündür, şöyle mümkündür; halkın örgütlenmesiyle ilgili bir şey bu. Doğru bir örgütlenmeyle.

Ahmet Dışkaya (25)- İşsiz

Göndersin canım, niye göndermesin.

Ö. Düşün: Neden asker göndermesi gerekiyor sizce?

A. Dışkaya: Irak'a mı? Yav bilemiyorum ki niçin gönderir niçin göndermez. Milli menfaatleri varsa göndersin. Yoksa da göndermesin. Oraya gidecek asker, ortamı yatıştırmak için gidiyor. Savaş bitmiş durumda. Sadece gerilla hareketi var. Çatışmalar var. Bu çatışmalara son vermek için gönderiyorsa göndersin. Değilse de göndermesin.

Abdullah Yalçınöz (58)

Emekli öğretmen

Irak'a asker göndermek kolay da niçin gönderildiğini tam anlayamadık. Bir bataklığa girse bizim için daha kötü olur. Genelkurmaydan olsun dışişlerinden olsun açıklamalar bekliyoruz. Şimdi biz Irak halkı için mi gidiyoruz yoksa başka ülkelerin emellerini yerine getirmek için mi, bunu tam anlayamadık. Bunu sanki halktan gizliyorlar. Irak halkı için gitmediği belli başka ne diyebilirim ki. Bilmiyorum.

Kevser Karakaya (22)

Türkiye'nin birçok konuda olduğu gibi bu konuda da tutarsız davrandığını düşünüyorum. T.C. nasıl bir bakış açısından hareket ediyor. Biraz bunun üzerinde durmak istiyorum. Aslında durumu özele indirmek de bana çok doğru gelmiyor. Çünkü Türkiye'nin yıllardır uyguladığı pragmatist politikanın içinde küçücük bir nüans bu. Kapitalist bakış açısının beraberinde ortaya çıkan pragmatist felsefe "kendin için en faydalı olanı yap, diğerlerine ne olursa olsun" bu öğütler her zaman. İlk evet hükümet ekonomik açıdan faydalı olanı yapıyor dense bile biraz düşünüldüğünde hiç de faydalı olmadığı görülebilir. Bunu kendisine prestij sağlayacağını düşünen hükümet kesinlikle büyük bir yanlışta. Daha Körfez savaşı sırasında verdiği zararın maliyetini ödemeyen bir devlet neden şimdi ekonomik yardımda bulunsun ya da sizi farklı platformlarda prestij sahibi olmanız için desteklesin?

Kadir İnar (47) Kitapçı

Ben kesinlikle karşıyım böyle bir şeye. Amerika oraya girdiyse kendi çabalarıyla yapsın. Biz mi güvendi de yola çıktı. Niye komşu bir halkı bizim askerimiz ezsin. Niye mehmetçiğimizin kanını akıtalım. Hiçbir problemimiz yok Irak'la. Saddam konusuna gelince, Saddam'la Irak halkının kendisi hesaplaşsın. Bütün halklar kendi özgür iradeleriyle hareket etmelidir. Eğer o halk o diktatörü çekmeyi istiyorsa çeker. O demokrasi istiyorsa tercihini o

yönde kullanır. Saddam'ı kendi devirmeliydi Irak halkı. Başka hiçbir gücün müdahale etmesine hakkı yok. Amerika da tabii Irak halkını kurtermak için gitmedi. Adına da Irak halkına özgürlük getireceğiz oldu. Hiçbir devlet bir halka özgürlük getiremez. Ancak özgürlük yerine kısıtlar. Hele hele Amerika gibi emperyalist bir güç, dünyayı tehdit eden bir bela...

Bence savaş bitmedi. Savaş yeni başlayacak. Bütün Ortadoğu'yu kapsayacak bir savaş başlayacak. Amerika'nın tek hedefi bu. Ortadoğu'yu birbirine kırdırmak. Güçlü olan da zaten Amerika'nın jandarmalığını yapacak. Türkiye'nin zerre kadar bir menfaati yok bence. Her ne koşulda olursa olsun Türkiye'yi masaya bile oturtmazlar bunlar. Çünkü Amerika'nın en çok korktuğu güç Türkiye Ortadoğu'da. Türkiye'yi söz sahibi etse Türkiye her şeyi yapar düşüncesinde. Yoksa Türkiye yi desteklediğinden falan değil. En ufak bir hareket oldu. Ne yaptı? Orada Kürtlerle iş birliği yaptı. Türkiye'yi resmen tehdit etti. Baktı ki oda olmayacak bu sefer Türk askerini Irak'a çekmeyi yeğledi. Türkiye'nin bin askeri ölsün Amerika'nın bir askeri ölmesin. Amerika için öyledir. Bence Amerika'da her ölen askerin hesabı soruluyor. Oranın halkı uyanık çünkü. Belki o Bush savaş suçlusu olarak da yargılanacak ben onu da bekliyorum. Amerika halkı onu da yapar. Daha fazla Amerikan askerinin ölmemesi için.

Türkiye gibi ülkelerden asker gönderilecek. Onların askeri değeri olacak. Başkasının askeri değeri değil. Çünkü Amerikalı değil onlar.

Türkiyeli olarak nerede ne kadar özgürüz bilmiyorum. Yani Irak halkı ne kadar özgürse bizde o kadar özgürüz.

Sema Özden (27)

Göndermesin. Niye göndersin ki? Zaten şimdiye kadar gönderildi. Bayağı şeyler oldu. Kaç tane askerimiz orada esir alındı bilmiyorum. Gönderilmesin diyorum. Çok siyasi olaylar dönüyor. Ben bilemeyeceğim. Kendi aralarında ne konuşuyorlar neye karar verecekler.

Mustafa Katkı (53) Emekli öğretmen

Oradaki Türkmenlerin çıkarları açısından, Kuzey Irak'taki terörist tehlike açısından gönderilmesi gerekiyor. Ama şimdi Amerikalılar orada büyük bir problem yaşıyorlar. Her gün iki üç asker ölüyor. Onun yerine bizim Türk askeri ölecekse bu büyük bir risk taşıyor. Yetkililerimiz bunu iyi düşünüp ona göre karar vermeleri gerekir. Bizim dibimizde yangın var. Amerika her ne kadar kendi çıkarı için oraya gelmişse de bizde komşu ülkeyiz. Oraya Türk devletinin müdahale etmesi gerekir. Oradaki yangını söndürmeye uğraşması gerekir.

Orada Türkmen kardeşlerimiz var dedim. Türkmenlerin hakkına sahip çıkması gerekiyor Türk dev-

letin. Onu nasıl yapacak, asker göndererek yapması lazım. Hiç olmazsa Amerikalı'la birlikte oradaki güçlerle birlikte kendi haklarını ortaya koyar, yardımcı olmaya çalışır.

Ö. Düşün: Peki Amerika Türkiye'nin çıkarını gözetir mi?

M. Katkı: Hayır, Amerika şu anda kendi doğrultusunda girdi oraya. Ama ortak hareket ettiğimiz zaman Türkiye kendi çıkarlarını Amerika'ya anlatma gücüne sahip olabilir. Ama tamam ben karışmıyorum, dese belki oradaki şey daha da büyüyecek. Amerikanın lehine veya aleyhine gidecek. Biz belki yine de zarar göreceğiz, asker göndermesek de zarar göreceğiz. Kuzey Irak'taki terörist tehdit yumuşatılabilir asker gönderildiği zaman.

Sabriye Bezircan (52)

Ev Kadını

Valla gönderilmesin. Gönderdik de ne yaptık? Çocuklarımız orada eziyet çekmesin. Onların bize bir faydası olmadı ki? Kendileri çözsünler.

Ö. Düşün: Sizce Türkiye niye asker gönderiyor olabilir?

S. Bezircan: İşte oraya yardım amacıyla herhalde. Ben pek anlamam ama.

İbrahim Ögüt (23)

Muhasebeci

Gönderilmemesini istiyorum. Çünkü bizim askerimiz orada Amerikanın konuyucusu duruma düşüğü için istemiyorum. Türkiye Amerika tarafından kul-

lanılmak isteniyor orda. Kendi görüşleri kendi hedefleri doğrultusunda Türk askerini kullanıp belli hedeflere ulaşmak istiyor Amerika. Türk askerlerini kullanarak kendi konumunu yükseltmek istiyor.

Ö. Düşün: Bu duruma karşı koymak gerekir mi sizce? Nasıl?

İ. Ögüt: Bence burada medyanın, basının büyük etkisi olması lazım. Bizim de birlik olup eylemler yapıp yukarıdakileri, meclisi uyarmamız gerekiyor sivil toplum olarak. Ben de askere gitmedim. İki buçuk ayım var. Gitmek üzereyim. Ama askerler Irak'a gitmeme yönünde kararlı olmalı.

Osman şener (34)

Taksi şoförü

Ben gönderilmesi taraftan değilim. Orada bize bir faydası sağlanacak mı, bize bir faydası olacak mı? Hayır olmayacak. Çünkü bu taraflı bir şey. Amerika kendi isteğine göre yönlendiriyor orayı. Bizi de maşa olarak kullanacağına eminim. Hem askerlerimizin kanı akmasını hem de menfaatimiz olmadığı için gitmesini istemiyorum. Türkiye'nin Amerika'dan alacağı ufak tefek kredilerden başka bir çıkarı yok. Bu duruma karşı koymak için de halkın Konya'da, her yerde yürüyüşler yapması lazım. Başka bir şans yok. Ya referanduma gidecekler ya da sonuç böyle olacak. Gerçi bu parti de referanduma gitmez. Kaybeder.

THOMAS MANN

“Buddenbrook Ailesi”

Buddenbrook Ailesi

Buddenbrook Ailesi Thomas Mann'ın ilk romanıdır. Mann henüz 25 yaşındayken yazdığı bu romanın konusunu oluştururken, kendi yaşamından özellikle de ailesinin geçmişinden faydalanır. 19. Yüzyılın ortalarında bir Alman burjuva ailesinin çözülüşü romanın temel konusudur. Yazımızda önce Mann'ın kısa yaşam öyküsünü, sonra da Buddenbrook Ailesi romanının özetini sunacağız. Ardından da romanın özellikleri ve Mann'ın edebi kişiliği üzerine kısa bir değerlendirmede bulunacağız.

Thomas Mann'ın Yaşamı ve Kişiliği

Thomas Mann 1875 yılında Almanya'nın kuzey bölgesinde önemli bir ticaret şehri olan Lübeck'te dünyaya gelir. Babası Thomas Johann Heinrich Mann şehrin tanınmış ve hali vakti yerinde bir tüccardır. Ağabeyi Heinrich Mann ise kendisi gibi ileride edebiyatla ilgilenecekti. Mann'ın çocukluk yıllarında babasının işleri bozulmaya başlar ve babasının 1891 yılındaki erken ölümünün ardından şirket kapanır. Bu yıllar Mann'ı derinden etkilemiş ve “Buddenbrook

Ailesi”ni yazarken ilham kaynağı olmuştur.

1983'te liseyi bitiren Mann ailesi ile birlikte Münih'e taşınır. 1894 yılında ilk hikayesi yayınlanır ardından sigorta şirketinde ki işini bırakır ve Teknik Üniversiteye kaydını yaptırır. 1888 yılında ailesini terk eden ve profesyonel yazarlığa başlayan ağabeyi Heinrich ile ilişkilerini geliştirir. 1896 yılında Nietzsche ve Schopenhauer okumaya başlar ve bu iki düşünürün etkisi bundan sonra tüm yapıtlarına yansır. 1898 yılında kısa öykülerden oluşan ilk kitabı Küçük Friedemann (Little

Herr Friedemann) yayınlanır. Ağabeyinin yanına İtalya'ya gider ve orada Buddenbrook Ailesi'ni yazmaya başlar. 1900 yılında tamamladığı roman 1901 yılında basılır ve büyük ilgi görür. Henüz 26 yaşındayken ünü sınırları aşmıştır. Bu sırada evlenir ve konformist bir burjuva yaşam tarzına kendini kaptırır. Buna rağmen bu yaşam tarzından hoşnutsuzdur.

Birinci Emperyalist Paylaşım Savaşını ulusal bir coşkuya kapılarak savunur ve kardeşi Heinrich ile araları açılır. Mann 1924'e kadar hiç roman yazmaz. Daha çok hikaye'ye yönelir ve Venedik'te Ölüm, Tonia Kröger gibi kısa hikayeleri beğeniyile karşılanır. Birey toplum çatış-

masını, sanatçı yaşam çatışmasını hikayelerinde irdeler. 1924'te Büyülü Dağ adlı romanını kaleme alır. Romanında Avrupa kültürüyle hesaplaşan Mann, yine büyük başarı sağlar ve 1929 yılında Nobel Edebiyat Ödülünü alır. Yükselen faşizm tehlikesini farkederek ve halkı uarmaya çalışır. 1933'te Almanya'dan ayrılır ve Fransız Rivierası'na yerleşir. Oradan Zürih'e 1938 yılında da Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eder. Bu sırada anti-faşist faaliyetlerine devam eder. Makaleler yazar, radyo programlarına katılır. Sürgündeki Alman yazarlar Bertolt Brecht, Franz Werfel ve kardeşi Heinrich ile bu dönemde sık sık görüşür. Lotte Weimar'da adlı romanında Go-

ethe üzerinden sanatçı sorununu incelemeye devam eder. 1947 yılında Doktor Faustus romanını kaleme alır ve Nazizmi irdeler. Mann her ne kadar sosyalist olmamışsa da yıllar geçtikçe düşünsel çizgisini demokratik bir çizgiye çekmiştir. Yine de 1952 yılında McCarthy'nin komünist avından kaçmak için hayatının geri kalanını geçireceği Zürih'e gitmek zorunda kalır. Thomas Mann 1955'te Zürih'te ölür.

Buddenbrook Ailesi Olay Örgüsü

Roman, Buddenbrook ailesinin verdiği bir yemek sahnesiyle başlar. Yemek sahnesi iki açıdan önemlidir zira aile doktorlarının aristokrasiye özenen burjuvaziye yönelik bakışı, Mann'ın ironisine güzel bir örnek oluşturur. Ayrıca yemekte tartışılan gümrük birliği (Zollverein) konusu Almanya'nın ulusal birliğini sağlamasında çok önemli bir yapıtaşdır. Ailenin başına gelen ilk felaket ailenin reisi ve şirketin başı olan Johann Buddenbrook'un ölümüdür. Oğlu Jean ticarethanenin başına geçer ve oğullarının eğitimine de yoğunlaşır. Ağabey Tom gelecek vaadeden hırslı ve başarılı bir öğrenciyken küçük oğlu Christian şiire, sanata ve çoğunlukla da aylıklığa düşkündür. Jean'ın kızı Tony ise evlenme çağına gelmiştir ve ailesi onu istemediği bir adamla evlendirmeye çalışmak-

Mann'ın bu gençlik yapıtında olgunluk çağındaki üstün üslup özelliklerinin tümüne rastlanmaz. Kullandığı dil okuyucuyla metin arasında belli bir mesafeyi koruma amacı güder. Böylece okur olayları çok yönlülüğü içerisinde anlama olanağını bulur.

tadır. İknâ çabaları sonuç vermediğinde Tony kafasını dinlemek için sayfiye yerine gönderilir. Tony'nin kaldığı evin sahibinin tıpta okuyan oğlu, Morten ile aralarında bir ilişki filizlenmeye başlar. Morten çağa tanıklık etmesi açısından önemli bir karakterdir zira tıpta okuyan ve büyük burjuvazinin aristokrasiyle işbirliğine gitmesinden usanmış bir burjuva devrimcisidir. Okulda öğrenci birliğine katılmış olan Morten, Fransız Devrimi'nin eşitlik, kardeşlik ve özgürlük fikirlerini 1830'lar Almanya'sında gerçekleştirmek istemektedir. Ailesi bu ilişkiden haberdar olunca Tony'yi hemen eve getirirler ve duygusal baskılar sonucunda Tony'yi istemediği adamla evlendirirler.

Tony'nin ilk evliliği hüsrarla sonuçlanacaktır. Çünkü evlendiği tüccar Grünlich, kötü giden işlerini düzeltmek için iş çevrelerinde itibarı yüksek bir aile olan Buddenbrookların kızını istemiş ve yine de aldığı borçları çevirememiştir. Sonuçta Tony Grünlich'ten olan kızı Erika ile evine döner ve ailesinin kanatları altında çevre baskısına dayanmaya çalışarak yaşar. Bu sıralarda Avrupa, kaynayan bir kazandır ve 1848 devrimleri patlak vermiştir. Mann romanında bu olaylara burjuvazinin bakış açısıyla yer verir.

Aradan yıllar geçer ve bir gün Konsül Jean Buddenbrook ölür. Aile şirketinin başına beklediği gibi sorumluluk sahibi olan büyük oğlu Thomas Buddenbrook geçer. Christian hastalık hastası, aylak ve sorumsuzdur. İki kardeş arasında gerilim vardır. Thomas zengin bir aristokratın soylu kızıyla evlenir, Christian ise bir şarkıcıya tutulur ve metresi olan bu kötü şöhretli kadınla evlenmek ister. Amacına kardeşi ölene kadar ulaşamayacaktır. Aile işlerini devralan Thomas, aile şirketini kuşaklardır devam etmekte olan ilkelerle yönetmeye çalışır ama başarılı olamaz. 1860'lar Bismarck Almanya'sının doğum sancılarının tüm toplumda hissedildiği zamandır. Buddenbrook şirketi savaştan ciddi kayıplarla çıkar. Thomas

Buddenbrook'un kendine ve sınıfına yabancılaştığı sayfalara ulaşırız. Senatör seçilen, güzel ve asil bir eşi olan ve yeni doğan oğlu Hanno'ya sahip olan Thomas, mutsuzdur. Hanno kırılğan ve işlere ilgisiz bir çocuktur. Annesinden etkilenerek müziğe büyük merak salar. O da çok yaşamayacaktır. Babasının ölümünün ardından o da zatürree geçirir ve ölür. Christian ise kronik şikayetlerinin artması sonucu evlendiği şarkıcı kadın tarafından sanatoryuma kapatılır. Buddenbrook ailesi tamamen bitmiştir. Burjuva ailesi yozlaşan değerlerin kucağında çözülmüş ve mutluluğa ulaşamamıştır.

Romanın Belli Başlı Temaları

Romanın belli başlı üç teması vardır: Bu temalardan en öne çıkanı burjuva bir ailenin çöküşü üzerinden anlatılan burjuva yaşam ve değerlerinin çözüldüğüdür. Burada dikkat edilmesi gereken husus, Mann'ın kapitalizmin çöküşüne değil de burjuva yaşam şeklinin çöküşüne eğildiği gerçektir. Zaten gerçekçi bir yazar olarak Mann 19. yüzyıl Almanya'sında kapitalizmin hızla geliştiğinin farkındaydı. Sistem evrilirken ve emperyalizm aşamasına varırken burjuva sınıfındaki bireyler bile bu değişime ayak uydurmada güçlük çekerler. Mann romanında köklü bir aile-

nin ve bu ailenin varoluşu anlamına gelen şirketin çözülüşünü anlatırken değişimin sancısını tüm gerçekliğiyle verir.

Mann'ın işlediği bir başka temada yabancılaşmadır. Özellikle Thomas Buddenbrook'un romanın 10. bölümünde gerçekleştirdiği monologlar kendine ve dünyaya yabancılaşmış burjuva bireyin durumunu gözler önüne serer. Thomas, çelişkiyi, doğru ideolojik perspektifi yakalayamadığından aşamaz. Ve tek kuruluş noktasını ölümden görür "Ölüm bir mutluluktur... Öyle derin bir mutluluktur ki, ancak Tanrı'nın izniyle kavuşulurdu. Anlatılmaz yanlış yola sapmalardan geriye dönüş, ağır bir yanlışın düzeltilmesi, en engelleyici bağlardan ve zincirlerden kurtuluştu..." (Mann, 628).

Romanda az değinilen bir başka tema da sınıflar arası ilişkilerdir. 19. yüzyıl Almanya'sında son mutlu zamanlarını yaşayan aristokrasi, aristokrasiyi alt etmiş olan ama yerini tam anlamıyla sağlamlaştıramamış olan burjuvazi ve içten içe kaynayan ama politik özne olamayan işçi sınıfı romanda karşımıza çıkar. Burjuvaların gözünde işçiler tehlikeli ve cahil, ayaktakımından oluşan, aristokratlar ise özenilen ve saygınlığına ulaşılmaya çalışılan insanlardır. Tony'nin çocukluğu ve gençliği ile şehir meclisi üyelerinin 1848 Devrimi'ne ver-

dikleri tepki bu temanın en yoğun işlendiği bölümlerdir.

Romanın Biçim Özellikleri

Mann'ın bu gençlik yapıtında olgunluk çağındaki üstün üslup özelliklerinin tümüne rastlanmaz. Kullandığı dil okuyucuyla metin arasında belli bir mesafeyi koruma amacı güder. Böylece okur olayları çok yönlülüğü içerisinde anlama olanağını bulur. Buddenbrook Ailesi'nde Mann'ın detaylara olan düşkünlüğü kendisini gösterir. Tolstoyvari bu detay zenginliği, romanın gerçekçiliğine güç katar.

İroni, Thomas Mann için vazgeçilmezdir. Özellikle Büyülü Dağ ve Lotte Weimar'da adlı eserlerinde daruğa çıkan ironi, Buddenbrook Ailesi'nde Christian karakteri anlatılırken kendisini gösterir. İroni Mann'a göre yalnızca bir üslup özelliği değildir. Goethe'nin "İroni, sofraya konanları yenecek hale sokan bir tutam tuzdur." tanımını Mann çok beğenmiş ve birçok yerde alıntılanmıştır. Mann'a göre sanat, hayat ile düşünce arasında kalmıştır. İroninin kaynağı da bu arada kalıştır.

Mann'ın kullandığı bir başka üslup özelliği ise leitmotivlerdir. Sembolik bir öğenin eser içerisinde tekrar tekrar işlenmesine leitmotiv denir ve Wagner operalarında sık görülür. Amaç ayrıntıları güçlendirmek ve karakter-

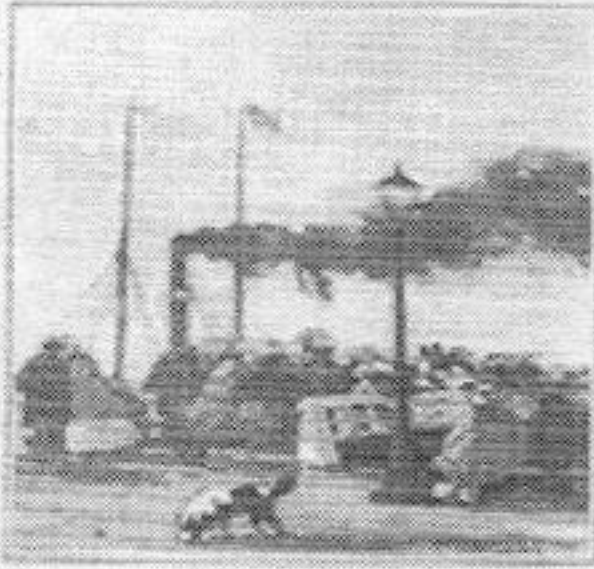
"Ben bir burjuvayım kuşkusuz... ama burjuva düzeninin bugünkü durumunu anlamak, bu düzenin dışına çıkmayı, yeni güçlerin farkında olmayı gerektirir. Kişinin kendini tanımasını edilgen bir tutum sanmak saçmadır. Kendini yakından tanıyan hiç kimse aynı insan olarak kalamaz."

rize etmektir. Buddenbrook Ailesi romanında leitmotivlerden bazıları şunlardır: Evde bulunan tablonun tasviri, Tony'nin eski kocası hakkındaki yakınmaları ve Christian'ın hastalıkları. Mann'ın Wagner'in kompozisyonlarından etkilenip ezgisel bir roman kaleme alması daha sonra, Büyülü Dağ'da gerçekleşecektir.

Mekan ve Zaman

Roman 1835-1877 tarihleri arasında kuzey Almanya'nın Lübeck şehrinde geçer. Mann genelde kapalı mekanları tercih etmiştir. Özellikle Buddenbrookların evleri önemlidir. Buna rağmen Lübeck şehri ve sayfiye yeri

1929 nobel ödüllü BUDDENBROÖK AİLESİ Thomas Mann

Thomas Mann
Buddenbrook Ailesi

olarak Tramüvelle dış mekanlar olarak ayrıntılı ve canlı tasvirlerle aktarılmıştır. Roman uzun bir dönemi kapsadığından, bölümler arasında yıllar geçmesine rağmen yazar zaman kurgusunun kontrolünü kaybetmemiştir.

Romanın Arkaplanı

Romanın geçtiği dönemde Avrupa, çalkantılı bir süreçten geçiyordu. 1815 Viyana Anlaşması'nın ardından Metternich sistemi olarak anılan süreçte Avrupa'da uluslar arasında denge

politikası ön plandaydı. 1848 Devrimleri tüm Avrupa'yı sarstı. Gelişen üretim araçları, genişleyen pazar ve buna bağlı olarak da durmadan büyüyen işçi sınıfı, birleşik pazar arayışındaki burjuvazinin önderliğinde Avrupa anakarasındaki aristokrasi kalınlarını temizlemeye girişti. İtalya'dan başlayan dalga Fransa'ya, oradan da Almanya'ya sıçradı. Ulusal birliğini gerçekleştirememiş olan Almanya'da Prusya önderliğinde gümrük birliği (Zollverein) etrafında birleş-

miş küçük devletler ve özgür şehirlerde ayaklanmalar baş gösterdi ve Prusya liberal reformlar yapmak zorunda kaldı. Prusya gün geçtikçe diğer Alman devletleri üzerinde etkisini arttırıyordu. Ticaretin önündeki yapay engeller gümrük birliği ile aşılırken demiryolunun büyük bir süratle Almanya içerisinde yaygınlaştırılması da doğal engelleri ertadan kaldırıyordu.

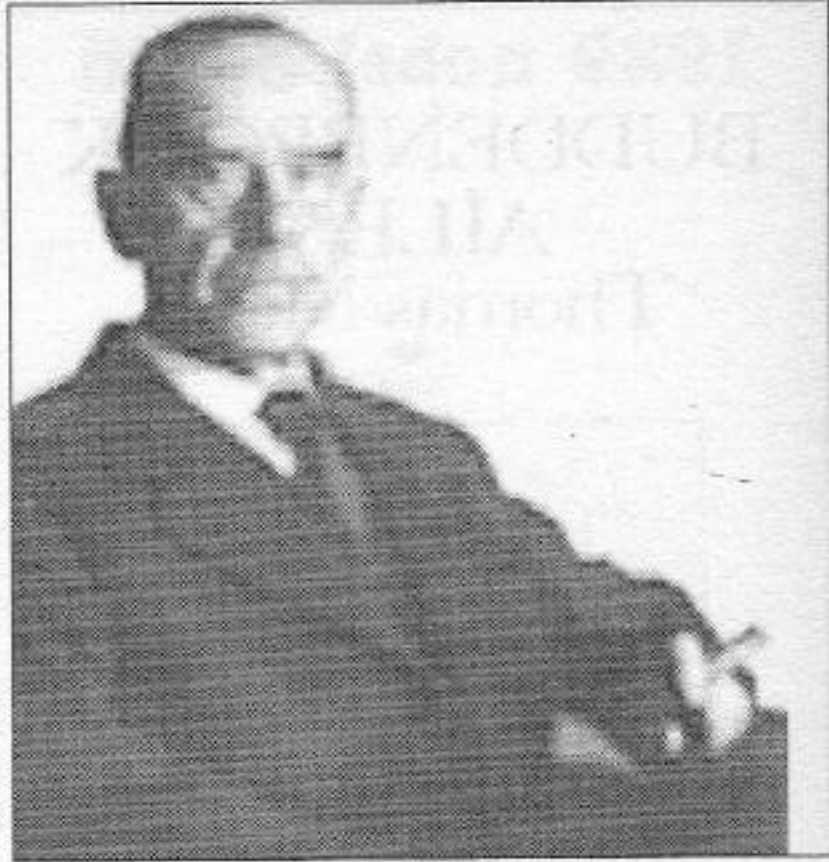
Bismarck'ın Prusya'nın başbakanı olması ve Almanya'nın birliği için akılcı politikalar izlemesi Avrupa güç dengesini değiştirdi. 1864 yılında Avusturya ile birlikte Danimarka'ya savaş açan Prusya; Schleswig-Holstein'i önce Danimarka'dan kopardı ardından 1866'da Avusturya ile savaş çıkartarak bu bölgeleri kendisine bağladı. 1870 yılında gerçekleşen Fransa-Prusya savaşı ise Almanya'nın birleşmesini tamamladı. Bu tarihten sonra Alman burjuvazisi Avrupa anakarasında kendine daha fazla alan açamadığından dolayı sömürgecilğe yöneldi. Tabii bu durumda Alman emperyalistleri, İngiliz ve Fransız emperyalistleriyle çatışmak zorunda kalınca 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı 1914'te patlak verdi.

Thomas Mann üzerine

Thomas Mann 1920'lerde Paris günlüğüne şöyle yazmıştır: "Ben bir burjuvayım kuşkusuz..."

ama burjuva düzeninin bugünkü durumunu anlamak, bu düzenin dışına çıkmayı, yeni güçlerin farkında olmayı gerektirir. Kişinin kendini tanımasını edilgen bir tutum sanmak saçmadır. Kendini yakından tanıyan hiç kimse aynı insan olarak kalmaz." Mann'ın eserleri sınıflı toplumda gerçekçi olmayı sürdüren bir yazarın değişimini gözler önüne serer. Mann karakterlerini şekillendirirken onları sokaktan, yaşamdan koparmaz. Tarihselliği içerisinde okuyucuya sunar. Tolstoy'a olan hayranlığı da Tolstoy'un tarihselliği romanlarında açıkça ortaya koymasındadır. Tolstoy romanlarının çoğunda kahramanlarını Rusya'da giderek cürüyen aristokrasiden alırken; Mann yozlaşan ve devrimci özelliğini kaybetmiş burjuvaları kahraman olarak seçer. Lukacs'ın da yerinde belirttiği gibi Mann sınıf çatışmasını burjuva açısından ele alır ve bunun ruhsal ve ahlaksal sonuçlarını açığa vurarak, toplum üzerindeki etkilerini ancak dolaylı bir yoldan gösterir. Mann için sınıf çatışmasını açıktan irdelemek mümkün değildir çünkü bulunduğu sınıfsal konum ve yaşamı buna el vermemektedir.

Mann daha önceden Balzac'ın, Dickens'in çıktığı tepelere çıkmıştır. Ama daha da ileri gidemez. Çünkü burjuva aydınlanması sona ermiştir. Kafka'nın

karamsarlığı ile Mann'ın gerçekçiliği çatıştığında yerimiz nerede olacaktır. Lukacs'ın sorduğu bu soru postmodern edebiyat çağında daha da yakıcıdır, daha da günceldir. Gerçekçilik ne edebiyatta ne sanatta ne de siyasette kaybetmememiz gereken en değerli mevzimizdir.

Kaynakça:

Aytaç, Gürsel, (2000) Thomas Mann'ın "Büyülü Dağ" ve "Lotte Weimar'da" Romanlarındaki Edebi Kişiliği, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Hobsbawn, Eric (1998) Sermaye Çağı 1848-1875, çev: Bahadır Sina Şener, Ankara: Dost Yay.

Lukacs, György. (1977) Avrupa Gerçekçiliği, çev: Mehmet H. Doğan, İstanbul: Payel Yay.

Lukacs, György. (1975) Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı, çev: Cevat Çapan, İstanbul: Payel Yay.

Mann, Thomas. (1983) Budenbrook Ailesi, çev: Burhan Arpad, İstanbul: Can Yay.

Thomson, David (1990) Europe Since Napoleon, London: Penguin Books

Wayne, Theoderek. (2001) The Doomed Enslavement of the Individual in Capitalist Society as Viewed by Marx, <http://www.classicnote.com/>

ClassicNotes/Titles/budenbrooks/essays/essay1.html

Düşündüren-İm

Değiştiren-İm

GÖRGÜSÜZ GÖRGÜ HOCASI KOTSUKE NO SUKE *

Aşağıdaki hikayeyi yazarın ağzından olduğu gibi yayınlıyoruz. Anlatılanları olumluyor yalnızca Çin Devrimi'nin gerçekleştiği uzak Asya'daki feodal ilişkilere dikkat çekmek istiyoruz.

Bu hikayede anlatacağımız alçaklığın konusu. Ako şatosunun efendisinin şerefini iki paralık ederek ölümüne yol açan, sonra da hak ettiği intikamla yüz yüze geldiğinde harakiri yapmaya yanaşma-

yan bahtsız bir saray görevlisi, görgüsüz görgü hocası Kira Katsuke no Suke. Güçlü bağlılıkları canlandırdığı ve olumsuz bir girişim için gerekli fırsatı yarattığı için, bütün insanlık şükran duymalı ona aslında. Bu olayın anısına yüz kadar roman, inceleme, doktora tezi ve opera yazılmış; bu konuyu işleyen porselen çanak çömlekleri, benekli lâcivert taşlarını ve lak işlerini saymıyoruz bile. Hikâyeye her şeye e-

atan beyazperdenin de çok işine yaramış, çünkü "Kırk Yedi Komutanın ibret Verici Öyküsü" -adı bu- Japon sinemasının en sık başvurulan esin kaynağı olmuş. Bu büyük ilginin de gösterdiği gibi, kılı kırk yararcasına belgelenmiş şöhrret, haklı olmanın da ötesinde, herkesin doğruluğunu hemen onaylayacağı bir şöhrrettir.

(...)

Çözülen Kurdele

1702 ilkbaharının geride kaldığı günlerden bir gün Ako şatosunun saygıdeğer efendisi Asano Asano Takumi no Kami, bir imparatorluk elçisini ağırlamak, yedirip içirmekle görevlendirildi. İki bin üç yüz yılın imbiğinden süzülüp gelen görgü kuralları, böyle bir durumda uygulanması gereken törenleri tartışılmaz biçimde belirtiyordu. Elçi, Mikado'yu temsil etmekteydi, ama simgesel biçimde ya da dolaylı yoldan: bu kılcal ayrımı hem büyüksemeden hem de küçümsemeden özenle değerlendirmek gerekmekteydi. Sonradan ölümcül yanlışlara yol açabilecek gafları önlemek amacıyla, görgü hocası olarak Yedo sarayından bir yüksek görevli gönderildi elçiden önce. Sarayın rahatından uzak kalan, belki de kendini ceza

olarak bir koy dinlencesine ya da bir çeşit sürgüne gönderilmiş hisseden Kira Kotsuke no Suke, görevini yerine getirmek için en küçük bir zahmete girmedi. Dahası, çalımından geçilmiyor, kendini beğenmişliğini zaman zaman küstahlığa vardırdı. Öğrencisi, salonun efendisi, onun bu aşağılamalarını görmezden gelmeye çalışıyordu. Nasıl karşılık vereceğini bilemiyor, katı görev anlayışı onu zora başvurmaktan alıkoyuyordu. Bir gün, çorabının kurdelesinin çözülmüş olduğunu fark eden görgü hocası, salonun efendisinden kurdeleyi bağlamasını istedi. Takumi no Kami, öfkeden yanıp tutuşmasına karşın, hiç ses çıkarmadan bağladı kurdeleyi. Görgüsüz görgü hocası, ona, kafasının hiçbir şey almadığını, bu kadar kötü bir düşümü ancak bir danga lağın atabileceğini söyledi. Şatonun efendisi, artık dayanamadı, kamasını çekti, hoca'nın kafasına doğru şöyle bir savurdu. Alnında ince bir kan izi beliren Kotsuke no Suke, pılsını pırtısını toplayıp kaçtı oradan.

Birkaç gün sonra askeri meclisin verdiği ceza belli oldu: Takumi no Kami kendi elleriyle canına kıyacaktı. Ako şatosunun orta avlusuna, kır-

mızı keçe halis la kaplı bir yükselti kuruldu. Kara yazgılı adam yükseltide belirdi. Kendisine uzatılan, sapı değerli taşlarla bezeli altın hançeri aldıktan sonra herkesin önünde suçunu itiraf etti, beline kadar soyundu, iki törensel darbeyle bağırsaklarını deşip bir samuray gibi öldü. Keçe halı kırımızı olduğu için, uzaktaki seyirciler kanı görememişlerdi. Ak saçlı bir adam (mahkûmun sağ kolu, akıl hocası Oishi Kuranosuke) saygılı adımlarla ilerledi, kılıcını kaldırdı, bir vuruşla kelleyi gövdeden ayırdı.

Düzinece Alçaklık

Takumi no Kami'nin şatosuna el konuldu, komutanları dağıtıldı, ailesi beş parasız ortada kaldı, leke sürülen adına sövgüler, lanetler yağdırıldı. Söylentilere kulak verilecek olursa, Takumi no Kami'nin canına kıydığı gece, kırk yedi komutanı birlik olup bir dağın kimselerin erişemeyeceği bir yerinde toplanmışlar, bir yıl sonra olacakları en ince ayrıntılarına kadar tasarlamışlardı. Gerçekteyse, düşündüklerini adım adım ve büyük bir temkinlilikle uygulamak zorunda kalmışlar; bazı toplantılarını da erişilmez bir dağ doruğunda değil, bir korunun içindeki küçük bir tapınakla, için-

de bir ayna bulunan dikdörtgen bir kutudan başka eşyası olmayan, eski püskü, ahşap bir kulübede yapmışlardı. İntikam almak için yanıp tutuşuyorlar, ama nasıl intikam alacaklarını bilemiyorlardı.

Nefretlik görgü hocası Kira Kotsuke no Suke, evini daha korunaklı kılmıştı; tahtirevanını ok ve kılıç ustası askerler korumaktaydı. Casuslarına çok güveniyordu; hepsi de satın alınamaz, uyanık ve sinsî casuslardı, intikamcılarının önderi olduğu sanılan akıl hocası Kuranosuke'yi yakından izliyor, gözetliyorlardı. Kuranosuke adım adım izlendiğini bir rastlantı sonucu öğrendi ve bütün intikam planını bunun üstüne kurdu.

Güz renklerinin imparatorluğun hiçbir yerinde oradaki kadar güzel olmadığı bir kente, Kyoto'ya taşındı Kuranosuke. Kumarhanelere, meyhanelere ve kerhanelere dadandı. Ağarmış saçlarına bakmadan, orospularla, şairlerle, zaman zaman daha da beteriyle düşüp kalkmaya başladı. Günlerden bir gün, sık sık gittiği batakhanelerden birinden kapı dışarı edildiğinde, yüzükoyun yere kapaklandı; kafası kendi kusmuğuna gömülü, sokağın ortasında sızdı kaldı.

Sabahleyin onu bu durumda güren bir Satsumalı, hem yüreği parçalanarak, hem de öfkeden kudurarak, "Bak sen şu işel" dedi. "Asano Takumi no Kami'nin akıl hocası Oishi Kuranosuke değil mi bu? Canına kıyan efendisine el vermişti. Ama efendisinin öcünü alacak yürek yokmuş bu herifte anlaşılan. Zevke, safaya, rezilliğe vurmuş kendini. Demek, samuraylığa layık değilmiş!"

Sonra da, hâlâ uyumakta olan Kuranosuke'yi ayağıyla dürtükleyip suratına tükürdü. Casuslar bu kepezeliği bildirdiklerinde, Kotsuke no Suke rahat bir nefes aldı.

Rahat bir nefes almakla kalsa iyi. Karısını ve küçük oğlunu başından savıp, kerhanelerden bir odalık satın aldı. Kuranosuke'nin bu müthiş rezillik oyunu, düşmanının yüreğini ferahlattı, tetikte durmayı bırakıp gevşemesini sağladı. Böylece Kotsuke no Suke muhafızlarının yarısına yal verdi.

Kırk yedi komutan, 1703 Kasım'ının en sert gecelerinden birinde, Yedo varoşlarında, bir köprüyle bir iskambil kâğıdı fabrikasının bitişiğindeki cascavlak, rüzgârlı bir bahçede buluştu. Efendilerinin bayrakları ellerinde, oradan

yürüyüşe geçtiler. Ama baskını başlatmadan önce, düşmanlarının komşularına haber salıp gece eşkiyası ya da haydut olmadıklarını, şaşmaz adalet adına askerî bir harekâta giriştiklerini bildirdiler.

Yara İzi

Kira Kotsuke no Suke'nin sarayına iki koldan saldırdılar. Ön kapıya yüklenen ilk saldırı kolunun başında akıl hocası vardı, ikinci saldırı kolunu ise, on altısına basmak üzere olan büyük oğlu komuta ediyordu; o gece öldü. Bu yaşanmış karabasanın her anını her tarih kitabı yazar: Duvardan ip sarkıtıp kurnazca avluya inişlerini; davulların saldırıyı duyuruşunu; sarayı savunanların oradan oraya koşuşturmalarını; damın dört yanına yerleştirilmiş okçuları; okların hızla uçup bir insanın can alıcı organlarına saplanışını; kana bulanmış porselenleri; önce yakıp kavuran, sonra dondurup buz kesen ölümü; kıyımın umursamazlığını ve kargaşasını. Dokuz komutan oracıkta can verdi; sarayı savunanlar da yiğitlikle onlardan geri kalmadılar, geri çekilmeyi bir an akıllarından geçirmediler. Ama gene de, gece yarısını az geçce, direniş tümünden kırıldı.

Bu sadakat gösterisinin gerçekleştirilmesine neden olan alçak Kira Kotsuke no Suke ise ortalıkta yoktu. Sarayda aramadık yer bırakmadılar, ama iki gözü iki çeşme kadın ve çocuklardan başka kimseyi bulamadılar. Komutanlar Kira Kotsuke no Suke'yi bulmaktan umudu kesiyorlardı ki, akıl hocası sarayın efendisinin döşeginin hâlâ sıcak olduğunu fark etti. Yeniden aramaya koyuldular ve çok geçmeden bronz bir aynanın gizlediği dar bir pencere buldular. Aşağıda, karanlık küçük bir avluda, beyazlar içinde bir adam onlara bakıyordu. Sağ elinde tuttuğu kılıç tir tir titriyordu. Aşağı indiklerinde, adam hiç karşı koymadan teslim oldu. Alnında hâlâ bir yara izi, Takumi no Kami'nin hançeriyle kazımış olduğu mühür izi vardı.

O zaman, tepeden tırnağa kana bulanmış olan komutanlar, nefret etlikleri düşmanlarının önünde diz çöktüler; ona, görgü hocası yüzünden yitirdikleri Ako şatosu beyinin komutanları olduklarını söylediler ve bir samuraya yakışır biçimde intihar etmesini istediler.

Böyle bir korkağa böyle bir onur sunmak boşunaydı oysa. Kotsuke no Suke, onur nedir bilmeyen bir adamdı. Gün ağarırken, boğazım kesmek

zorunda kaldılar.

Tanıklık

İntikamlarını Tama öfkeye kapılmadan, ortalığı velveleye vermeden ve aman tanımadan almış olan komutanlar, efendilerinin yattığı tapınağa doğru yola koyulmuşlar.

Kira Kotsuke no Suke'nin insanın tüylerini diken diken eden kellesini bir kovanın içinde taşırlarken, bir yandan da nöbetleşe çevreyi kolluyorlarmış. Güneşin altında kırlardan giderek tüm ili boydan boya geçmişler. Yol boyunca, göz yaşları içinde çevrelerini saran insanların hayır dualarını almışlar. Sendai Prensi onları sofrasına buyur etmişse de, efendilerinin nerdeyse iki yıldır onları beklediğini söyleyerek geri çevirmişler prensin çağrısını. Efendilerinin karanlık mezarına vardıklarında, düşmanlarının kellesini bir sunu sunar gibi mezarın başına bırakmışlar.

Yüksek Mahkeme sonunda kararını vermiş. Bekledikleri bir karar olmuş bu: intihar etme ayrıcalığı tanınıyormuş hepsine. Onlar da intihar etmişler, üstelik bazıları coşkulu bir soyululukla kıymışlar canlarına; efendilerinin yanbaşında topırağa verilmişler. Erkekler, kadınlar ve çocuklar bu sadık

adamların mezarı başında toplanıp dua etmişler.

Satsumalı

Mezarın başında toplananlar arasında, uzun bir yoldan geldiği anlaşılan, üstü başı toz toprak içinde, bitkin bir delikanlı da varmış. Oishi Kuranosuke'nin mezartasına kapanıp haykırıyormuş: "Kyoto'da bir kerhanenin kapısının önünde sızmış yalarken görmüştüm seni. Efendinin intikamını almayı planladığın aklımın ucundan bile geçmemişti. Seni efendisine ihanet eden bir asker sanıp yüzüne tükürmüştüm. Beni bağışlamamı dilemeye geldim huzuruna." Böyle demiş ve oracıkta harakiri yapıp canına kıymış.

Tapınağın rahibi de, onun bu davranışı karşısında çok duygulanmış, komutanların yanına gömmüş onu.

Kırk yedi sadık adamın öyküsü burada sona eriyor; ama aslında bu öykünün sonu yok, çünkü belki de sadakat nedir bilmeyen, ama bir gün sadakat gösterme umudunu hiçbir zaman tümden yitirmeden bizler, onları sözlerimizle onurlandırmayı sürdüreceğiz.

Borges, Jorge Luis. Alçaklığın Evrensel Tarihi, İletişim Yayınları

Mitoloji Üzerine

Mitoloji bir kültürün yarattığı mitoslar (söylenceler) toplamıdır. Bir başka anlamıyla da bu mitosları yorumlayan, açıklamaya çalışan bilim dalıdır. Mitolojik düşünce ise felsefe öncesi toplumların düşünce biçimidir, benzetmeye dayanır. İnsanın yetersizliğini kişileştirdiği canlı varlıklardan yardım dileyerek aşmak istemesi kökenlidir. Aslında mitleştirilen nesnede olmayan özellikler, belli bir amaçla uygun olarak nesneye yüklenir. Kimi zamanda bir doğa olayının sebebi insansı özellikler taşıyan bir tanrıya yüklenir. Mitoslar insanın beklentisidir, onlarda her şey mümkündür. Mitoslarda, doğa olayları, insanların kaderi, tanrılar yarı-tanrılar, kahramanlarla açıklanır. İnsanın kendisini, çevresini, oluşu anlamlandırma çabasıdır.

Mitoloji, insanın doğa karşısında mücadelesinde ortaya çıkmıştır. Kökleri totemciliğe dayanır. Totemcilik kabile toplumuna özgü büyüsel-dinsel bir sistemdir. Kabileyi oluşturan her klanın doğadaki bir nesneyle bağlantısı vardır. Totem adı verilen bu nesne, çoğu zaman bir bitki ya da hayvandır. Bunların çoğunu yenilebilir olması totemciliğin yiyecek sağlamaya bağlantılı olduğunu gösterir. İlkel topluluklar halinde yaşayan insanlar av verimini artırmak, için av hayvanının davranışını taklit ederler. Av öncesi yapılan dansların amacı, av hayvanının davranışlarını olduğu gibi yansıtmakla böylelikle onun hareketlerini iyice bellektir. Bu da av sırasında avcıya üstünlük sağlar. Zamanla avın başarılı geçmesini sağlayan bu danslar büyüye dönüşür. Büyü, insanın tapınmalarla doğayı denetleyebileceği sanısına dayanır. İnsanlık tarih boyunca yaratmış sonra da yarattığının ürünü olmuştur. Önce insan düşüncesi tanrıları yaratmış sonra da tanrıların ürünü olmuştur.

Mitolojik öyküleri, mitolojik düşünceden ayırmak gerekir. Mitolojik öykülerin bir zararı olamaz. Asıl zarar kişinin mitolojik düşünmesindedir. Mitolojik düşünce ile nesnel ilişkiler hiçlenir. Öyküler bir toplumun kültürünü, birikimini, serüvenini temsil eder. Mitoloji bilgisiz insanın anlam arayışıdır. Şimşekler çakıyor, gök gürültüyor, deniz kabarıyor... bütün bunların karşısında insan, olanı biteni anlamaya çalışarak, açıklamalarda bulunuyor. Bu açıklamalar aklın belirleyiciliğinden çok düş gücünün ürünleridir. Döneminde, üretim ilişkilerinin koşullayıcılığında insanın anlama yetisi henüz etkinleşmemiştir. Bu yüzden insan anlamlandırabilmek için düş gücünü kullanır. Öyleyse mitoslar insanlığın çocukluk düşüncesidir. İlkçağlarda her uygarlıkta mitoslara rastlanır. Bu mitoslar birbir-

leriyle kaynaştırılır farklı coğrafyalarda yeniden yorumlanır. Toplumun yaşayışının, korkularının, saplantılarının resmidir.

Mitoslar felsefeyi önceller. Mitolojinin ve ilk felsefenin sorduğu sorular aynıdır. Ben kimim? Gör-düklerim nasıl oldu? Dünya nasıl meydana geldi? vb. Fark bu sorulara verilen yanıtlardır. Mitoslar bu soruları doğa üstü güçlerle, tanrılarla, yarı-tanı karakterlerle açıklamaya çabalar. Bu düşey nedensellik ilişkisidir. İlk felsefe ise bu soruların yanıtlarını doğada arar. Bu da yatay nedensellik ilişkisidir. Bir olayın sebebi başka bir olaydır ya da nesnedir.

Mitolojik düşünceden felsefeye dönüşümün anahtarı sınıf mücadelesidir. Mitoslar feodal karakterde kahramanlık çağlarının siyasal düşüncesidir. Kent devletleri döneminde yeni bir toplum, yeni bir düşünüş gerek olur. Mitolojik düşünce, dünyayı durağan, değişmez, belirlenmiş kabul eden bir sınıfın, aristokrasinin düşünce biçimidir. Aristokratlar yönetme hakkını tanrılardan aldıklarını hatta soylarının tanrılara dayandıklarını iddia ederler. Ticaret ve sanayiinin gelişmesiyle kasabalar gelişip kentleşir. Bu arada yeni bir kentli orta sınıf, tüccarlar ortaya çıkar. Yükselen devrimci sınıf, tüccarlar, iktidarlarını karşısında yer aldıkları sınıfın ideolojisiyle kuramazlardı. Bu sınıfın siyasal rakibinin düşüncesini, ideolojisini benimseyip sürdürmesi, onun yalnız düşünsel egemenliğine değil siyasal egemenliğine de boyun eğmesi anlamına gelirdi. Bunun için ortada olana yeni bir açıklama, yeni bir yorum gerekti. Böylece mitolojiden felsefeye geçiş gerçekleşti. İlk filozoflardan Anaksagoras'la ilgili anlatılan öykü tam da duruma işaret eder. Demokratların (tüccarların) desteklediği hükümdar Perikles zamanında bir tek boynuzlu koç doğar. Kahinlere – aristokrazi yanlıları- göre tek boynuzlu koç, olan bitenden rahatsız olan tanrılarının bir uyarısıdır. Perikles'in yakın dostu Anaksagoras ise bu durumun kafa kemiklerinde meydana gelen bir anomaliden kaynaklandığını iddia eder. Sonunda koçun başı yanılır, Anaksagoras'ın haklılığı ortaya çıkar. Her mitoloji içinde dinsel inançlar taşır. Mitolojiden felsefeye geçiş, düşüncenin laikleşmesi; inanç öğelerinden arınmasıdır.

Mitolojik düşünce çağımızda da sürmektedir. Bu iki biçimde gerçekleşir. Birincisi feodalizmle hesaplaşmamış toplumlarda, kökenleri tarihten gelen batıl inançlar biçiminde, ikincisi emperyalist egemenliği sürdürmek için yaratılan sahte gerçeklikler biçiminde.

2500 yıl önce mitolojiden felsefeye geçilmiş Anadolu topraklarında bugün hala yağmur duaları edilir, adaklık kurbanlar kesilir. "Kaderde olana razı gelinir", "Başa gelen çekilir". Bütün bunlar mitolojik düşüncenin türevleridirler. İnsanın us dışı tarafına dayanan kolaycılık olduklarından günümüze kadar varlıklarını sürdürebilmişlerdir. Tabii küçük üretimin darlığını, demokratik devrimin gerçekleşmemesini unutmamak gerekir. Toplumdaki boyuneğmişliğin, boşvermişiliğin, itaatin temelleri mitolojik düşünmede bulunur.

İnsanın gerçeklikle ilişkisinin kopması kapitalistler için yönetebilmenin en uygun koşulu. Bunu başarabilmek için hemen her gün türlü kılıklar altında yeni mitoslar karşımıza çıkarılıyor. Kimi zaman bir kişinin şöhret yapılarak ulaşılmaz kılınması; popüler söylemle "star"laştırılması, kimi zaman düş gücünü zehirleyen yapımlar. Yakın zamanda yaygarası kopartılan "Yüzüklerin Efendisi" filmi hatırlayalım, olağanüstü görsel efektlerle gerçeklik hissi veren film, tüm yakıcı sorunları ile bu dünyadan bir kaçıştı. Aslında "Yüzüklerin Efendisi" kitabı, Tolkien adlı mitolojiye hakim bir filologun kendine yarattığı bir mitostu. Emperyalistler bu mitos işleyerek yeni bir mitos yarattı. Ne yaman çelişkidir ki, yoksulluk içinde ölmüş Tolkien'in yapıtı yoksullar için bir silaha dönüştürülmüştür.

Bir coğrafyayı tanımak, bir koldan da mitosları okuyup bilmekle mümkündür. Yüzyıllardır halk içine kök salmış düşüncelerin temelleri mitoslarda bulunur. Mitoslar devrimcinin dilinde yeniden yorumlandıkları durumda devrimciden halka birer büyük köprü olacaklardır.

Sahiden “İdeolojilerin Sonu” mu Geldi?

“İdeoloji, çoğunlukla, göstergeler, anlamlar ve değerlerin bir egemen toplumsal iktidarın yeniden üretilmesine katkıda bulunma tarzları anlamına gelir; ama aynı zamanda siyasal çıkarlarla söylem arasındaki her anlamlı konjektürü de ifade eder.”

Terry Eagleton

İdeolojilerin sonu söylemini doğru bir çerçevede ele alarak, kavramın tarihsel süreçte nereye oturduğunu gerektirdiği biçimde kavrayabilmek için öncelikle “ideoloji” teriminin içeriğine ve tarihsel seyrine bakmakta yarar vardır.

İdeoloji Nedir?

İdeoloji kavramını ilk olarak 18. yüzyıl filozofu, Destutt de Tracy kullanmıştır. Tracy, bu söylemiyle düşünce (fikir) araş-

tırmasını ve düşüncelerin kökenleriyle ilgili bir araştırmayı amaçlamıştır. Bu söylem daha sonra Cabanis, Volney ve Daunou gibi düşünürlerce benimsenmiş ve “ideoloji” kavramı kabul görür bir hale gelmiştir.

“İdeoloji, giderek fikirlerin özelliklerini, yasalarını, kökenlerini araştırma anlayışı olmaktan çıkarak temel siyasal görüş anlamına alınmaya başladı” (Timuçin, 1998, s164). İdeoloji, toplumsal yaşama ve sınıflara ilişkin bir söy-

lem olup, toplumsal yaşamın örgütlenmesine dair öngöründe bulunur. İdeolojilerin ortak yanı, toplumlara mutluluk vaat etmeleridir. Siyaset felsefesinin temel metinleri olan Devlet, Politika, Prens (Hükümdar), Kanunların Ruhu Üzerine gibi yapıtların tümünde ortak olan yön, hepsinin mutluluk ve refahı öngörmeleridir. Bu durum, “ideoloji” söyleminin kabul görmeye başladığı 19. yüzyıl için de böyledir. İdeoloji kavramını kullanan **Marks**, ideolo-

jiyi en genel anlamda toplumsal yaşayışa ilişkin düşünce olarak ele alır. Yani Marksist kuramda, ideoloji, ahlaki, felsefi ve dini düşüncelerin bütünü olarak algılanıp tanımlanır. İdeoloji kavramını sınıf ve iktidar ilişkisinden bağımsız ele almak, ideolojinin kavramsal içeriğini eksik kavramak anlamına gelir. Marks, kapitalizmi açıklarken, onun kendini var eden ve toplumlar (sınıflar) nezdinde kendini meşru kılan yönünün onun ideolojisi olduğunu belirtmiştir. Marks'a göre, dünyaya ve özellikle sosyal dünyaya (yaşama) ilişkin kavrayışımız politik çıkarlarca belirlenir. Hakim sınıfa tabi olan, ezilen ve sömürülen sınıfların değil de hakim sınıfın çıkarına uygun birtakım inançlar egemen kılınır. Kapitalizmde, yaşamın doğası ve sınıflar arası çelişkiler egemen sistem (ideoloji aracılığıyla) tarafından gizlenir. Burada devreye giren ideolojinin kendisidir. Bu nedenle, egemen sınıfın ideolojisine karşı, gizlenmeye çalışılan ezilenlerin ideolojisini açığa çıkarmaya çabalamak gerekmektedir. Çünkü, egemen ideoloji, yabancılaştırmayla, gerçekliğin önüne bir perde çeker.

İdeolojinin ne olduğuna ilişkin "ideoloji" adlı önemli bir yapıt ortaya çıkaran İngiliz düşünürü Terry Eagleton, bu kavramı çeşitli yönleri bakımından 16 biçimde tanımlamıştır.¹ Eagleton'a göre, ideoloji, toplumsal yaşamdaki anlam, gös-

terge ve değerlerin üretim sürecine işaret eder. Ayrıca, ideoloji belli bir sınıfın ortak düşüncelerini de simgeler. Kavramın bir diğer yanı, Marks'ın da belirttiği üzere, egemen siyasi iktidarın kendini meşrulaştırma aracı olmasıdır. Eagleton'ın dikkat çektiği noktalardan bir diğeri ise; değerlerin sistemli bir biçimde çarpıtılmasının da

Kapitalizmin kurumsallaşmasını büyük ölçüde sağladığı, ancak büyük bunalımlara da engel olunamadığı bir yüzyıl olan 20. yüzyılda, dünyadaki siyasi ve ekonomik gelişmelere kısaca göz atmadan ideolojilerin sonu söylemini anlama çabasının bir ayağı havada kalacaktır.

ideoloji aracılığıyla yapıldığı vurgusudur. İdeolojinin yönlerinin belirtildiği bu tanımların bazılarında, kavrama olumsuz bir içerik yüklenilmektedir. Bundan ötürü de ideoloji, çoğunlukla başkasının (hasımların) düşüncesi olarak algılanır.

Kavrama dair yapılan tanım ve değerlendirmelerde, onun bir sınıf ya da tabakaya ait ortak düşünce olduğu belirtilmiştir. Bunun yanında, ideolojiyle ilgili olarak iki ayrı tavır geliştiğini söylemek mümkündür.

"...Hegel ve Marks'tan Georg Lukacs ve bazı geç dönem Marksist düşünörlere kadar uzanan bir temel kol, büyük ölçüde, doğru ve yanlış bilme fikriyle, yanılsama, çarpıtma, mistifikasyon anlamında ideolojiyle meşgul olmuştur; buna karşın, epistemolojik olmaktan çok sosyolojik bir eğilim gösteren bir başka düşünce geleneği ise ağırlıklı olarak, fikirlerin gerçekliği veya gerçekdışılığından çok, toplumsal yaşamdaki işlevleri ile ilgilenmiştir" (Eagleton, 1996, s18). Eagleton'ın da söylediği üzere, ideoloji kavramının birbirinden farklı birçok özelliği vardır. Ancak, ideolojinin yanıltma ve manipülasyon aracı olma yönü her zaman göz önünde bulundurulması gereken bir noktadır. Kısaca, ideoloji meşru kılma ve dışlama ilişkisiyle ele alındığında, kavramın ikili özelliğinden biri kavranılmış olur. Diğer yandan, ideolojiler yabancılaştırma ve yanıltma özelliklerinin yanında, sahiplenme ve temsiliyet üzerinden ele alınmalıdır. İdeolojilerin iktidarla ilişkisi de bu bağlamda görülebilir. İdeoloji, bir sınıfın ortak düşüncesi olması bakımından, sınıfsal bir temsiliyet ifadesidir. İktidarda olmak ve tahakküm altında bulunmak, ideolojik konumlanışı doğuran unsurlar olarak karşımıza çıkar. Başka bir deyişle, ideolojiler tarihsel ve toplumsal koşullara bağlı olarak açıklandığında, sınıfsal (toplumsal taraf

olarak) temsil göze çarpar.

İdeoloji kavramına bu biçimiyle değindikten sonra, kavramın kapsadığı ya da dışladıklarına ilişkin son olarak sunular söylenilebilir: İdeolojiler, toplumsal yaşam içinde belli bir nesnel gerçekliğin ortak çıkarlar açısından değerlendirilip, ortak duyu ve düşüncelerin toplu hale getirilmiş biçimini ifade ederler. Yani ideoloji, toplumsal sınıf ya da tabakaların, ortak çıkarları doğrultusunda şekillenen düşünce sistematiğidir. Bunun yanında ideolojinin belirgin diğer yönü iktidar açısındandır. İktidarda olanın iktidarını süreklileştirmek ve kendini meşrulaştırmak için oluşturduğu düşünce sistemi de ideolojinin diğer önemli özelliğini teşkil eder.

Tüm bu söylenenlerden sonra, asıl konumuz olan "İdeolojilerin Sonu" söylemini ele almak mümkün olacaktır.

"İdeolojilerin Sonu Geldi" Söylemi Tarihsel Seyir İçinde Nereye Oturur ve Niye Ortaya Atılmıştır?

İdeolojinin ne olduğuna ilişkin temel yaklaşımlar, onun toplumsal ilişkiler bağlamında ele alınması gerektiğini ortaya koyuyor. Özellikle tarihin hız kazandığı 19. yüzyıl Avrupa'sı için yapılan "ideolojiler çağı", tanımlaması da bu bağlamda toplumsal ilişkiler çerçevesinde anlamlı bir yere oturur. Sınıfların birbirine girdiği ve çatışmaların doruğa ulaştığı bir dönem

olan 19. yüzyıl, emek-sermaye arasındaki çelişkinin de somut biçimde ortaya konulduğu bir çağı işaret eder.

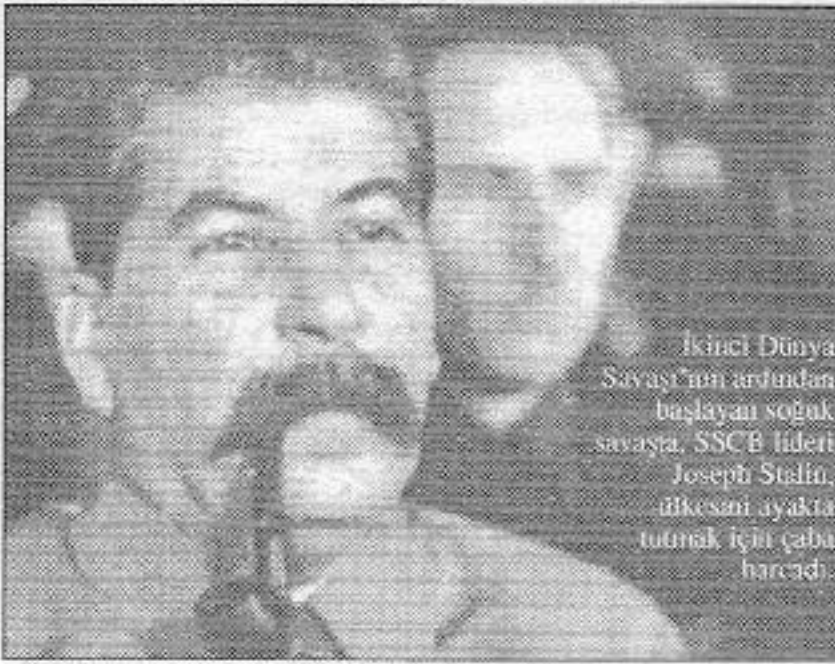
Bu dönemde, sınıflara bağlı olarak belirip tanımlanan iki temel yaklaşım ortaya çıkmıştı. Buna göre, sermaye sınıfı ve işçi sınıfı, her alanda kendi örgütlenme ve kurumsallaşmasını oluşturmaya dönük olarak elinden geleni yaparak, kendi dünya görüşlerini oluşturma çabasına girmişti. İdeolojilerin keskinleşmesi de bu doğrultuda somutlaşmıştır. Ancak, 19. yüzyılın ardından başlayan yeni sömürge savaşları ve dünyayı yeniden paylaşma mücadelelerine paralel olarak, hem toplumsal taraflara ilişkin yeni tanımlamalara ihtiyaç doğmuştur, hem de sınıfların çatışması yerini zaman zaman farklı mücadelelere bırakmıştır.

19. yüzyılı takiben ortaya çıkan koşullar, çok parçalı bir dünyayı, uluslaşma hareketlerinin hız kazanmasını ve eski sömürge ve yarı-sömürgelerin bağımsızlıklarını elde ederek, hegemonya ilişkilerinin yeniden tanımlanmasını gereğini ortaya çıkardı. İki büyük dünya savaşı, sermaye birikimi ve kapitalizmin aldığı hal açısından bu paylaşımın boyutunu ortaya koyar niteliktedir.

Kapitalizmin kurumsallaşmasını büyük ölçüde sağladığı, ancak büyük bunalımlara da engel olunamadığı bir yüzyıl olan 20. yüzyılda, dünyadaki siyasi ve ekonomik gelişmelere

kısaca göz atmadan ideolojilerin sonu söylemini anlama çabasının bir ayağı havada kalacaktır. İdeolojilerin sonu söylemi iki büyük dünya savaşı, iki büyük devrim, iki büyük bunalımın yaşandığı, yıkımlar ve umutlarla dolu bir dönemin noktalandığı iddiasıyla ortaya atıldı. 50 milyon insanın yaşamına mal olan 2. Paylaşım Savaşı'nın ardından, neredeyse tamamıyla harabeye dönen Avrupa'ya savaştan hem galip hem de az hasarla çıkan ABD'nin müdahalesi, yeni bir dönemin başladığına işaret ediyordu. Altyapısı harap olan, üretim tesisleri ve ekonomileri çöken birçok Avrupa ülkesi, savaş sonrası tek başına ayakta durmayı başaramıyordu. İşte bu durumda 15 yıl önce yaşadığı büyük bunalımdan Keynes'in yardımıyla kıl payı kurtulan dünya sistemi, savaşın

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından başlayan soğuk savaşta, SSCB lideri Joseph Stalin, ülkesini ayakta tutmak için çaba harçtı.

ardından bir kez daha kendisini restore etmek zorunda kalmıştı. Avrupa'nın altüst olduğu, genç Sovyetler Birliği'nin 20 milyon insanını yitirdiği, Avrupa devletlerinin birçok sömürgelerinin bağımsızlık kazanarak buralara akan kaynakları kestiği 1945 sonrasında dünyasında, ABD savaşın tek egemen güç olarak çıkmayı başarmıştı. Böyle bir konjonktürde, emperyalist ABD'nin önünde pek fazla tercih kalmamıştı. Harap olan Avrupa'yı onararak, aynı zamanda sistemi de "onarmak", bu sayede ekonomik ve siyasal alandaki etkinliğini artırmak bu devletin seçeceği yol olmuştu. ABD de Marshall Planı çerçevesinde Avrupa'yı yeniden inşaaya koyuldu. 50 yıl öncesinin büyük egemen ülkeleri, artık ABD yardımı olmaksızın yaşamlarını sürdüremeyecek düzeye gelmişti. Bu doğrultuda, Avrupa'nın restorasyonu için bu ül-

kelere büyük çapta iktisadi destek sağlandı. Para yardımının yanında, ABD'li firmalar da bu bölgelere akın etti. 1945'leri takip eden dönemde, yeni sömürgecilik politikaları doğrultusunda, ABD eksenli "dünyayı yeniden şekillendirme" projesi hayata geçirilmeye başlandı. Eski İngiliz ve Fransız sömürgelerine bu kez ABD göz dikmişti. Egemenlik mücadelesi farklı bir boyut kazanarak ABD'nin öncülüğünde sürdürülüyordu.

Savaş sonrasında bir diğer önemli boyutu ise, iki kutuplu dünyanın iyiden iyiye somutlaşmış olmasıydı. Bir yanda SSCB öncülüğündeki sosyalist blok, diğer yanda da ABD'nin başını çektiği, Birleşmiş Milletler (BM) ve NATO gibi organizasyonları kurmuş olan, merkez kapitalist ülkelerin ağırlıkta olduğu "kapitalist cephe" dünyanın iki kutbunu oluşturuyor-

du. Egemenlik mücadelesinin kızıştığı savaş sonrası yıllarda, Küba ve özellikle Çin devriminin de büyük etkisiyle bağımsızlığını ve devrimi kazanan Vietnam² gibi ülkeler verdikleri mücadelelerden başarıyla çıkarak dünyayı yeniden şekillendirmek için yola koyulan ABD'nin ayağını taşın çarpmasını sağlamış, yeniden şekillendirme planlarını sekteye uğratmışlardı. Soğuk Savaş, yeni dönemin adı olmuştu. ABD'nin liderliğindeki cephe, her alanda saldırıya geçerken "kızıl tehlike"ye karşı birçok projeyi hayata geçirmeye başlamıştı. Yeşil Kuşak Projesi, NATO ve BM, bunlardan yalnızca bazılarıydı. Temel mücadele, dünya sistemini korumak üzere veriliyordu. Bunun için tüm aygıtlar birer ideolojik silaha dönüştürülmeliydi. Soğuk Savaş, sanata ve sinemaya yansınmakta da geç kalmamıştı. Hollywood yıldızları ABD polisince sorgulanıyor, edebiyat ve sanatın her alanında da mücadeleye giriliyordu. İşte böyle bir dönemde, daha sonra ABD başkanı olacak Ronald Reagan bile sorgu odalarına alınıp Sovyet ajanı olup olmadığı konusunda sorgudan geçirilmişti.

"İdeolojilerin sonu geldi" söylemi, 2. Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda ortaya atıldı. ABD'li sosyolog Daniel Bell, bu tezi ilk öne süren isim oldu. 1960'lı yılların ortalarında, artık dünyanın eski yapısının kırıldığı ve yeni bir tanımlama

ihtiyacı olduğu savını dillendiren Bell, temel olarak geleneksel sağ ve sol ideolojilerin, yani 19. yüzyıldaki temel ideolojiler olarak ortaya konulan "sosyalizm" ve "liberalizm" in (kapitalizm) ekonomik ve siyasi alandaki değişimlerin sonucu olarak önem ve değerini, insanları harekete geçirebilme kapasitelerini yitirdiklerini iddia ediyordu. Bell'den sonra aynı görüşü Seymour le Lipset de dile getirmişti. Bell'in öne sürdüğü tezde, dünyanın artık eski ideolojilere göre şekillendirilmesi söz konusu olamazdı. Bunun yanında yeni düzende ideolojilere de ihtiyaç yoktu. İdeolojiler, sosyo-ekonomik dönüşümlere bağlı olarak etkiliklerini yitirmişti. Bell, ideolojilerin giriştiği mücadelenin yıpratıcı olduğunu söylerken, tarihin bu ideolojilerin etkilerini yitirdiğini ortaya çıkardığını savunmuştur. Bell'e göre, "İdeolojiler, refah devleti terimiyle özetlenebilecek olan değişimlerin kapitalist toplumlarda yarattığı değişimlerin bir sonucu olarak, örneğin siyaset alanında işçi sınıfının demokratik katılımından, ekonomik alanda refah düzeyinin artışı ve daha adil bir bölüşümden dolayı da anlamını yitirmişlerdir." (Cevizci, 2002, s535) Artık büyük çaplı ideolojik dönüşümlerin yerini, küçük çaplı reformlar ve düzenlemeler olacaktır.

Burada önemli bir nokta da ideolojilerin toptan reddedilmesinin yanında, esas olarak

Marksizm ve sınıf ideolojisinin öldüğü vurgusudur. Liberal demokrasilerde sorunların yumuşak ve demokratik yollardan çözüleceği fikri öne çıkmaktadır. Başka bir deyişle, Bell'in "İdeolojiler bitti" söylemi aslında Marksist ideolojinin bittiği iddiasıdır. Tabii bu söylemin arkasında, dünyadaki güç dengeleri ve konjonktür hesaba katılmıştır. Ancak Bell'in tezini

1970'li yıllar, özellikle sermayenin yoğunlaşma ve merkezileşme eğiliminin hız kazandığı bir dönemdir. Tüm dünyada, para transferi de tarihte hiçbir zaman olmadığı kadar kolaylaşmış ve sınırlar kalkmaya başlamıştır.

yalnızca Marksizmin ya da işçi sınıfının ideolojisinin bittiğine yapılmış bir gönderme olarak algılamak, bizi sorunu kavramaktan uzaklaştırır. Onun için, bu söylemi tüm nedensellikleri ve bağıntılarıyla ele almaya ihtiyaç vardır. Bell'in söylemi yeni bir dünyanın kurulduğu ve bu yeni dünyada mevcut yapının sorunları çözmede yeterli olacağı iddiasını taşımaktadır. Artık ideolojilerin belirleyiciliğinin bittiğini söylemek önemli bir tespit olmakla birlikte, ideolojilerin yerine konularının kendisi de bir "ideoloji"dir. Yani,

ideolojiden kaçarken, yeni bir ideoloji ve mutlaklaştırmaya gidilmiştir. Temel görüş, bundan sonra sınıf egemenliğine dayalı bir yaklaşımın günü kavramak ve karşılamakta yetersiz olacağıdır. İdeolojileri sonu tezinde özetle, "Sınıf düşüncesi kaybetti, liberal demokrasiler kazandı" fikri ileri sürülmüştür.

Bell'in bu tezinin, tarihsel süreç ve sermaye birikiminin ulaştığı nokta dista tutularak değerlendirilmesi, sorunun esas yüzünün ortaya konulmaması sonucunu doğurur. Bell'in tezi ilk bakışta, günün sosyo-iktisadi yorumlamasını yapmak olarak da değerlendirilebilir. Ancak, bu da eksik bir kavrayıştır. Çünkü, "İdeolojiler bitti" demek de en basitinden bir ideolojinin ta kendisidir. İdeolojilerin sonu geldi derken, bunun kendisinin bir ideolojiye işaret etmemesi pek olası değildir. İdeolojilerin yerine koyacağınız düşünce sistematüğünü ideolojiden ayırmak kolay olmayacaktır. Bu konudaki "son" söylemi tarihsel süreç içindeki işlevselliğiyle değerlendirildiğinde, sermayeyi, uluslararası güç dengelerini ve piyasayı da dikkate almak gerekir. Bu bağlamda "tarih"e ve tarihsel görüşlere bir göz atmakta fayda vardır.

İdeolojilerin sonu ya da tarihin sonu gibi söylemler, dünya güç dengeleri açısından önemli noktalara işaret ederken, "son" söylemi farklı bir biçimde ele alınabilir. Düşünce tarihin-

de Alman idealizm'ini doruk noktasına vardiyan W. F. Hegel, Almanya (Prusya) ile tarihi bitirmişti.³ Bu anlayış özü itibariyle, daha sonra E. Durkheim'in dile getirdiği pozitivizm bağlamında kabul edilebilir. Keza Marks da tarihi materyalizm görüşünde pozitivist bir

tarih anlayışını farklı bir biçimde ortaya koymuştur. Hegel'e göre, tarih Prusya ile biterken, Marks, sınıfların savaşı olarak tanımladığı tarihi, sınıflandırma yolunu seçmiştir. Marks her ne kadar tarihi bitirmese de ilkel toplum, köleci toplum, feodal toplum, kapitalist toplum, sosyalist toplum ve komünist toplumun birbiri ardına geleceğini öngörmüştür. Bu da bir çeşit pozitivizm olurken, Marks'ı diğer filozoflardan ayıran yön, onun tarihi bitirmeyişidir. Ancak Marks, en azından komünist topluma kadar, bir dizge belirlemiştir. Bu da tarihin sonu ya da ideolojilerin sonu söylemleriyle benzetilebilir. Çünkü Marks'ta top-

lumdaki temel çelişki, sınıflar arasındaki çelişkidir. Komünist toplumda sınıflar olmayacağından sınıf çelişkisi de ortadan kalkacaktır. Bu durumda tarihin hangi doğrultuda evrileceğine ilişkin herhangi bir tasarım yapılmamıştır. Marks'ın bundan sonrası için söylemi bulunmamakla beraber, yazdıklarından tarihin komünist toplumla tamamlanacağı görüşü ileri sürülebilir, ancak bu da bir tasarımdan ibarettir.

"İdeolojiler bitti" diyen Bell'in belirlemesinde sınıfların ve sınıflara bağlı ideolojilerin belirleyiciliğini yitirdiği tespiti vardır. O, daha sonra SSCB'nin dağılıp reel sosyalizmin çözülmesiyle, tarihi de bitirecek olan Francis Fukuyama'ya bir kanal açmıştır. Fukuyama da Bell gibi ideolojilerin eski gücünü yitirdiğini, işçi sınıfının artık yok olmakta olduğunu ve sosyalizm deneyinin de tarih tarafından "ölüme mahkum edildiği" görüşünü ortaya atmıştır. İdeolojilerin sonu söylemi, başlı başına bir ideolojiye işaret ederken "tarihin sonu" söylemi de en az diğeri kadar ideolojik bir içerik taşımaktadır.

Tarihin ve ideolojilerin bittiği ya da onlara gerek kalmadığı yolundaki sav, uluslararası sermayenin eriştiği birikim doğrultusunda değerlendirilebilir. Çünkü gerek Fukuyama, gerekse benzer görüşteki diğer düşünürler, tarihi ya da ideolojileri bitiren bir egemen-

likten ve zaferden bahsederek. Bu zafer; liberalizmin zaferidir ve zafer komünizme karşı kazanılmıştır. Çünkü, komünizmi savunan iki büyük ülke Çin Halk Cumhuriyeti ve Sovyetler Birliği, kendi istekleriyle piyasa ekonomisine geçmişlerdir. Bu da sosyalizm deneyinin tarih tarafından yanlışlanması ve mahkum edilmesidir. Fukuyama'ya göre, hiçbir zorlama olmaksızın bu geçiş olmuştur.⁴

1965'lerde Daniel Bell'in ortaya attığı "ideolojilerin sonu" tezi, ABD ekseninde vücut bulan yeni bir süreci işaret ediyordu. Bu dönemde özellikle 70'li yılların başından itibaren hızlanan uluslararası ticaret ve sermayenin uluslararasılaşmasının büyüyerek devam etmesi, böyle bir söylemi gerekli kılıyordu. Eğer bu "son" söylemini sermaye kategorisi açısından ele alırsak şunları söyleyebiliriz: 1970'li yıllar, özellikle sermayenin yoğunlaşma ve merkezileşme eğiliminin hız kazandığı bir dönemdir. Tüm dünyada, para transferi de tarihte hiçbir zaman olmadığı kadar kolaylaşmış ve sınırlar kalkmaya başlamıştır. Dünya Bankası (DB) ve Uluslararası Para Fonu (IMF) gibi kuruluşlar az gelişmiş, sömürge ya da yarı-sömürge ülkelerin tüm ekonomi politikalarını belirlemeye başlamıştır. Uluslararası sermayenin etkinliğindeki bu kuruluşlar, borç ilişkileriyle sayısız ülkenin borç batağına girmesine zemin hazırlamış ve o ülkelerin kaynaklarının, serma-

yeye aktarılmasında pay sahibi olmuştur. Bu ilişki ağı Berlin Duvarı'nın yıkıldığı 1989 yılında ve Sovyetler Birliği'nin çözüldüğü 1991'de, bir yenilgi ve bir zafere işaret etmişti. O zafer, sermayenin, piyasa ekonomisinin zaferi olarak algılandı. Artık, dünyayı bu sistem şekillendirecekti. Nitekim, 1991'deki Körfez Savaşı'nın hemen ardından dönemin ABD Başkanı George Bush, ilk kez "Yeni Dünya Düzeni"nden bahsedecekti. Bu olaylar dizisi bir hat üzerinde incelenmeye çalışılırsa, "sonlar" tezinin aslında savaşın bir başka biçimde sürdürülmesi olarak okunabilir.

İdeolojiye ilişkin yazdıklarımızda, ideolojinin, iktidardaki gücün iktidarda olmayanlar üzerindeki bir manipulasyon aracı olduğunu söylemiştik. Buradan hareketle, "Yeni Dünya Düzeni, ideolojiler bitti, tarihin sonu geldi, artık sınıf egemenliğine dayalı ideolojiler ve düzenler yok olmuştur, artık işçi sınıfı yoktur, çağımız bilgi ve enformasyon çağıdır, emeğin yerini alan değer bilgidir, iki kutuplu dünya, yerini tek kutuplu dünyaya bırakmıştır, modern demokrasilerde herkesin temsil hakkı vardır, küreselleşme dünyayı küçük bir global köy haline getirmiştir, sınıfsal çekişmeler bundan sonra yerini medeniyetler çatışmasına bırakacaktır."⁵ Tüm bu tezlerin ve görüşlerin ortak yanı, "Yeni Dünya Düzeni" ya da küresel-

leşme olarak da tanımlanan, yapı ve ilişkiler ağının mutlaklaştırılmaya çalışılmasındadır. Sanki birileri bir yerlerden "düğmeye basarak" bu tezleri ortaya sürdürtmüş gibidir. Burada, dünyada özellikle son 30 yıldaki sosyo-ekonomik, siyasal, teknolojik ve askeri ge-

"...ideolojiler teorisinin son analizde toplumsal formasyonların, yani toplumsal formasyonlar içinde düzenlenmiş üretim tarzlarının ve onların bağrında gelişen sınıf mücadelelerinin tarihine dayandığı görülecektir."

leşmelerin seyrine bir bakmaya ihtiyaç vardır. Son otuz yılda, dünyada sermayenin kendini yapılandırmada ne kadar büyük bir yol aldığı görmek için, küreselleşme, şirket evlilikleri sermayenin yoğunlaşp merkezileşmesi, ulus devletlerin işlevinin yeniden tanımlanma ve tartışılma ihtiyacının belirmesine bakılabilir. Uluslararası anlaşmalar, devletlerin artık şirketlerle masaya oturması, beraberinde uluslararası hukuk ve ticaretin buna göre belirlenmesi, hiç şüphesiz yeni bir dünya düzenini işaret etmektedir. Ancak bu dünya düzenini eskisinden ayıran şey,

teknolojinin insan yaşamını kolaylaştırması, iletişim aygıtlarının yaygınlaşarak başta para ve bilgi transferi olmak üzere her türlü transferi hızlandırmasını algılamak tek başına yeterli olmayacaktır. 1947'lerde Bretton Woods'la başlayan Cenevre Konferansı (1947), Annency Konferansı (1949), Torguay Konferansı (1951), Cenevre Konferansı (1956), Dilon Roundu (1960-61), Kennedy Roundu (1964-67), Tokyo Roundu (1977-78), Uruguay Roundu'yla (1986-94) devam eden sürecin MAI (Çok Taraflı Yatırım Anlaşması), MIGA (Çok Taraflı Yatırımları Garantileme Ajansı)⁶ ve Uluslararası Tahkim'le dünyanın dönüşümünün ne yönde olduğu konusunda bir yargıda bulunmamızı kolaylaştıracaktır. "Küreselleşme" sürecinin ne zaman başladığı konusunda ortak bir yargı olamamakla birlikte, bu sürecin sermayenin uluslararasılaşması ve Çok Uluslu Şirketler'in (ÇUŞ) yaygınlaşmasıyla kendini gösterdiğini söylemek pek yanlış olmayacaktır. Buradan bakıldığında her türlü son söyleminin, sermaye birikimi açısından oturduğu bir yer olabilir. "Sınıf ideolojilerine dayalı dünyanın yerini, sınıflar üstü siyasal eğitim ve örgütler almıştır" düşüncesi, yukarıda saydığımız sürecin bir parçası olarak algılanmalıdır. Aksi takdirde, "son" söylemlerini kavrama çabamız yetersiz kalacaktır.

Bu nedenle, gerek Bell'in, gerek Fukuyama'nın gerekse de Huntington'ın ortaya attığı tezlerin ortak bir noktasını bulmak, bu ilişkilerin yani sermaye birikimine bağlı olarak şekillenen ilişkilerin açığa çıkarılmasında önemli veriler olacaktır. Şimdi, her üç tezin ortak noktalarına kısaca göz atmakta yarar vardır. Üç tezin temelinde de eski dünyanın artık geride kaldığı kabulü vardır. Üç tezde de sınıf yaklaşımının yanlışlandığı görüşü hakimdir. Sınıflar belirleyiciliğini yitirmiştir. Fukuyama ve Huntington'da daha baskın olmakla birlikte, dünyanın yeni seyrinin "Küreselleşme ve Yeni Dünya Düzeni" ekseninde olacağına ilişkin önemli veriler vardır. En azından, Fukuyama liberalizmin zaferini ilan etmekle görevlendirilmişçesine ortaya çıkıp, "Siz kaybettiniz, biz kazandık" cinsinden bir kabulü tezini temellendirmeye çalışmıştır. Buradaki biz, kapitalistler, dolayısıyla liberalizmi savunanlardır.

Uluslararası sermayenin aldığı boyut göz önünde tutulduğunda, dünyanın büyük bir değişimden geçtiği ve buna uygun bir yeniden tanımlamanın gerektiğini kabul etmek, eskiyi tümden reddetmeyi gerektirmez. Burada yapılan, onlarca yıldır sürdürülen bir mücadelenin bir noktasındaki taktik üstünlük olarak algılanabilir. Bilgi toplumu, küreselleşme gibi söylemler de ancak bu bi-

çimde bir zemine oturabilir.

Özellikle 90'lı yıllardan itibaren "İdeolojilerin sonu geldi" ya da Tarihin sonu geldi" söylemleri, sosyal hayatta da sıkça kullanılan ideolojik söylemler olmaya başladı. Her fırsatta sermayenin temsilcileri, "Bize karşı gelmeyin" vurgusunu yapıyorlar. Örneğin, ABD'nin dünyayı yeniden şekillendirme projesinde bu vurguya sıkça rastlanmaktadır. Son olarak Başkan W. Bush, Irak'a saldırı öncesi, tüm dünyaya "Ya bizim yanımızda olursunuz, ya da karşımızda" diyerek seçeneksizliğe vurgu yapmıştı. Bu söylem de ideolojiler bitti, artık sadece bir "yön" var. Onu kabul etmeyen sistemin dışına atılır ve hatta yok edilir. W. Bush'un babasının 1991'de işaret ettiği Yeni Dünya Düzeni, son 12 yıldaki gelişmelere bakıldığında daha iyi anlaşılabilir: ABD'de petrol

şirketlerinin ortaklarının bakan olduğu, dünya kaynaklarının sermayeye peşkesinin ayyuka çıktığı, uluslararası hukuk ve insan haklarının hiçe sayıldığı, "para ve kâr"ın temel değer olduğu bir 12 yıl.

Burada önemli olan bir başka ayırım da sistemi dışlama ve içermek mekanizmasını çok başarılı bir biçimde kullanarak, uluslararası piyasa ekonomisinin en ücra bölgelere bile sokularak, egemenliğini kabul ettirmesi olmuştur. Örneğin, Türkiye'de 1980 sonrası gelişmeler ve özellikle Tahkim Yasası'nın kabul edilmesi MAI'nin imzalanması süreçleri, bizi de bu mekanizmanın daha fazla içine alarak, içermesine yol açmıştır. Söylem yine aynıdır. Bilgi ve enformasyon çağı, engellenemez bir biçimde dünyayı dönüştürmekte ve küresel (global) köy haline gelen dünyada artık, tamamen farklı bir

döneme girildiği kabul edilmelidir. Kimse, bu seyri değiştiremez. Kimse, karşı gelemez. İşte bu noktada, başta ideolojiye ilişkin söylediklerimiz tekrar hatırlanabilir. Bu söylemler, her ne kadar "İdeolojiler öldü" yargısını örtük olarak taşısa da yine ideolojiye başvuran söylemlerdir. Özellikle, "Karşı gelmeyin" söylemi, bir kabulü ve mutlaklaştırmayı doğuruyor. Vurgu, sermayenin egemenliğinin kayıtsız şartsız tanınması gerektiğine yapıyor. Sistemin sizi dislamaması için, oyunun kurallarına uymak zorundasınız. İdeolojinin bu yönünü doğru anlamlandırmak için ideoloji-iktidar, ideoloji-sanat, ideoloji-eğitim, ideoloji-dil, ideoloji-bilim, ilişkileri gözden kaçırılmamalıdır.

Sonuç Yerine

Tüm aktarılanlardan sonra "ideolojilerin sonu" söylemini bir yere oturtmaya çalışırsak; *"...ideolojiler teorisinin son analizde toplumsal formasyonların, yani toplumsal formasyonlar içinde düzenlenmiş üretim tarzlarının ve onların bağrında gelişen sınıf mücadelelerinin tarihine dayandığı görülecektir"* (Althusser, 2000, s48) tespitini hatırlamak gerekir. Çünkü, tarihi sınıfların mücadelesi olarak algılama düşüncesi, beraberinde ideolojilerin de sınıflar var oldukça ortadan kalkmayacağı düşüncesini doğuruyor. İdeolojiler değişir, ancak "ideoloji"

İdeolojiler değişir, ancak "ideoloji" yok olmaz. Sosyalizm ya da kapitalizm düşünceleri tarihselliği içinde başlangıcı ve sonu olan süreçler olarak algılanabilir, fakat, "ideoloji" kavramı bunlardan bağımsızdır.

yok olmaz. Sosyalizm ya da kapitalizm düşünceleri tarihselliği içinde başlangıcı ve sonu olan süreçler olarak algılanabilir, fakat, "ideoloji" kavramı bunlardan bağımsızdır. Bu nedenle, ideolojilerin bittiğini söylemek, tarihin bittiğini söylemek (Fukuyama'dan farklı olarak), tarihin bittiğini söylemek de insanın bittiğini söylemek anlamına gelir.

İdeolojilerin sonunun geldiği önermesinin kendi başına bir ideoloji olduğu da göz önünde tutulması gereken hususlardandır. Çünkü, ideolojiler dil aracılığıyla aktarılır ve bu nedenle de dil, çok önemli bir ideolojik aygıttır.

İdeoloji tartışmasının J. Habermas ve K. Mannheim bağlamında ele alındığı biçim de hesaba katılmalıdır. Habermas, "Rasyonel Bir Topluma Doğru" adlı eserinde, ideolojinin bilim ve eğitimle ilişkisine değinerek, onların yeniden tanımlanması gereğine ve alan-

larının genişlediğine değinir. 1970'li yıllarda kaleme alınan eserde, Avrupa'daki öğrenci hareketinin ideoloji ve toplum-bilimle nasıl açıklanacağı tartışması da yürütülür. Mannheim, 20. yüzyılın ikinci çeyreğinde, dünyanın değişimini de göz önünde bulundurarak ideolojinin bir başka yönüne dikkat çekmiştir. Ona göre, başkalarının görüşlerine getirilen her eleştiri, yani ideolojik olma eleştirisinin kendisi de ideolojiktir. Bu nedenle, ideolojiye karşı gelindiğinde de ideoloji yapılmış olur. Mannheim'ın ideoloji tartışmasına yaptığı bir katkı, ideolojinin toplumsal ortak duyuya işaret etmesidir. O, ideolojiyi ne türden olursa olsun, inancın toplumsal belirlenimi olarak görür. Başka bir deyişle; ideoloji inancın toplumsal belirleniminin kendisi olarak işe yaramaz hale gelir.

İdeoloji ve "ideolojilerin sonu" tezine ilişkin son olarak sözü Eagleton'a bırakırsak, *"Kapitalist toplum, kendisine ister inanalım, ister inanmayalım, artık umursamaz; onu sınımsız ayakta tutan ne "bilinç"tir, ne de "ideoloji"; yalnızca, kendi karmaşık her şeye nüfuz eden işleyiş tarzıdır. Dolayısıyla, bu görüşün, olgun Marks'ın, kendi ideolojisini otomatik olarak yaratan şey olarak meta üzerinde ısrarla duruşundan bir şeyler miras aldığı söylenebilir: Sistemin tıkır tıkır işlemesini sağlayan şey, birtakım öğretiler,*

ahlaki söylemler veya ideolojik "üstyapı" değil, gündelik yaşamın rutin maddi mantığıdır" (Eagleton, 1996, s65)

Eagleton'ın söylediği üzere, sistem kendini maddi ilişkilerle ayakta tutar, ancak burada ideolojinin işlevselliği ve egemenliğini gözden kaçırmamak gerekir. Aksi halde, mekanizmanın kendini neyin üzerinde yapılandırıldığını ve var ettiğini anlamak zorlaşacaktır.

DİPNOTLAR:

- 1 Bkz. İdeoloji, Eagleton, T., 1996, Çev: Muttalip Özcan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- 2 Bir Orta Amerika ülkesi olan Küba'da 1959'da yaşanan devrim ve Asya'da Çin Hıncı diye bilinen bölgedeki Vietnam'ın 1969'da bağımsızlığını kazanması bu dönemin önemli olayları olarak tarihe geçti. Özellikle Vietnam'da, ABD işgaline karşı büyük bir direniş sergilendi. ABD, iki yılda, Vietnam halkının üzerine, 2. Dünya Savaşı'nda kullanılan toplam bombanın, 20 katı kadar bomba attı. Ancak, işgal yenilgiyle sonuçlandı. Bu iki olay ve Arap uluslaşması, dünyadaki stratejik dengeleri değiştirdi. (Vietnam için, bkz. Vo Nguyen Giap, Vietnam Ulusal Kurtuluş Savaşı, 1974, çev: Mehmet Özsavaş, Aşama Yayınları, Ankara)
- 3 Hegel, 1806'da, Jena Savaşı'nın ardından, tarihin noktalandığını ve son noktayı da Prusya'nın oluşturduğunu söylemişti.

4 Fukuyama'nın "Tarihin Sonu Mu?" başlıklı makalesi Sovyetler Birliği'nin dağılmasının hemen ardından kaleme alınmış ve bu çözülmekteki dış etkenler bilinçli olarak görmezden gelinmiştir. Fukuyama, Soğuk Savaş'ın hileli oyunlarına makalesinde ve daha sonra makalesinin genişletilerek yayınlandığı "Tarihin Sonu ve Son İnsan" adlı kitapta da pek yer vermemiştir. Ona göre, sosyalizm, tarih tarafından mahkum edilmiştir ve artık sınıfa dayalı ideolojik söylemlerin hiçbir kıymeti harbiyesi kalmamıştır.

5 Medeniyetler Çatışması tezi ilk olarak 90'lı yılların ortalarında Samuel P. Huntington tarafından ortaya atılmıştır. Bu tez de sınıf çelişmesini gizlemeye dönük çabaların bir parçası olarak algılanabilir. Huntington'a göre, artık dinsel, etnik, kültürel ve coğrafi farklılıklara bağlı olarak onun 8 tane olarak ortaya koyduğu medeniyetler birbirleriyle çatışacaktır. Bu medeniyetler; Batı, İslam, Konfüçyus, Slav, Ortodoks, Latin Amerika, Japon ve Siyah Afrika medeniyetleridir. Bunlardan özellikle İslam ve Batı medeniyetleri, çatışmaların merkezinde olmaya adaydır. Bkz. Huntington, S., P., Medeniyetler Çatışması, Vadi Yayınları, 1999

6 Ayrıntılar için bkz. Minibaş, T., Küreselleşen Sermayenin Anayasası: MAI, İktisat Dergisi, s:381 Ağustos 1998

KAYNAKÇA:

- Althusser, L., (2000), **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, Çev: Yusuf Alp, Mahmut Özışık, İletişim Yayınları, İstanbul
- Cevizci, A., (2002), **Felsefe Sözlüğü**, Paradigma Yayınları, İstanbul
- Eagleton, T., (1996), **İdeoloji**, Çev: Muttalip Özcan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Habermas, J., (1992), **Rasyonel Bir Topluma Doğru**, Çev: Ahmet Çiğdem, Mehmet Küçük, Vadi Yayınları, Ankara
- Mannheim, K., (2002), **İdeoloji ve Ütopya**, Çev: Mehmet Okyaruz, Epos Yayınları, Ankara
- Marks, K., (1993), **1844 Elyazmaları**, Çev: Kenan Somer, Ankara
- Timuçin, A., (1998), **Felsefe Sözlüğü**, İnsancıl Yayınları, İstanbul

Makale ve Dergi:

- Fukuyama, F., Tarihin Sonu Mu?, Dünya Solu, güz, 1990
- Helvacıoğlu, E., Amerika'nın Kâşifi Daha Çok Değişir!
- Kongar, E., Yeni Emperyalizm Huntington ve Eleştirisi
- Küçükaydın, D., Günümüz Dünya'sı
- Mattelart, A., Şebekelerin Küreselleşmesi
- Minibaş, T., Küreselleşen Sermayenin Anayasası: MAI, İktisat Dergisi, sayı. 381, (s28-32)
- Önder, İ., Uluslararası Sermayenin Anayasası: MAI, İktisat Dergisi, sayı. 381, (s33-34)

BEN BERTOLT BRECHT, KARAORMANLARDAN

Sevgili Bertolt Brecht

Brecht üzerine yapılan tartışmaların çoğu onu çeşitli özelliklerine göre parçalamak, bu parçaları da birbiriy-le kıyaslamak temelinde gerçekleşir. Kimi eleştirmenler onu iyi bir oyun yazarı, ama kötü bir tiyatro kuramcısı olarak görürler; kimileri Brecht'in tiyatro alanında bir deha ama kötü bir şair olduğunu iddia eder. Kimilerine göre ise Brecht belki iyi bir sanatçı, ama yaşam tarzı açısından kötü bir sosyalisttir. Bu kıyaslamalar bir insan, bir yir-minci yüzyıl insanı olan Brecht'in bütününe gözden kaçırır çoğun-

lukla. Brecht olumlu ve olumsuz yanla-nyla, dehası ve sos-yalizme olan inan-cıyla yir-minci yüzyıl sosyalist aydının mükemmel bir pro-totipidir.

Bertolt Brecht 1898'de Kara-ormanlar'da Augsburg'da doğ-du. Çok genç yaşta soyluluk çağ-rışımını taşıyan Berthold adını Bertolt olarak değiştirdi ve 1956'da Doğu Berlin'de ölene kadar soylulukla bir ilişkisi olma-dı. Gitar ve klarnet çaldığı, deri ceketler giyip pis kokan purolar içtiği gençlik günlerinde de, Doğu

**Karanlık zamanlarda
Şarkı da söylenecek mi?
Elbette, şarkı da söylenecek
Karanlık zamanları anlatan**

Berlin'de kendi tiyatrosunu yöne-ten dünyaca tanınmış bir yazar olduğu günlerde de sıradan bir insan gibi sıradan insanların ara-sında yaşamayı seçti.

1920'lerde bir sanatçı odayı olarak Berlin'e geldiğinde buldu-ğu şehir yir-minci yüzyılın belki de en derin karmaşasını, canlılığını ve zenginliğini bünyesinde barın-dırıyordu. Devrimin yıkıntıları üzerine kurulmuş bir "kültürel de-

aşınıkları, Sovyet Devrimi'nden güç alan bir anlayışa karşıyor; diğer yandan seçkinler arasında hüküm süren bir kültürel karmaşa ve zenginlik ise, bir dip dalgası olarak gelişmekte olan Nazizmin etkisini taşıyordu. Brecht ilk dönem oyunlarını işte böyle bir ortamda yarattı.

İlk dönem oyunları, dışavurumcu¹ tiyatro doğrultusunda. Ancak bu yapıtlarda bile Brecht burjuva değerlerine karşı çıkmıştı. İlk oyunu Baal ve ilk dönem şiirlerini bir araya topladığı "Dua Kitabı" bu dönemi yansıtır. Brecht 1926-27'den sonra diyalektik maddecilikle yakından ilgilendi. 1927'de yazdığı "Adam Adamdır" adlı oyunu bu doğrultudaki ilk oyunuydu. Brecht'in bundan sonraki oyunu "Üç Kuruşluk Opera" (1928) ona dünya çapında ün sağladı. Oyunda yeni geliştirmekte olduğu epik tiyatroya anlayışı doğrultusunda, izleyicilerin kendilerini oyuna kaptırmamalarını ve olaylar karşısında eleştirel bir tutum alarak, kapitalist düzenin gerçeklerini anlamalarını amaçlıyordu. 1934'de "Beş Paralı Roman" oyunuyla devrimci eğilimlerini daha belirgin bir biçimde ortaya koyacaktı. "Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü" adını verdiği ikinci operasında Brecht artık görüşlerini somutlaştırarak burjuva toplumun olumsuz bir ütopyasını sergiliyordu. 1930'larda Brecht şaşırtıcı bir

girişimde bulundu. Bütün dünya gibi Almanya'yı da saran Büyük Bunalım'ın etkisi altında ekonomik ve toplumsal sorunlara ancak Marksist öğretinin çözümü getirebileceği inancıyla; faşizan eğilimlerin güçlendiği, insanların hayatına doğrudan etkide bulunduğu bir dönemde sanatsal olma kay-

Diyaner", "Önlem" (1930)... Bu oyunlarda birey kavramı yerine toplumsal bir mücadelenin ürünü olan yığın-insan kavramını eksen olarak doğru olanı göstermek yerine, cesitli olasılıkları deneme yolunu seçmişti. Ama kısa sürede bu tür soyut tartışmalardan uzaklaştı ve siyasal tutumun doğrudan

gısından çok politik olma kaygısının savunulması gerektiğini savundu: "Estetik arayışları, politik bir tiyatroyun önünü tıkamaktadır öyleyse estetik tiyatrodan kapı dışarı edilecektir." İşelerde, fabrikalarda, sendikalarda insanların oynayıp sergileyebilecekleri didaktik oyunlar yazdı. "Kuralla Kural Dışı", "Evet Diyenlerle Hayır

doğruya ortaya koyduğu bir yolda yürümeye başladı. 1929-30 "Jeanne D'Arc Duruşması" ile Marx'ın Kapital' ile olan yeni tanışıklığını belgelerken, Maksim Gorki'den uyarladığı "Ana" da (1932) ilerici çizgisine güç kattı.

Brecht 1933'de siyasal baskılara dayanamayıp İsviçre'ye gitti, buradan Danimarka'ya geçti

ve 1939'a kadar Svendborg'da yaşadı. Orada geçirdiği günler yaratıcılığı açısından çok verimli oldu. Brecht bu dönemde Moskova ve ABD'de çalışmalarını sürdürdü. 1937'de İspanya İç Savaşı ile ilgili olarak Paris'te toplanan Uluslararası Yazarlar Kongresi'ne katıldı. ABD'de Charlie Chaplin'le dostluk kurdu ve onun pantomime dayalı gösteri sanatı, Brecht'in tiyatro anlayışı üzerinde çok etkili oldu. Ancak Brecht'in tiyatro kavrayışı, Broadway oyunları ile koşullanmış Amerikan seyircisine ters gelmişti. 1947'de Washington'daki "Amerika'ya Karşı Etkinlikleri Soruşturma Komitesi" tarafından Komünist Parti'yle ilişkileri konusunda sorguya çekilen Brecht bir yıl sonra ABD'den ayrıldı. Brecht'in Almanya dışında geçirdiği yıllarda (1933-47) yaptığı eserler, uyumsuz iki durumu ya da imgeyi karşı karşıya getirerek okurda yadigarı bir etki uyandırma, onu düşündürerek belli bir durumdaki çelişkiyi belirtme misyonunu içinde barındırır. 1933'de yazdığı "Tak-Tik", Hitler'in güçlenerek yönetimi ele geçirmesini, Amerikan gangster çevrelerine uyarladığı Arturo Ui'nin Engellenabilir Yükselişi (1941), Cesaret Ana ve Çocukları (1938), Lukullus'un Mahkum Edilişi (1939) hep bu kaygıyı taşır. Brecht'in en ünlü eserlerinden Danimarka'da yazdığı "Galileo Galilei" (1938) ise bizlere

Brecht'in önemli kuramlarını gösterir. Brecht bu oyununda Galilei'yi örnek alarak, bilim adamının kendine uygulanan baskılar karşısındaki tutumunu irdemiştir. Oyunu, Hitler Almanyası'ndan kaçtıktan sonra, yurt dışında zor koşullar altında çalışmalarını sürdüren sanatçıları desteklemek için yazdı (kendisi de bu sanatçılardan). Bilim adamının tek amacının bütün engellere karşı bilime hizmet olduğunu savunan Brecht, Galilei'yi bir kahraman olarak göstermişti. Ancak 1947'de, atom bombasının Hiroşima'da kullanılmasının doğurduğu korkunç sonuçları yaşamış olan Brecht için artık önemli olan ne olursa olsun bilime hizmet değil, bilim adamının insanlık karşısında aldığı sorumluluktur. Buluşlarının egemen sınıfların eline geçmesinde bir sakınca görmeden, onların insanlığın yararına kullanılıp kullanılmadığını düşünmeyen Galilei'yi Brecht bu kez 1947'de farklı bir biçimde kaleme aldı ve onu kendi zevkleri ve korkulan uğruna insanlığı satan bir bilim adamı olarak yargıla-

İki delikanlının iki fişalarının üzerine iki basit tahta koyup acıktan açığa ticaret yapmaya başladıklarından beri seyircilerin eğlendirilmesi ödenen amaçtı. Hep bu bön bön bakan bira yapımcıları, il-tizamalar, fişçılar burada rahatladılar ve çok az bir süre sonra burada en adi yer altı ama yerküresel ve uhrevi dürtülerini tatmin ettiler. Böylece her türlü sapkınlığa karşı yedek oldular, keyfi yerinde, güvenli göbek çevrelerinin ortasına doğru. Safiyane maceralar kısa sürede görmüş geçirmiş, pratik düsturlarla baharatlanmak, kolay kavranan havalarla kolay hazmedilir kılınmak, imalı ya da açık seçik fıkralarla biberlenmek gerekti.

dı. Brecht'in aynı oyunu farklı zamanlarda, farklı şekillerde yorumlaması bizlere miras bıraktığı "uyarlama" tekniğinin en güzel örneklerinden biridir. Brecht her zaman dünya görüşünün dünyadaki gelişmelerin ardında kalmasına, gerçekçiliğin gerçeği dışlar konuma düşmemesine özen göstermiştir. Ve ona göre eser, günün koşullarına yaratıcı bir biçimde uyarlanmalıdır. Bu yüzden Brecht, kendi eserlerinin de ileri nesiller için güncel uymayan nitelik kazanacağını, bu yüzden de birebir kopyalamanın yanlış olduğunu, dönemin koşullarına göre yenilenmesi gerektiğini, özgül

değişimlerin göz önünde bulundurulmasının şart olduğunu savunur.

1953'de yazdığı "Sezuan'ın İyî İnsanı" ile geçmişteki dogmatik öğretici tiyatrosunun yerini, artık oyunun sonunu açık bırakarak izleyiciye belirli sorular yönelten ve onu belirli düşünceler yönünde harekete geçiren bir tiyatro almıştı. 1944'de yazdığı "Şvayk Hitler'e Karşı", yurdumuzda da "Şvayk 2. Dünya Savaşında" adıyla oynadı. "Kafkas Tebeşir Dairesi" (1948) adlı oyununda toprağın tapulu sahibine mi yoksa onu en iyi şekilde işleyene mi ait olduğunu sorguluyordu. "Tedbir" adını verdiği oyunu ise Çin Devrimine katılmak için SSCB'den ayrılan bir grup komünistin başından geçenleri anlatıyor. "Tedbir", Brecht için doğru parti çizgisinin dışına düşen bireyin nihai yargılanması, bireysel irade/örgüt iradesi sorunun kesin

çözümüydü. Daha burada sıralayamadığımız onlarca oyunun yanı sıra şiirleri de büyük yankı uyandırdı. Yazdığı yüzlerce şiirden en ünlüleri "Halkın Ekmeği", "Yarının Büyüklerine Şiirler", "Makinelerin Türküsü", "Karanlık Zamanlar", "Aşk Şiirleri", "Tiyatro Şiirleri" adlarıyla yayınlanmıştır. Düşünce, tiyatro ve edebiyat kuramı konularındaki çeşitli yazıları da oldukça fazladır.

Brecht, 1949'da Doğu Berlin'e yerleşti ve eşi Helena Weigel ile birlikte sosyalist yönetimin mali yardımlarıyla kendi tiyatrosunu açtı: Berliner Ensemble. 1955 yılında Lenin barış ödülünü aldı. 14 Ağustos 1956'da, hem iki yeni oyun projesi hem de İngiltere turnesi için "Cesaret Ana" reproduksiyonu üzerinde çalışırken kalp krizi geçirerek hayata veda etti. Son arzusuına uyularak hiçbir tören yapılmaksızın evinin hemen yanındaki mezarlığa gömüldü.

Ancak yarattığı yüzlerce ürün ve düşüncelerini rehber edinen bir çok sanat emekçisi ile kendisini ölümsüz kılmıştır.

Diyalektiğin Sahnedeki Adı: Epik Tiyatro

"Epik Tiyatro" ifadesi Brecht'in tiyatrosunun anlatıcı özelliğini vurgulamak için seçtiği bir ilk adıdır. Daha sonraları bunu "Diyalektik Tiyatro" ile değiştirecekti. Adı ne olursa olsun, Brecht tiyatrosu, bütününde siyasal bir sorumluluk yüklenmiştir. Ancak bu hiçbir zaman siyasal bir görüşü benimsetmek çabası değil, edilgen konumdaki seyirciyi aktifleştirme çabasıdır. Yani seyircinin sahnelenen oyunun ne olduğunu anlaması değil, düşünmesi, şaşırması istenir. Tiyatro; amacı, neden ve araçları dünyasal ve pratik olan toplumsal girişime dönüşmelidir. Dolayısıyla tiyatro mutlaka toplumsal bir kaygı taşımalıdır. Hatta bu noktada Brecht, döneminin tiyatro kuramcısına taban tabana zıt bir tavır takınarak, estetiğin asla öğretimsel bütünü üzerinde yer almayacağını apaçık ortaya koyuyor: "Tiyatro, topluma ettiği hizmetlerin bedelini, hemen hemen tüm şiirselliğini yitirerek ödedi. Ancak bütünü içinde yararlılık ögesi hakimdir ve yararlı olanıdır güzel." Brecht'in tiyatrosunda gerçek esastır ama asla değişmez değildir. Bir savaş sahnesinde askerlerin nasıl bir tavır takınacak-

Berlin 1951

ları sorun olur. Karl Valentine'e danışılır:" Korkudan ödleri patlar, sapları kesilirler" diye cevap verir.Brecht, bu gerçeklikten yola çıkarak, askerlerin suratlarını kirlele bembeyaza boyatır İşte epik tiyatroya giden yol böylece açılmış olur.

Epik tiyatroya özgü öğelerden birisi de "yadırgatma etkisi" ya da daha sık duyulan deyişle "yabancılaştırma etkisi" dir. Yabancılaştırma; anlaşılması amaçlanan olgunun, alışıldık bildik olandan soyutlanarak, şaşırtıcı,beklenilmedik olana dönüştürülmesidir.Böylece seyirci, oyunu izlediği bilincini yitirmeden sahnede gösterilenler üzerine düşünme olanağını bulur. Diğer bir deyişle, burada oyunlaştırılacak insanlar arası olayların;alışılmamış, açıklanması gereken olaylar olduğunun belirtilmesini ve seyircinin bu olayları doğal şeyler olarak kabul etmesinin önlenmesini sağlayacak bir teknik söz konusudur. Bu etkinin amacı, seyirciye toplumsal açıdan verimli bir eleştiride bulunma olanağını sağlamaktır. Örneğin bir trafik kazası sahnesi kurgulandığını farz ettiğimizde, yayanın sağ ayağını mı yoksa sol ayağını mı başığı gibi küçük bir bölüm yabancılaştırılarak önemi ortaya konur ve dikkat çekici bir duruma sokulur. Bu izleyicinin daha dikkatli, titiz ve algıları açık bir biçimde oyuna odaklanmasını;bilimsel bir düzlemde fikir ge-

liştirmesini ve eleştirel bir vizyon edinmesini sağlar. Yabancılaştırma etkisinin tam anlamıyla hayat bulabilmesi için oyuncuya da büyük iş düşmektedir. Oyuncu asla, sergilediği karakterle özdeşleşmemelidir. Çünkü oyuncu, tipe girdiğinde, izleyici sadece oyuncunun aktarabildiği kadarını alır. Oyuncu,

**...ve işçi işçi olduğu için
ona başkası vermez özgürlüğü
onu kurtaracak başkaları değil
bu iş işçinin kendi işi...**

bir anlatıcı tavrıyla karakteri yansıtır, seyircinin, seyircinin taraf olmasına engel olunur ve daha objektif biçimde akışı yorumlayabilmesi sağlanır.Gene trafik kazası kurgusuna baktığımızda, anlatıcı; taşıtı kullananı da , taşıt altında ezileni de yorumuz şekilde

gösterebilmelidir ki izleyenler ka-
za üzerinde bir yargıya varabil-
sin.

Bay Keimer, B kentli. A kenti-
ne yerleşti. Söyle derdi: "A ken-
tinde beni sevmezler ama B ken-
tinde bana bana çok dostlar
buluram. A kentinde tek kur-
dularını bana yarıktı kiçikler. B
kentinde ise beni gereksinim-
lendir. A kentinde astroya dave-
dikim; buna karşı B kentinde
beni müfettiş çağırıyor."

Brecht'in dönemindeki yaban-
cılışmayla günümüzdeki yaban-
cılışma çok farklıdır. Bunun se-
bebi, günümüzde yaygın medya
olanakları, teknoloji, bilişim... gi-
bi atkerlerin bireyi çepeçevre ku-
şatmasıdır. Bir zamanlar yarattığı
ürünle arasındaki mesafenin
az buçuk farkında olan emekçiler-
nin büyük çoğunluğu, bugün ege-
men sınıfların değişik taktikleri
sonucu "hür işçi" haline getirilmiş
durumdaysa, artık yeni yöntem-
ler aramanın zamanı çoktan gel-
miş demektir.

Brecht'in Kahramanları

Brecht kahraman anlayışında
Platon ve Sokrat'tan yola çıkar.
Kişileri kahraman nitelikte değil-
dir, yani döneminin tiyatrocular-
nın yarattığı gibi olağanüstü güç-
lere ve meziyetlere sahip, erdem-
lerle donatılmış kişiler yerine, sı-
radan, çelişkileri olan sokaktaki

insanın kendini geliştirmiş halini
kurgular. Karakterleri açlık çe-
ken, çok gezen, yersizleşmiş ko-
şullara göre davranıp değişik rol-
ler üstlenebilen tiplerdir. Rollerin
ve kimliklerin bu elastikiyet saye-
sinde değişebilirliği; tek çizgi
üzerinde değil, çelişkin çizgiler
üzerinde yer alabilmesi; tiyatroy-
da toplumsal hayatın çelişkileri-
nin gösterilmesine olanak tanır.
Başka bir deyişle, bu elastikiyet,
yabancılaşmaya karşı yabancı-
laşma sağlama işi, Brecht'in epik
tiyatrosunun en gelişkin noktası-
na varıştır. Kahramanları olay-
lardan ders alır, birbirleriyle etki-
leşimde bulunur. İnsan, hayata
böylece müdahalede bulunabilir.
Kahramanlar özeleştirici yapabi-
len kişilerdir.

**Brecht, Platon'un di-
yaloglarından yola çıkarak epik tiyatroyu oluştur-
duğunda, sanatçıya toplumsal bir rol kazandır-
yor, toplumdaki dışlanmış
biri olmaktan kurtarıyor-
du. Sanat sihirli ve akıl al-
maz bir iş olarak görünme
ayrıcılığını yitirirken, sa-
natçıya bir üretici olarak
kendini ve hayatı özgür-
leştirmenin yollarını açmış
olur. İçerikteki yenilikçilik
ile diyalektik bir bütünlük
içinde geliştirilen "siyase-
tin özgürleştirici işlevi"
anlatım tekniğindeki yeni-
likçilik aracılığı ile sanat**

**sihirli bir iş olmaktan çık-
tırır, bir üretim formu haline
dönüştürür.**

Bir Marksist, tam bir dava adamı ve halk insanı

Bertolt Brecht

Brecht, hemen hemen
bütün sanat dallarının, ilerici bir
amaç için, dünyanın değiştiril-
mesi zorunluluğunun yansıtılması
için, nasıl bir tavır takınacağı
sorusuna eğilir. Şu sözünde bu-
nu berrak bir biçimde açıklar:
"Tüm sanatlar, sanatların en bü-
yüğü olan yaşam sanatına katkı-
da bulunur." Onun için yöntem;
ister tiyatro ister şiir, ister başka
bir şey olsun ama ne olursa ol-
sun; amaç topluma herkesin bil-
diğini değil, herkesin bilmesi ge-
rekeni dile getirmektir. Bu yüz-
den de yarattığı her yeni şeyde,
diyalektik materyalizmden besle-
nen eleştirel bakış açısını barın-
dırır. Brecht, Marksizmi oldukça
iyi kavramış; yaşadığı sürece
düşüncede ve eylemde gerçekçi-
liğin geçerli ölçütlerini sorgula-
mıştır. Burjuva sanata karşı ye-
ni bir estetik geliştirirken ve ça-
ğının öykünmeci, kopyacı, ezbe-
re dayalı tiyatro anlayışına alter-
natif olarak epik tiyatroyu geti-
rirken, kapitalist yabancılaşmayı
kırmaya olanaklarını aramıştır.

Brecht, epik tiyatro ile top-
lumcu düzenin uygulanmasına
elverişli bir ortam hazırlama ça-
basına girer. **Tiyatronun gö-**

revi; sınıf farklılıklarını, faşizmi, sömürü düzeninin işleyişini, kapitalist ekonominin eleştirisini gözler önüne sererek, tüm bunların değişebilirliğini ve yepyeni bir dünyanın yaratılabileceğini göstermektedir. Brecht'e göre, her türlü yapıt artık, çağın koşulları gereğince yeni bir anlayışın buyruğundadır: dünya işçi hareketi." Sınıf çatışmasına varıldığında, bakış açısı kesinlikle değişir ve yeni şeyleri gereksinir. Şimdi seyirciyi ayakta tutacak, sokakta mücadeleye çağırarak yeninin biçimlendirilmesi gerekmektedir."

Brechtien tiyatrounun bu değişime dayalı özelliğini, oyunların sonunda rahatlıkla fark edebiliriz. Klasik tiyatro, olayların başlangıçtaki haliyle sonlanmasından yanadır. Yani trajik bir olay sahnelenecekse, oyunun sonunda olayın etkisi mutlaka geçer ve başlangıçtaki huzur haliyle sonlanır. Böylece oyun kuraldışı olandan arınmış olur. Oysa Brechtien tiyatro, Marksist bir zeminden temellenerek, sahnelenecek olayla, topluma durağanlığını kaybettirmeli, harekete geçirmeli ve değişimi göstermelidir. Brecht kavramları aydınlatır, doğruları açıklar ve karşıtlıkları göstererek değişimi önerir.

Brecht, liselerde, fabrikalarda, sendikalarda oynanması için birçok didaktik oyun yazdı. Yaşamını işçi sınıfının mücadelesine adadı ve yazdığı her satırda bu mücadelenin tohumlarını serpti: "Güzelim giysileri dikmesini bilen değil de, bunları giyinip kuşanarlara kültürlü deme alışkanlığına saygı göstermek de ne acı bir şey?"

Egemen kültür Brecht'in sahnelenmesine, kitapların basılmasına izin vermiştir. Ama sahiplen ve içini boşalt senaryolarıyla Marksist kişiliğinin üstünü örtmüş ve üzerinden para kazanmıştır. En başta da belirttiğimiz gibi Brecht üzerine yapılan tartışmaların çoğu onu çeşitli özelliklerine göre parçalamak ve bu parçaları da birbiriyle kıyaslamak temelinde gerçekleşir. Ancak en önemli özelliği şüphesiz, üstü örtülmeye çalışılan, tüm eserlerinin beslendiği Marksist kişiliğidir. Brecht'in dediği gibi; "Bir kavganın içine girdik görünüşe bakılırsa, o halde kavgaya edelim! Bizden bir şeylerin gizlenmiş olduğunu anlamış olmamız yetmez mi? Bir perde çekilmiş hepsinin önüne: Onu kaldıralım!"

KAYNAKÇA

- 1) Hurda Alımı-Sosyalist Açıdan Bir Sanat Kuramı/ B. Brecht
- 2) Karanlık Zamanlar/B. Brecht
- 3) Boy Keuner'in Öyküleri/B. Brecht

4) Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi/İletişim Yayınları

5) Tiyatro İçin Küçük Organon/ B. Brecht

6) Brecht'in Sanatı ile İlgili Yazılar/ Walter Benjamin

7) Boal'ın Brechtien Tiyatroya Bakışı/ Oğuz Arıcı

Dipnot 1: Bu dönem yıkım yıllarını yaşayan Almanya'da dışavurumcu (eksprasyonist) anlatımın, sanatın her alanında daruk noktasında olduğu bir dönemdir. Grotesk bir duygusalatığa yer veren ayurlar tiyatro piyasasını allak bullak eder. "Dünya anlaşılmaz karanlık ve ölümcül bir dünyadır. Realite aldatıcıdır ve bu aldatıcı görünümün ahındaki gerçekliği ancak yıkım ortaya çıkartabilir. Hayatın azaleti ancak yıkıntılar arasından gün ışığına çıkabilir." Bu ifadeler eksprasyonist anlatımın kabul gördüğü ifadelerdir. Yıkılık, sanatla kendisini uyumsuzluk, form-suzluk ve irasyonallite olarak gösterir. Klasik teknikler terk edilir. Grotesk bir oyunculuk tarzı, plastik kullanım, mask, makyaj ön plana çıkar ve olay örgüsü kesinlikle tutarlı, rasyonel bir akış izlemez.

Dipnot 2: "Hür işçi: Kapitalizm, modern sermayenin "sözde birliği" ve hür gündelik işçi çalıştırıp sömürmek düzenidir. Sermaye; beyazın da, zenci ya da sarı adamın da sırtından "artı değer" çıkarır mı, bal gibi sermaye biriktirir. Hür işçi, derisi ister ak ister kara veya sarı olsun, emeğini değil işgücünü serbestçe satabilen kişidir. Bütün ömrünce ne insana, ne toprağa köle olmayan; ne aletlere, ne toprağa sahip olmayan kişidir. Ancak o zaman işgücünden başka satılacak malı mülkü kalmayan kişi, çalışarak yaşayabilmek için, alefleri ve toprağı tekelinde tutan sınıflara işgücü denilen biricik malını götürüp satmak zorunda ve "özgürlüğünde" kalır. Kapitalizm işte bu kadar yalıtılan bir temele dayanır." (Dr. Hikmet Kıvılcımlı)

BUL - MACA

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1															
2															
3															
4															
5															
6															
7															
8															
9															
10															
11															
12															
13															
14															
15															

SOLDAN SAĞA

1- Amerikan emperyalizminin besleyip büyüttüğü El Kaide militanları ve Amerikan sahiplerininin bilgisi dahilinde, Amerika'nın sembolü olarak odlanılan ikiz kulelere saldırının yapıldığı gün. - Türkiye'nin ticaretle, yatırımda olduğu gibi, çaktırmadan, ufaktan ufaktan "akla gelebilecek hizmet yatırım ve hizmet ticaretine ilişkin tüm sektörleri" ulusötesi sermayeye acacak olan Türkiye'nin 1994 yılında imzalayarak 1995 yılında yürürlüğe konulan 155 hizmet faaliyetinden şun için 72'sine tekabül eden hizmet ticareti genel antlaşması **2-** Nikelin simgesi - Hindistan'da bir komplo sonucu sahte kimlik ile sürülerek tutuklanan kendi yasalarına rağmen tutukluluk hali halen devam eden Nepal Komünist Partisi(Maoist) liderlerinden Chandra Prakash Gajurel'in halk arasındaki adı - İrlanda Kurtuluş Ordusu'nun kısaltması **3-** Anlaşma, uyuşma, bağlaşma. - İlaç merhem, - Mevleviler, Hamam, Odalık gibi resimleri bulunan Maide (resim) **4-** Bir harfin okunuşu -Çocuğun bakımı ile görevli kimse - Sanat eserlerinde işlenen aslı konu - Deva'nın ünsüzleri **5-** Temel düşünce - Bilgisayar ortamında yazışma (adres) - Kolça kemiği **6-** Gözleri görmeyen - Fizikte güç birimi - Genellikle saç sürülen kokulu merhem **7-** Bir yüzeyin üzerindeki ince çizgi -Saz'ın ünsüzleri - Protaktinyumun kısaltması - Tersi ateş ülkesinde yaşayan Kızıldenizler.

8- Bir nota- Tavmada bir sayı - Tersi başkası tarafından yapılan ve ortaya çıkan zarar **9-**Altyapıyla belirlenen düşünceler (din, siyaset, hukuk, sanat, ahlak, felsefe,ideoloji vb. gibi her türlü düşünce biçimlerini ve bunların doğurduğu kurum ve örgenlikleri kapsar). - Aralamak işi **10-** İşveren tarafından işçilerin topluca işten çıkarılması - Tersi bir söz - Vilayet **11-** Depremle ilgili - Yük taşıyan kimse **12-** Sık sık önemsiz kaza yapan kimse - Rusca'da evet - Tanrı tanımaz **13-** Ordunun kısaltması - Belli belirsiz hissedilen hafif yel **14-**Deniz tarafından örtülen derin ve parçalanmış kayalar meydana getiren derin vadi - Yunan mit, Apollon ile Krouse'nin oğlu - Alınmış bir şeyi geri verme - İsim **15-** Dünyaca tanınmış Alman besteci Jean /

YUKARIDAN AŞAĞI

1- 1980 yılında ülkemizde gerçekleştirilen ve üç milyon kişinin sorgulandığı, idam sehpalarının kurulduğu, sürgünlerin, gözaltında kayıpların yaşandığı darbenin günü - Üst düzeydeki görevlilerin araçlarına çektikleri bayrak **2-** Nitelikle ilgili - Yunan mit, Siroos Kralı - Akacığer **3-** Yılanın deri değiştirirken attığı deri - Türkiye Kömür İşletmeleri -Avrupa birliği **4-** Çoğunlukla iki seçenektir birini izlemeye zorlayan tartışma, sorun veya uyarıma durumu - Yayvan ve düz **5-** Bir nota- Savmak işi - Duman lekesi **6-**Bir rekoru yenileme - Fransızca'da kuşku, şüpheli - Küçük bitkilere verilen ortak ad **7-**Denizde küreklerin veya balıkların hareketiyle oluşan parıltı - Kilo amperin kısaltması - Nikelin simgesi **8-** lutesyumun simgesi - Bir ünlem - Bir nota **9-** İnsanın var olabilmesi için doğayı değiştirmesi ve doğayı değiştirirken kendini de değiştirme süreci - Bir gezegen - Mezar **10-** Mikroskop camı - Bir ülke - Ağa ilk Dersim milletvekillerinden **11-**Nepal Komünist Partisi Başkanı **12-** Bir haber ajansı - Yabancı - Tersi ata **13-** İngilizce'de hava - Kesilmiş ağaç kökü - Mavi **14-**F tipi cezavetleri ile gündeme gelen, devrimci tutsakları etkisiz kılmaya ve teslim almaya yönelik F tipi protokolündeki isimlendirme - Bir şeyin yapılması için tanınan süre **15-**Dünyada ilk kez seçimle iktidara gelen ve kısa bir süre sonra Amerikan patenti Pinochet tarafından yapılan darbe ile katledilen Şilili sosyalist devlet adamı.

ÇİZ-DÜŞÜN?

aşkın ayranicioğlu

